

SZÉTTARTÓ VILÁGOK

Polarizáció
a magyar társadalomban
a 2022-es választások után

SZÉTTARTÓ VILÁGOK

POLARIZÁCIÓ A MAGYAR TÁRSADALOMBAN
A 2022-ES VÁLASZTÁSOK UTÁN

Budapest, 2022

Impresszum

SZÉTTARTÓ VILÁGOK POLARIZÁCIÓ A MAGYAR TÁRSADALOMBAN A 2022-ES VÁLASZTÁSOK UTÁN

© Friedrich-Ebert-Stiftung – Policy Solutions, 2022

Felelős kiadó és szerkesztő: **Bíró-Nagy András**

Szerzők: **Bíró-Nagy András** (Policy Solutions, TK PTI)

Szászi Áron (Policy Solutions, TK PTI)

Varga Attila (Policy Solutions)

Adatfelvétel: **Závecz Research**

Grafikai tervezés és tördelés: **WellCom Stúdió**

Kiadó: **Friedrich-Ebert-Stiftung – Policy Solutions, Budapest**

ISBN 978-615-6289-15-5

Ezen kiadvány a szerzők saját véleményét tartalmazza, mely nem feltétlenül tükrözi a Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) hivatalos álláspontját. A Friedrich-Ebert-Stiftung által publikált kiadványok kereskedelmi forgalomba kizárólag a FES előzetes írásos engedélyével kerülhetnek.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
Vezetői összefoglaló	6
1. Polarizáció a magyarok politikai önképében	17
1.1. Ideológiai polarizáció	17
1.2. Politikai érdeklődés	20
2. Érzelmi polarizáció	21
2.1. Érzelmi hőmérővel mért polarizáció	21
2.2. Társadalmi távolságban megmutatkozó polarizáció	26
2.3. A politikai táborok közötti sztereotípiák	37
2.4. Az érzelmi polarizáció gyökerei	44
3. Polarizáció az emberi kapcsolatokban	47
3.1. Politikai konfliktusok és tönkrement emberi kapcsolatok	47
3.2. Polarizáció és párválasztás	55
4. Párhuzamos valóságok: polarizáció a magyarok percepcióiban	63
4.1. A polarizáció hatása a gazdasági helyzetértékelésre	64
4.2. Polarizáció a magyar demokrácia megítélésében	68
4.3. Polarizáció az orosz-ukrán háború megítélésében	77

Bevezetés

A 2022-es országgyűlési választások előtt sokan úgy érezték, hogy a politikai feszültségek soha nem látott szintre emelkedtek. A kampány üzeneteit szinte lehetetlen volt kikerülni, a politika beférkőzött a magyarok személyes életébe, emberi kapcsolataiba. Nem újdonság, hogy a választások érzelmi túlfűtöttséggel járnak, a legutóbbi kampány azonban több szempontból is egyedülálló volt. Az Orbán-rezsim tizenkettedik évében ez volt az első olyan választás, amelyben két nagy politikai tábor állt szemben egymással. A politikai feszültségeknek ráadásul termékeny táptalajt szolgáltatottak a világjárvány fizikai, gazdasági és mentális megpróbáltatásai. Az orosz-ukrán háború kitörése alapja lehetett volna egy nemzeti konszenzus megteremtésének – ehelyett a geopolitikai események értelmezési versenye indult el a kampány hajrájában.

Jelen kutatásunkban arra tettünk kísérletet, hogy felmérjük a magyar társadalmat jellemző politikai megosztottság különféle dimenzióit a 2022-es országgyűlési választások után. Tanulmányunkban bemutatjuk, hogy mennyire különböző a magyarok politikai önképe, mennyire fednek át a világnézeti és a pártpolitikai törésvonalak. Különösen nagy hangsúlyt fektetünk arra, hogy különböző mérőszámokkal bemutassuk a politikai táborok közötti kölcsönös ellenérzések szintjét. Kutatásunk foglalkozik azzal a kérdéssel is, hogy miként jelenik meg a polarizáció jelensége az emberek hétköznapijaiban. Felmértük, hogy a magyar társadalom mennyire kitett a politikai konfliktusoknak, milyen gyakran teszi tönkre a politika az emberi kapcsolatokat, valamint azt is, hogy mennyire játszik szerepet a politika a párválasztásban. Megvizsgáltuk továbbá, hogy mennyire válik szét a magyarok valóságérzékelése politikai hovatartozás szerint olyan kérdésekben, mint a gazdaság, a demokrácia és a média helyzetének értékelése, vagy az orosz-ukrán háború megítélése.

A kutatásunkban elsődlegesen a két nagy politikai tömb, vagyis a kormánypártok és az ellenzéki együttműködés szavazóinak kapcsolatát vizsgáltuk. Ugyanakkor több kérdés esetében azt is felmértük, hogy az egyes politikai csoportok tagjai hogyan viszonyulnak a Mi Hazánk szavazóihoz és a politikailag inaktív magyarokhoz. A politikai ellenoldallal szembeni szimpátiát összehasonlítottuk azzal is, hogy a magyarok mennyire elfogadók különböző, kisebbségben lévő társadalmi csoportokkal – többek között az ukrán menekültekkel vagy az oltást elutasító emberekkel. Ez a megközelítés rávilágít arra, hogy a „Fidesz vagy nem Fidesz” ellentét meghatározó, de nem egyedüli törésvonala a magyar társadalomnak.

Az elemzés megalapozásához 2022. április 25. és május 4. között közvélemény-kutatást végeztünk, melyben a Závecz Research volt a partnerünk. A személyes megkérdezéssel készült felmérés során elért 1000 fő életkor, nem, iskolai végzettség és településtípus szerint az ország felnőtt népességét reprezentálta. Az egyes szociodemográfiai csoportokon belüli bontások az arányok érzékeltetésére alkalmasak, ezekben az esetekben a megnövekvő hibahatár miatt a pontos számok tájékoztató jellegűek.

Tekintettel a hat ellenzéki párt közös indulására, valamint a Mi Hazánk parlamenti bejutására a 2022-es országgyűlési választásokon, kiadványunkban a különböző táborokat az ebből fakadó bontásban (Fidesz-KDNP, ellenzéki közös lista, Mi Hazánk, párt nélküli/bizonytalan szavazók) mutatjuk be. Ez a bontás egyben fedti is valamennyi, az adatfelvétel idején a teljes népességben legalább 5 százalékos nagyságú választói csoportot. A tanulmány elkészítéséhez köszönjük a Friedrich-Ebert-Stiftung támogatását.

Vezetői összefoglaló

Kutatásunkban háromféle mérőszámmal vizsgáltuk, hogy mennyire polarizált érzelmileg a magyar társadalom – ezek az érzelmi hőmérőn adott válaszok (mit éreznek a válaszadók a saját és az ellenoldal politikusaival és szavazóival szemben), a politikai csoportok közötti társadalmi távolság (mit szólna, ha a szomszédjába költözne valaki a másik politikai oldalról) és a politikai sztereotípiák elterjedtsége.

A fideszes és az ellenzéki szavazók is jobban elutasítják egymás politikusait, mint az ellentábor szavazóit

Először arra kértük a válaszadókat, hogy egy „érzelmi hőmérőn” jelezzék, milyen érzéseket társítanak a kormánypárti és az ellenzéki szavazókhoz, valamint politikusokhoz. A válaszadók hasonlóan pozitív érzéseket társítanak a saját oldaluk szavazóihoz és politikusaihoz (70 pont körüli átlagértékek egy százas skálán). Ez a mutató nem változott érdemben 2021. augusztus és 2022. április-május között. **Mindkét adatfelvétel ugyanakkor azt mutatja, hogy az ellentábor politikusaival kapcsolatosan negatívabb érzéseket társítanak a válaszadók, mint az ellentábor választóival kapcsolatosan. Ez a fideszes és az ellenzéki szavazókra is igaz: az ellenoldal politikusai alacsonyabb pontszámot kaptak, mint a választói.**

A választások után alábbhagyott a két nagy szavazótábor kölcsönös elutasítása, de az ellenzékiek továbbra is rosszabb véleménnyel vannak a fideszesekről, mint fordítva

Az ellentáborral kapcsolatosan alapvetően negatív érzéseket társítanak a válaszadók. Figyelemre méltó viszont, hogy pozitív irányba mozdult el az érzelmi hőmérő a két adatfelvétel közötti nyolc hónapban a másik oldal szavazóit (31 pontról 38 pontra nőtt) és politikusait illetően egyaránt (25 pontról 32 pontra nőtt). **Vagyis a két adatfelvétel között csökkentek a két tábor közötti ellenérzések – feltételezhetően annak köszönhetően, hogy véget ért az érzelmileg túlfűtött választási kampány, és a második adatfelvételünkre már néhány héttel a választások után került sor.**

A kormánypárti válaszadók mindkét adatfelvétel időpontjában egy fokkal pozitívabb érzéseket társítottak a másik tábor politikusaikhoz és szavazóikhoz egyaránt, mint az ellenzékiek. **A két nagy tábor közötti ellenszenv kölcsönös, de az ellenzékiek részéről még egy fokkal erősebbek az ellenérzések, mint ahogyan a fideszesek tekintenek az ellenzékiekre. A kormánypártiak és ellenzékiek körében azonban közös minta, hogy átlagosan ugyanannyira negatívak a nem szavazókkal szemben, mint az ellenoldal szavazóival** (a hőmérő átlagértéke mindkét esetben 38 pont).

A választás után megmaradt ellenzéki szavazók nem hidegültek el az ellenzék veresége után a saját oldaluktól, mivel a 2022-es választás után és tavaly augusztusban is 70 pont körüli értéket mutatott a csoporton belüli érzelmi hőmérő. Azért fontos hangsúlyozni, hogy a választás utáni megmaradt táborról beszélünk, mert a választási eredmény okozta csalódottság és kiábrándulás eredményeként érdemben kisebb ellenzéki táborról volt szó 2022. április-májusban, mint az ellenzéki előválasztási kampány időszakában, 2021. nyár végén. **A lecsökkent ellenzéki táborban tehát még kitart a bizalom, de akik komolyan kiábrándultak, már elhagyták a tábor.**

A magyar társadalom az amerikaiénál érzelmileg kevésbé polarizált

Mivel tanulmányunkban amerikai tudományos módszertant alkalmaztunk, az időbeli összehasonlítás mellett térbeli összehasonlításra is lehetőségünk nyílt. Az USA érzelmi polarizációs adatai 2020-ból származnak. A magyarok és az amerikaiak hasonlóan pozitívak a saját táborukkal kapcsolatban (70 pont körüli értékek). **Az Egyesült Államokban azonban valamelyest nagyobb az ellentáborral szembeni elhidegülés (20 pont), mint Magyarországon** (28 pont 2021 augusztusában, 35 pont 2022 tavaszán). Ebből adódóan tehát megállapítható, hogy az USA-ban magasabb a polarizáció mértéke (51 pont különbség). Ettől 10 ponttal maradt el Magyarország az adataink alapján az előző évben (41 pont). 2022. április-májusra azonban az ellentábor irányába csökkenő elutasítás miatt érdemben javult az érzelmi polarizációs mutatónk (35 pont különbségre).

Tízből három ellenzéki és tízből kettő kormánypárti rosszul érezné magát, ha az ellenoldal szavazója költözne a szomszédba

Az ellenzéki szavazók 29 százaléka érezné rosszul magát, ha fideszesek költöznének a szomszédságukba. Jóval kisebb ez az arány a Mi Hazánk támogatói (13%) és a párt nélküliek körében (8%). Továbbá, minden ötödik fideszes rosszul élné meg egy új ellenzéki szomszéd beköltözését. **Vagyis a fideszesek körében 10 százalékponttal kisebb azoknak az aránya, akik nem örülnének ellenzéki szomszédnak, mint amekkora arányban az ellenzékiek**

ödzkodnának egy fideszes szomszédától (19% vs. 29%). A Mi Hazánk szavazók 14 százaléka nem örülne ellenzéki szomszédnak (ez hasonló, mint ahogyan a Fidesz-szavazókhöz állnak). Ugyanakkor a Mi Hazánk támogatói közül jóval többen örülnének ellenzéki szavazóknak, mint fideszeseknek.

A politikai megosztottság ellenére van közös pont: a romák és a muzulmánok elutasítása

Az egyes csoportokkal szembeni társadalmi távolság összehasonlításából egyértelműen kirajzolódik, hogy a különböző politikai csoportokkal szemben jelentősen toleránsabbak a magyarok, mint a menekültekkel, a homoszexuálisokkal, a romákkal és a muzulmánokkal. **A kiadványunkban bemutatott jelentős politikai megosztottság ellenére találunk olyan kérdést, ami összeköti a politikai táborokat. Ez a „közös pont” a romákkal és a muzulmánokkal szembeni erős ellenérzések.**

A pártnélküliek kivételével **az összes politikai csoportban abszolút többségben vannak azok, akik rosszul érzé-
nők magukat, ha muzulmán szomszédjuk lenne.** A fideszesek 63 százaléka, a Mi Hazánk szavazók 60 százaléka, míg az ellenzékiek 51 százaléka érez így, de a pártnélkülieknél is magas (43%) ez az arány. Érdekes ezeket a számokat a politikai távolságtartáshoz viszonyítani. **A Fidesz támogatói körében háromszor annyi embert zavarna egy muszlim, mint egy ellenzéki szomszéd (63% vs. 19%). Az egyesült ellenzék támogatói között kevesebb, mint kétszer annyi embert zavarna egy muszlim szomszéd, mint egy fideszes (51% vs. 29%).**

A fenti mintához hasonló a romákhoz való viszonyulás. Abszolút többségben vannak a kormánypártiak (52%), az ellenzékiek (53%) és a Mi Hazánkosiak körében is (62%) azok, akiket zavarna egy roma család a szomszédjukban. **A fideszesek között közel háromszor annyi embert zavarnának a roma szomszédok, mint az ellenzékiek (52% vs. 19%). Az ellenzékiek között közel kétszer annyi embert zavarnának a szomszédban romák, mint a fideszesek (53% vs. 29%).**

Az ukrán menekültekkel szemben is hasonló mértékben távolságtartóak a fideszesek (31%) és az ellenzékiek (36%). **Szembeötlő, hogy még az ukrán menekültek is több embert zavarnának, mint a másik nagy politikai tömbhöz tartozó szavazók – mind a kormánypártiak körében (31% vs. 19%), mind az ellenzékiek között (36% vs. 29%).**

Érdemi különbség a két nagy politikai tábor között, hogy a fideszesek a homoszexuálisokkal szemben sokkal távolságtartóbbak, mint az ellenzékiekkel szemben (42% vs. 19%). Ezzel szemben az ellenzékiek között kevesebb embert zavarnának homoszexuális személyek, mint kormánypártiak a szomszédban (24% vs. 29%).

Az oltatlanokkal a Fidesz támogatói a legkevésbé toleránsak: 21 százalékukat rosszul érintené, ha oltatlan szomszédja lenne. Az ellenzékiek között 13%, a Mi Hazánk szavazói körében 7%, míg a párt nélkülieknél 5% ez az arány.

A kormánypárti és az ellenzéki szavazók hatvan százaléka egymást agy mosottnak tartja

A Fidesz-szavazókkal kapcsolatosan inkább a negatív sztereotípiák elterjedtek. A felsorolt tulajdonságok közül az „agy mosott” tulajdonsággal jellemezték a legtöbben a Fidesz-szavazókat: a nem fideszesek 44 százaléka gondolta, hogy ez jó leírása a kormánypártiaknak. A nem fideszeseknek csupán 14 százaléka gondolta, hogy a fideszesek nem agy mosottak. A nem kormánypártiak kb. harmada gondolta azt a fideszesekről, hogy képmutatók (36%) és agresszívok (34%). Ennél jóval kevesebben, 14% és 18% gondolta az ellenkezőjét. **A pozitív tulajdonságok csak kevés nem kormánypárti szerint jellemzőek a fideszesekre. 19% tartotta a kormány támogatóit jószándékúnak, 18% intelligensnek és 15% nyitott gondolkodásúnak.** Ezzel szemben 29% szerint nem jószándékúak, 30% szerint nem intelligensek és 47% szerint nem nyitott gondolkodásúak a fideszesek.

Az egyesült ellenzék támogatóinak közel kétharmada (63%) gondolta a fideszeseket agy mosottnak. A Mi Hazánk szavazóknak közel fele (47%), míg a párt nélkülieknek csupán negyede (26%) gondolta ugyanezt. A többi kérdésnél is hasonló minta mutatkozott: az ellenzékiek a leginkább negatívak a fideszesekkel szemben, a Mi Hazánk-osok valamelyest kevésbé negatívak, míg a párt nélküliek a legkevésbé ítélezők a kormánypártiakkal

A külső megítélők szerint az ellenzéki szavazókat is a negatív jelzők írják le a legjobban. Ugyanakkor esetükben nem emelkedett ki egy tulajdonság: **a válaszadók több mint harmada (36%-36%-36%) gondolta agy mosottnak, agresszívnak és képmutatónak az egyesült ellenzék szavazóit.** Kevesebben gondolták az ellenkezőjét: 21% szerint nem agy mosottak, 19% szerint nem agresszívok és 16% szerint nem képmutatók az ellenzékiek. **A nem ellenzéki válaszadók valamivel több mint negyede látja intelligensnek (27%), jószándékúnak (26%) és nyitott gondolkodásúnak (25%) a hatpárti szövetség támogatóit.**

Ahogy a kormánypártiakat az ellenzéki szavazók, úgy az ellenzék támogatóit is a fideszesek látják a leginkább negatívan. Ennek jó szemléltetése, hogy a fideszesek 59 százaléka gondolta agy mosottnak a hatpárti ellenzék szavazóit. A Mi Hazánk támogatók negyede (25%), a párt nélküliek 14 százaléka volt ugyanezen az állásponton.

A Mi Hazánk szavazóit kevésbé tartják agresszívnek, mint a két nagy tábor egymást

A Fidesz és az egyesült ellenzék támogatóival ellentétben a Mi Hazánk szavazóiról nem alakult ki egyértelműen negatív kép a csoporton kívülálló válaszadók körében. Közel ugyanannyian tartották a szélsőjobboldali párt támogatóit agresszívnek (29%), mint intelligensnek (29%), jószándékúnak (28%) és nyitott gondolkozásúnak (27%). Nem sokkal maradt el azoknak az aránya, akik képmutatónak és agymosottnak gondolták a Mi Hazánk-osokat (25%-25%). A hatpárti ellenzék szavazói valamivel kritikusabbak voltak a Mi Hazánk szavazóival, mint a fideszesek, de nem jelentősek ezek a különbségek. **Az ellenzékiek körében fele annyian tartják agresszívnek a szélsőjobboldali párt támogatóit (28%), mint a fideszeseket (53%). A kormánypártiak között szintén fele annyian tartják agresszívnek a Mi Hazánk szavazóit (23%), mint az ellenzékiet (48%).**

Érzelmileg megosztottabbak az idősebbek, a budapestiek és a politikailag elkötelezettebbek

Többváltozós elemzéseink alapján az ellenzéki szavazók csoportjában szignifikánsan magasabb az ellentáborral kapcsolatos politikai sztereotípiák elfogadottságával mért polarizációs érték (+6 pont), mint a fideszeseknél. **A bal-jobb önbesorolásnak jelentős hatása volt az érzelmi hőmérvvel mért polarizációra:** a centristákhoz képest jóval polarizáltabbak voltak a baloldaliak (+35 pont), a mérsékelt baloldaliak (+18 pont) és a jobboldaliak (+22 pont) egyaránt. A baloldaliak és jobboldaliak körében elterjedtebbek voltak a politikai sztereotípiák is (+6 és +5,5 pont). **A politikai érdeklődés együtt járt az érzelmi hőmérvvel mért polarizáció magasabb szintjével.** A nők körében kisebb a társadalmi távolság a másik politikai oldallal szemben (-6 pont). Az életkornak több mutatóra is szignifikáns hatása volt. **A fiatal felnőttekhez képest polarizáltabbak az 50-59 évesek (társadalmi távolság +12 pont) és a hatvanadik évüket már betöltött válaszadók (társadalmi távolság +9 pont, sztereotípiák +5 pont).** **Az érzelmi polarizáció Budapestre jobban jellemző jelenség:** a fővárosiak szignifikánsan tartózkodóbbak a politikai ellentoldal tagjaival, mint a falvak lakói az érzelmi hőmérő (+10 pont) és a felmért társadalmi távolság alapján (+8 pont) egyaránt.

A magyar társadalomban többen vannak, akik magukat jobboldalinak és konzervatívnak tartják

A magyar társadalomban többségben vannak azok, akik önmagukat jobboldalinak tartják (44%). Baloldali választónak (22%) és centristának (27%) egyaránt a válaszadók nagyjából negyede sorolta be magát. Fontos azonban látni azt is, hogy minden tizedik magyar (10%) szélsőbaloldalinak, míg minden negyedik válaszadó (24%) szélsőjobb-oldalinak tartja önmagát (azokat soroltuk a két szélsőséges politikai kategóriába, akik az egyest vagy kettest, illetve a kilencest vagy tízest jelölték meg). **Vagyis a bal-jobb önbesorolás alapján a magyarok harmada (34%) tekinthető szélsőségesnek, ami az ideológiai polarizáció magas szintjét jelzi.** Korábbi kutatásokkal összehasonlítva adataink ugyanakkor azt is mutatják, hogy az ideológiai önbesorolás alapján mért polarizáció 2010-ben erősebb volt, mint 2022-ben.

Nem meglepő módon a kormánypárti szavazók háromnegyede (77%) jobboldalinak és 16 százalékuk centrista szavazónak tartják magukat (4 százalékuk gondolja úgy, hogy baloldali értékrendű). Ezzel szemben az ellenzéki közös listát támogatók 59 százaléka baloldaliként gondol önmagára, míg negyedük centrista álláspontot képvisel (24%). Az ellenzéki szavazók 15 százaléka tartja önmagát jobboldalinak – jelentős részük jobbikos. A Mi Hazánk Mozgalom szavazói tekinthetők a leginkább összetett csoportnak: amellet, hogy többségük jobboldali (42%) vagy centrista (28%) értékrendű, jelentős azok aránya is, akik baloldaliként hivatkoznak önmagukra (25%). **Érdekes részlet, hogy nem a szélsőséges párt támogatói, hanem a fideszesek között van arányaiban a legtöbb szélsőjobboldali önképű választó.**

A magyarok negyede (25%) inkább liberálisnak tartja magát, míg 41 százalékuk inkább konzervatívként tekint magára. A válaszadók 29 százaléka értékeli magát középen állónak. A bal-jobb önbesoroláshoz képest a liberális-konzervatív tengelyen valamelyest kevesebben található a szélsőséges állásponton: minden tizedik magyar (10%) helyezte el magát a liberális szélsőértékeken, míg 17 százalékuk tartja magát kimondottan konzervatívnak. **Tehát megállapítható, hogy a liberális-konzervatív önbesorolás alapján a magyaroknak kb. a negyede helyezi el magát a skála két végére (27%).**

Minden hatodik magyarnak ment már tönkre emberi kapcsolata a politika miatt

Azt is megvizsgáltuk, hogy miként jelenik meg a politikai polarizáció a magyarok mindennapjaiban, az emberi kapcsolatokban. A leggyakrabban előforduló politikai konfliktusok a közösségi médiához kapcsolódnak: **minden ötödik magyar (19%) már tiltott le valakit a Facebookon vagy más platformon a politikai véleménye miatt. A magyarok 16-16-16 százaléka veszett össze komolyan valamelyik családtagjával, munkatársával, illetve barátjával a politika miatt.** Hasonlóan sokan vannak, akik emiatt meg is szakították a kapcsolatukat egy családtagjukkal (15%), valamivel kevesebben szakítottak meg barátságokat a politika miatt (12%). **Aggasztó adat viszont, hogy a magyaroknak több mint a tizede (13%) fizikai konfliktusba is került már politikai nézeteltérés miatt.**

Megvizsgáltuk azt is, hogy melyik demográfiai csoportokra volt különösen jellemző az, hogy a politika beszívárgott az emberi kapcsolatokba. **A férfiak között többen voltak azok a válaszadók, akik átéltek valamilyen politikai nézeteltérést. A legnagyobb különbség a barátokkal való veszekedéshez kapcsolódóan mutatkozott: közel kétszer akkora arányban számoltak be erről a férfiak (20%), mint a nők (12%).** A politikai konfliktusok lakóhelyi mintázatot is mutatnak. A családi veszekedésekről beszámoló válaszadók aránya Budapesten (23%) több mint kétszerese ahhoz képest, mint ahányan a megyeszékhelyeken számoltak be erről (10%). Az életkori különbségek mérsékeltek a politikai nézeteltérések esetében. A közösségi médiában való kapcsolatmegszakítás mutatja a leginkább látható életkori mintát. **A harmincas éveikben járókra a leginkább jellemző, hogy letiltják a politikai nézeteik miatt az ismerőseiket: a körükben minden negyedik válaszadó élt már ezzel a lehetőséggel (25%).**

Tízből heten ugyanarra szavaznak, mint a párjuk

A párban élők közül tízből heten (68%) ugyanoda húzták be az X-et, mint a párjuk a 2022-es országgyűlési választásokon. 16 százalék válaszolta, hogy másra szavazott, mint a párja, és további 16 százalék számolt be arról, hogy ő vagy a párja nem volt szavazni. A kormánypártiak között többen szavaztak a párjukkal ugyanarra a politikai erőre (82%), mint az ellenzékiek között (75%). A Mi Hazánk szavazóknak a negyede (24%) szavazott máshova, mint a párja, míg 58 százalékuknak volt a párja is a radikális párt támogatója. Érdekes adat, hogy a Mi Hazánk szavazók közül minden ötödik válaszadónak a párja nem volt szavazni.

Az ellenzékiek fele, a fideszesek harmada nem tudja elképzelni, hogy az ellenoldal szavazójával kerüljön romantikus kapcsolatba

Az ellenzéki válaszadók között ugyanannyian tudják elképzelni, mint ahányan nem tudják elképzelni, hogy fideszesekkel kerüljenek romantikus kapcsolatba (45% vs. 44%). A Mi Hazánk támogatóinál abszolút többségben vannak, akik gondolatkísérlet szintjén összejönnének fideszesekkel (55% vs. 31%). A párt nélküliek között relatív többségben vannak a fideszesek felé nyitott válaszadók (45%), míg jóval kevesebben utasítják el élből a kormánypártiakat (27%).

A Fidesz szavazóinak többsége (58%) el tudna képzelni romantikus kapcsolatot egy ellenzékiével. A kormánypártiaknak csupán a 29 százaléka nem tudná ezt elképzelni. Szintén nagy többségben vannak az ellenzék támogatói felé nyitott válaszadók a Mi Hazánk támogatói között (62% vs. 25%) és a párt nélküliek körében (56% vs. 20%).

A kormánypártiak 62 százaléka el tudja képzelni, hogy összejöjjön egy Mi Hazánk szavazóival, míg 25 százalék tartja ezt kizártnak. **Az ellenzékiek között azonban 12 százalékponttal többen tudnának elképzelni romantikus kapcsolatot egy Mi Hazánk támogatóval (57%), mint egy kormánypárti szavazóval (45%).** Az ellenzéki összefogás támogatóinak harmada (34%) utasítaná el a Mi Hazánk osztagokat.

Elvi szinten tehát a magyarok többsége nyitott az ellenoldal szavazóira a romantikus kapcsolatok terén, de a gyakorlatban legtöbbször a hasonló gondolkozású emberek jönnek össze, esetleg a későbbiekben hangolják össze a politikai preferenciájukat egymással.

Párhuzamos valóságok a gazdasági helyzet megítélésében

A politikai polarizációnak ugyancsak fontos dimenziója az, hogy az eltérő politikai táborok tagjai teljesen más-hogy kezdik el érzékelni a körülöttük zajló folyamatokat. A magyarok másképp látják az ország gazdasági helyzetét annak függvényében, hogy melyik politikai táborot támogatják. **Míg a Fidesz-KDNP szavazóinak több mint kétharmada (76%) szerint nem változott, vagy javult a gazdasági helyzet, addig az ellenzéki szavazók látják leginkább negatívan a kérdést (70 százalékuk szerint romlottak a gazdasági mutatók).** A Mi Hazánk Mozgalom támogatóinak közel kétharmada (64%) és a párt nélküliek 57 százaléka is osztja a negatív álláspontot. Az ellenzéki tábor (7%), a Mi Hazánk Mozgalom szavazói (9%) és a párt nélküliek (9%) körében a 10 százalékot sem éri el azok aránya, akik javulást látnak.

A gazdasági helyzetértékelés mellett azt is felmértük, hogy a válaszadók saját háztartásuk anyagi helyzetét hogyan értékeli az elmúlt fél év fényében. **Míg a kormánypártokat támogatók háromnegyede (73%) stagnálást tapasztalt és csak 18 százalékuk romlást, addig az ellenzéki közös lista szavazóinak 57 százaléka úgy tapasztalta, hogy a háztartásának anyagi helyzete romlott az elmúlt fél évben és csak 41 százalékuk tapasztalta úgy, hogy nincs változás.** Az egyes politikai táborok másképp látják a saját anyagi helyzetük alakulását is a következő egy évben. **A kormánypárti szavazók elsősorban javulást (26%) vagy stagnálást (54%) várnak a következő évben, a pesszimisták vannak viszont többségben az ellenzéki közös listára szavazók (57%) és a Mi Hazánk támogatói között (57%).**

Tízből nyolc ellenzéki szerint a Fideszt már nem lehet demokratikusan leváltani

A 2022-es parlamenti választásokat követően a magyarok többsége (58%) úgy vélekedett, hogy Magyarországon a választások szabadok és tisztességesek. A magyarok harmada (35%) szerint nem beszélhetünk tisztességes és szabad választásokról. A kormánypárti szavazók 79 százaléka – szemben az ellenzéki listára voksolók 36 százalékával – értékeli szabadnak és fairnek a magyar választásokat. Nem csak az ellenzékiek (63%), de a Mi Hazánk Mozgalom szavazóinak többsége is (55%) elégedetlen a magyar választások körülményeivel.

A 2022-es választások után egy hónappal készült felmérésünk szerint a magyarok 50 százaléka ért egyet azzal az állítással, hogy a Fideszt már nem lehet leváltani demokratikus úton, míg 12 százalékponttal vannak kevesebben (38%) azok, akik szerint ez még lehetséges. Annak ellenére, hogy a Fidesz-KDNP szavazóinak 59 százaléka nem értett egyet az állítással, minden harmadik kormánypárti voksoló vélekedik úgy, hogy demokratikus úton már nem leváltható a jelenlegi kormány. **Az ellenzéki szavazók körében beállt mély apátiát jól érzékelteti, hogy az ellenzéki közös listát támogatók 79 százaléka a 2022-es választás után nem lát esélyt a Fidesz demokratikus leváltására.** A Mi Hazánk Mozgalom szavazóinak kétharmada (66%) és a párt nélküliek fele (51%) is ezt az álláspontot osztja.

Az ellenzékiek a kormánypárti, a fideszesek a kormánykritikus médiát tartják propagandának

A megkérdezettek fele (55%) gondolja úgy, hogy Magyarországon vannak olyan források, amelyekhez bárki hozzáférhet és azok megbízható információkat közölnek, azonban minden harmadik válaszadó (37%) már nem vélekedik ennyire pozitívan. **Miközben a Fidesz-KDNP szavazóinak több, mint kétharmada (72%) ért egyet az állítással,**

addig az ellenzékiek 62 százaléka és a Mi Hazánk Mozgalom támogatóinak 51 százaléka szerint nehezen vagy szinte egyáltalán nem hozzáférhető bárki számára megbízható információforrás Magyarországon.

A válaszadók 58 százaléka szerint nem tölti be eredeti funkcióját a közmédia és ezzel összefüggésben a kormánypropaganda terjesztőjeként értékelik, míg mindössze a magyarok egyharmada (34%) nem értett egyet az állítással. A kormánypárti szavazók egyik fele (50%) szerint a közmédia betölti a feladatát, míg másik fele (43%) úgy véli, hogy igenis a kormánypropagandát terjesztenek az állami csatornák. Az ellenzéki közös listára voksolók (82%), a Mi Hazánk-osok (75%) és a párt nélküliek (55%) döntő többsége szerint a közmédia nem látja el eredeti szerepét.

Közmédiával szinte teljesen megegyező a kormánypárti sajtóbirodalom megítélése. A magyarok 59 százaléka gondolja úgy, hogy a kormányt támogató média (pl. Origo, Magyar Nemzet) célja, hogy a Fidesz propagandáját terjessze és a hírszolgáltatás csak másodlagos. A Fidesz-KDNP táborában megoszlik az álláspont a kormányt támogató médiával: 45 százalékuk tud egyetérteni az állítással, míg 49 százalékuk szerint a hírszolgáltatás a célja a kormányt támogató médiának. Az ellenzéki listára szavazók (85%) és a Mi Hazánk szavazói (73%) határozottan úgy gondolják, hogy a kormányt támogató média célja a propaganda terjesztése és nem a hírszolgáltatás.

A válaszadóknak értékelniük kellett azt az állítást is, hogy a kormánnyal kritikus média célja nem a hírszolgáltatás, hanem az ellenzéki propaganda terjesztése. **A magyarok 53 százaléka egyetértett ezzel az állítással, míg 16 százalékponttal kevesebben voltak azok, akik szerint a hírszolgáltatás a célja a kormánnyal kritikus médiának (37%).** Az állítással leginkább a Mi Hazánk Mozgalom támogatói tudtak egyetérteni: 65 százalékuk szerint a kormánnyal kritikus média az ellenzéki propagandát terjeszti. **A Fidesz-KDNP szavazók 58 százaléka gondolta ellenzéki propagandának a kormánykritikus médiát.** Az ellenzéki listára szavazók között azonban két, közel azonos méretű csoport mutatható ki.

A magyarokat erősen megosztja az orosz-ukrán háború is

A kutatást záró két kérdéssel arra voltunk kíváncsiak, hogy a magyarok miként viszonyulnak az orosz-ukrán háborúhoz. **A magyarok fele (52%) egyetért azzal az állítással, hogy Vlagyimir Putyin háborús bűnös,** mert tömegmészárlást hajtott végre Ukrajnában, azonban fontos kiemelni, hogy **a válaszadók 38 százaléka szerint ez nem így van. A kormánypárti voksolók körében relatív többsége van annak az álláspontnak, hogy Vlagyimir Putyin nem tekinthető háborús bűnösnek (48%),** azonban nem sokkal marad el ettől a Putyint elítélő fideszesek aránya (45%). **Ezzel szemben az ellenzéki listára szavazók kétharmada (69%) ítéli el az orosz elnököt az orosz-ukrán háború miatt,** de minden negyedik ellenzéki érzelmű választópolgár (27%) nem ért egyet azzal, hogy az oroszok tömeg-

mészárlást hajtánának végre Ukrajnában. A Mi Hazánk Mozgalom táborában szintén az elítélő attitűd tekinthető dominánsnak: a szélsőjobboldali párt szavazóinak 53 százaléka szerint Putyin háborús bűnös (míg 30 százalékuk nem ért egyet ezzel az állítással).

Megvizsgáltuk azt is, hogy a magyarok hogyan vélekednek arról az állításról, hogy az orosz támadás oka az lenne, hogy az oroszajkúakkal szemben az ukránok népirtást hajtottak végre. **A magyarokat erősen megosztja a kérdés: míg 45 százaléka a megkérdezetteknek elutasította ezt a narratívát, addig a válaszadók 42 százaléka szerint az oroszok elleni népirtás volt a háború oka.** Habár az állítással kapcsolatos vélemények tekintetében kimutatható különbség az egyes politikai táborok között, azonban jól látható, hogy mind a kormánypárti, mind a nem kormánypárti választópolgárok körében számottevő azok aránya, akik inkább egyetértenek az állítással. **A Fidesz-KDNP táborában relatív többségben vannak (49%) azok, akik szerint az ukránok népirtást hajtottak végre az oroszajkúakkal szemben és ez szolgáltatta az okot az orosz-ukrán háborúra, míg az ellenzékiek körében inkább a narratíva elutasítása (52%) tekinthető a többségi véleménynek.** A Mi Hazánk Mozgalom támogatóinak 48 százaléka ért egyet az ukránokat elítélő állítással (34 százaléka nem), míg a pártnélküliek relatív többsége (42%) nem gondolja úgy, hogy ez adta volna az okot a háború elindítására.

1. Polarizáció a magyarok politikai önképében

Kutatásunkban először abba nyújtunk betekintést, hogy a magyarok mennyire tekinthetők megosztottnak a politikai önképük alapján. Az ideológiai polarizáció jelensége azt takarja, hogy mekkora a világnézeti különbség a társadalom tagjai között. Ezt a magyar kutatások (pl. [Körösi András tanulmánya](#)) azzal mérik, hogy miként aránylanak a szélsőséges állásponton lévők a centristákhoz képest. Ezt a jelenséget ebben a tanulmányunkban is az alapján mutatjuk be, hogy szemléltetjük, mennyire a szélsőségek vagy a centrum felé húz a magyarok bal-jobb és liberális-konzervatív öndefiníciója, illetve ezt mennyiben határozza meg a pártpreferencia. Ugyanakkor fontosnak tartottuk azt is, hogy ne csak a politikai oldalválasztás alapján mutassuk meg a magyar társadalom tagoltságát. Bemutatjuk azt is, hogy a politikai érdeklődés alapján hogyan oszlik meg a magyar társadalom, és annak különböző demográfiai csoportjai.

1.1. Ideológiai polarizáció

A kutatásunkban megvizsgáltuk, hogy a magyarok hol helyezik el magukat a bal-jobb és a liberális-konzervatív érték-skálákon. A válaszadóknak mindkét esetben egy-egy tízfokú skálán kellett elhelyezniük magukat, amelyek esetében az 1-es szám a baloldali és a liberális, míg a 10-es szám a jobboldali és a konzervatív szélsőértékeket jelölték (*1. ábra*).

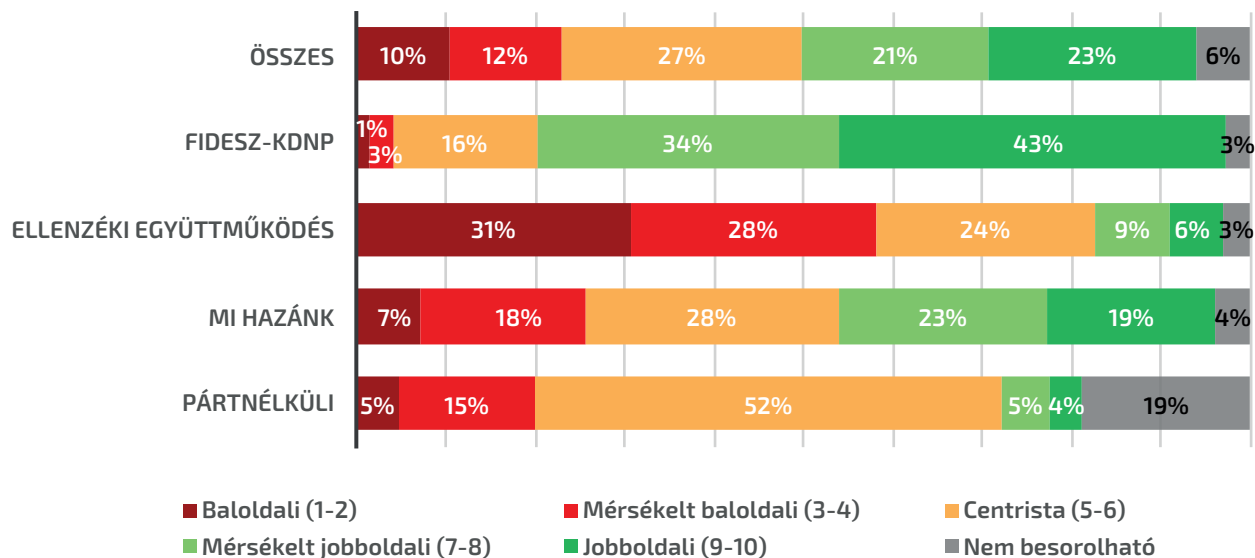
A magyar társadalomban többségben vannak azok, akik önmagukat jobboldalinak tartják (44%). Baloldali választónak (22%) és centristának (27%) egyaránt a válaszadók nagyjából negyede sorolta be magát. Fontos azonban látni azt is, hogy minden tizedik magyar (10%) szélsőbaloldalinak, míg minden negyedik válaszadó (24%) szélsőjobboldalinak tartja önmagát (azokat soroltuk a két szélsőséges politikai kategóriába, akik az egyest vagy kettest, illetve a kilencet vagy tízest jelölték meg). **Vagyis a bal-jobb önbesorolás alapján a magyarok harmada (34%) tekinthető szélsőségesnek, ami az ideológiai polarizáció magas szintjét jelzi.** Ezt [Angelusz Róbert és Tardos Róbert](#) 2011-es kutatásával tudjuk összehasonlítani, melyben ugyanezt a 10 fokú skálát használták. Angeluszék számításai szerint 1994-ben 0,31-es volt a polarizációs index (ez a szélsőségesek és centristák aránya), ami 2010-re 1,64-re nőtt. A mi adataink alapján 2022-ben ugyanez a szám 1,25, ami az ideológiai polarizáció mérséklődését mutatja a 12 évvel ezelőtti szinthez képest.

Nem meglepő módon a kormánypárti szavazók háromnegyede (77%) jobboldalinak és 16 százalékuk centrista szavazónak tartja magát (4 százalékuk gondolja úgy, hogy baloldali értékrendű). Ezzel szemben az ellenzéki közös listát támogatók 59 százaléka baloldaliként gondol önmagára, míg negyedük centrista álláspontot képvisel (24%). Az ellenzéki szavazók 15 százaléka tartja magát jobboldalinak – jelentős részük jobbikos. A Mi Hazánk Mozgalom szavazói tekinthetők a leginkább összetett csoportnak: amellet, hogy többségük jobboldali (42%) vagy centrista (28%) értékrendű, jelentős azok aránya is, akik baloldaliként hivatkoznak önmagukra (25%). Vagyis a Mi Hazánk szavazói köre valóban nem a „régii Jobbikot” fedi le. Sokatmondó az is, hogy nem a szélsőséges párt támogatói, hanem a fideszesek között van arányaiban a legtöbb szélsőjobboldali önképű választó (43%). A párt nélküliek között a többség be tudja sorolni önmagát a bal-jobb értékrendszeren belül (minden ötödik (19%) nem tudja vagy nem válaszol a kérdésre): a párt nélküliek fele centrista (52%) állásponton áll, míg 20 százalékuk inkább baloldalinak és 9 százalékuk inkább jobboldalinak tartja önmagát.

A bal-jobb politikai értékrend után a válaszadóknak értékelniük kellett azt is, hogy a liberális-konzervatív skálán hova helyezik el magukat (2. ábra). A magyarok negyede (25%) inkább liberálisnak tartja magát, míg 41 százalékuk

1. ábra

A magyarok bal-jobb önbesorolása

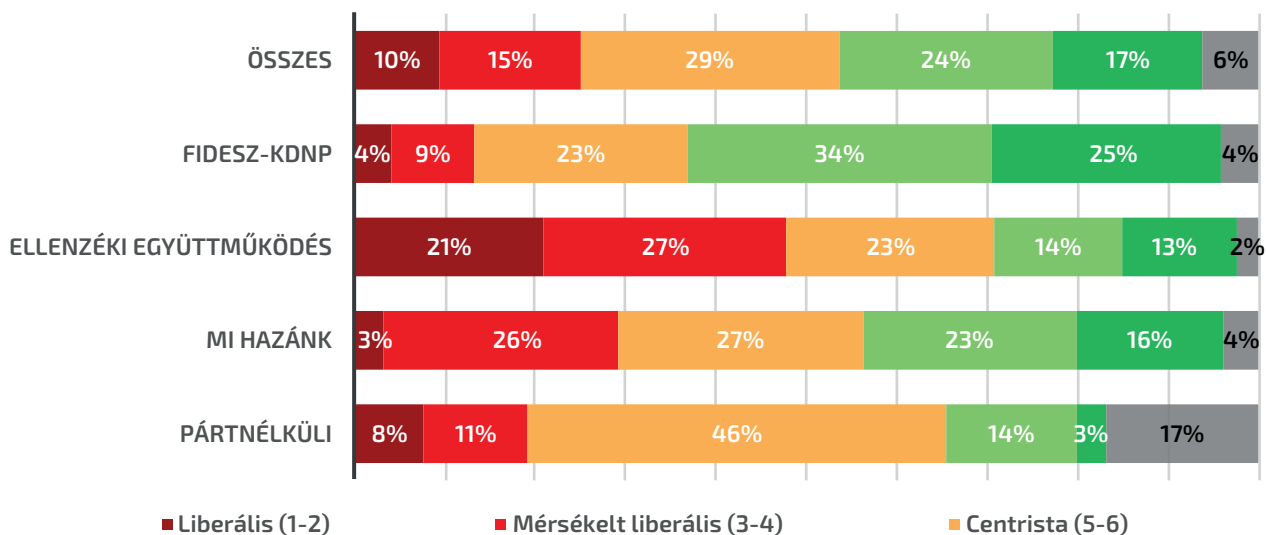

inkább konzervatívként tekint magára. A válaszadók 29 százaléka értékeli magát közepen állónak. A bal-jobb önbesoroláshoz képest a liberális-konzervatív tengelyen valamelyest kevesebben találhatók a szélsőséges állásponton: minden tizedik magyar (10%) helyezte el magát a liberális szélsőértékeken, míg 17 százalékuk tartja magát kimondottan konzervatívnak. **Tehát megállapítható, hogy a liberális-konzervatív önbesorolás alapján a magyaroknak kb. a negyede helyezi el magát a skála két végére (27%).**

A Fidesz-KDNP szavazóinak 59 százaléka vallja magát konzervatívnak és 13 százalékuk liberálisnak, míg minden negyedik kormánypárti voksoló (23%) közepen állónak tartja magát. Az ellenzéki közös listára szavazók fele (48%) liberális álláspontot képvisel, míg negyedük (23%) közepen állónak és szintén negyedük (27%) konzervatívnak tartja magát. A Mi Hazánk Mozgalom támogatói az előzetes várakozásokkal ellentétben sokkal diverzebb táborot alkotnak: mindössze 39 százalékuk vall konzervatív értékeket, és a szélsőjobboldali párt támogatói között kimondottan sokan vannak azok (29%), akik liberálisnak vallják magukat (29%). Minden negyedik Mi Hazánk Mozgalom szavazó (27%) közepen állóként tekint magára. A párt nélküli magyarok többsége (46%) közepen állóként gondol magára, valamint csak 19 százalékuk inkább liberális és 18 százalékuk inkább konzervatív.

2. ábra

A magyarok liberális-konzervatív önbesorolása

1.2. Politikai érdeklődés

Ezt követően arra kerestük a választ, hogy a magyarok általában mennyire érdeklődnek a politika és közügyek iránt. A megkérdezetteknek a következő kérdésre kellett választ adniuk: „*Mennyire érdekli Önt a politika?*”, amely esetében egy négyfokú skálán értékelhették a politika iránti érdeklődésüket. Az egyes a „nagyon érdeklő”, míg a négyes az „egyáltalán nem érdeklő” válaszlehetőséget takarta.

A magyar társadalomban kis többségben vannak azok, akik érdeklődnek a politika iránt (52%), azonban a politika iránt nem érdeklődő válaszadók ettől nem sokkal maradnak le (48%). Vagyis a politika nem csak a pártpreferencia, vagy világnézeti különbségek alapján osztja ketté a társadalmat. Az ország a politikai érdeklődés alapján is két csoportra oszlik: a magyarok egyik felét foglalkoztatja, míg a másik felét hidegen hagyja a politika.

A demográfiai csoportok között számos különbség mutatható ki. Míg a férfiak 57 százaléka aktív érdeklődést mutat a közügyek iránt, addig a nők körében többségben vannak azok (52%), akik nem követik a közéleti eseményeket és nem is mutatnak érdeklődést.

A politikai preferencia tekintetében is jól azonosítható különbségek vannak: míg a kormánypártok (59%) és az ellenzék (63%) szavazóinak abszolút többsége érdeklődik a politika iránt, addig nem meglepő módon a párt nélküliek mindössze 21 százaléka válaszolt hasonlóképp. Ha külön nézzük az ellenzéki pártokra szavazók politikai érdeklődését, abban az esetben a Demokratikus Koalíció (68%) és a Jobbik (65%) szavazói tekinthetőek a legaktívabbnak, míg a Magyar Szocialista Párt támogatói körében a legalacsonyabb a politikai érdeklődés szintje (a párt támogatóinak 51 százaléka követi a közéleti eseményeket, míg 49 százaléka nem).

A [tudományos kutatásokban](#) bizonyított mintázat a magyar társadalomban is kimutatható: míg a fiatal felnőttek alig több mint 40 százalékát (41%) érdekli a politika, addig az életkor előrehaladtával nő azok aránya, akik aktívan követik a közéleti eseményeket. A 40-49 évesek tekinthetőek a legérdeklődőbbnek (62%). Emellett a budapestieknek és kisebb városok lakóinak több mint felét érdekli a politika (56%-56%), míg a megyeszékhelyeken élők körében 11 százalékponttal kevesebben vannak (45%), azok, akik érdeklődést mutatnak a közügyek iránt. Mindezek mellett az iskolai végzettség is befolyásolja, hogy ki milyen mértékben érdeklődik a közélet iránt: a legkevésbé a legfeljebb 8 általános iskolai végzettségűeket (45%) és az érettségivel rendelkezőket (49%) foglalkoztatja a politika. Ezzel szemben az abszolút többséget jelentősen meghaladó a politikai érdeklődők aránya a szakmunkásképzettséggel vagy szakiskolai végzettséggel rendelkezők (57%) és a diplomások (64%) körében.

2. Érzelmi polarizáció

A politikatudományi szakirodalomban egyre növekvő érdeklődés övezi az érzelmi (affektív) polarizáció jelenségét. A téma egyik úttörő kutatója, [Shanto Iyengar szerint](#) az Egyesült Államokban nem feltétlenül az egyetértés hiánya, hanem a politikai táborok közötti kölcsönös negatív érzések jelentik az elsősorú problémát. A jelenséget vizsgáló kutatóknak az az alapvetése, hogy a pártokkal való azonosulást érdemes egy társadalmi csoportidentitásként értelmezni.

Az érzelmi polarizáció a politikai táborok közötti kölcsönös negatív érzéseket, a növekvő társadalmi távolságot, valamint a másik oldallal szemben kialakult sztereotípiákat foglalja magában. Kutatásunkban mi is ezeket a tényezőket mértük fel az amerikai és más nemzetközi kutatásokban [bevett módszertan](#) alapján. **Háromféle mérőszám is van arra, hogy mennyire polarizált érzelmileg a magyar társadalom – ezek az érzelmi hőmérőn adott válaszok, a politikai csoportok közötti társadalmi távolság** (mit szólna, ha a szomszédjába költözne valaki a másik oldalról) **és a politikai sztereotípiák elterjedtsége**. E fejezetben ezen mérőszámok alapján mutatjuk be a magyar társadalom érzelmi polarizáltságát.

2.1. Érzelmi hőmérővel mért polarizáció

Először arra kértük a válaszadókat, hogy egy „érzelmi hőmérőn” jelezzék, hogy milyen érzéseket társítanak az ellenzéki és kormánypárti szavazókhöz, valamint politikusokhoz. Ezeket a kérdéseket a 2022. április-májusi adatfelvételünk mellett egy 2021 augusztusában készült kutatásunkban is feltettük, így lehetőségünk van az időbeli összehasonlításra. Továbbá a 2022. tavaszi kérdőívünkben azt is megkérdeztük a válaszadóktól, hogy mit gondolnak a politikailag passzív állampolgárokról (akik nem vettek részt a választásokon). A nemzetközi összehasonlíthatóság céljából az értékeket egy 0-tól 100-ig terjedő skálára váltottuk át, ahol az 50 a semleges érzéseket, a 100 a nagyon pozitív, míg a 0 a nagyon negatív érzéseket jelzi. Mivel ez a mérőszám eredetileg az USA kétpártrendszerében lett kidolgozva és alkalmazva, a következőkben mi is a két nagy politikai tömb, az ellenzék és a kormánypárt szavazói által adott válaszokra szűkítettük az elemzést.

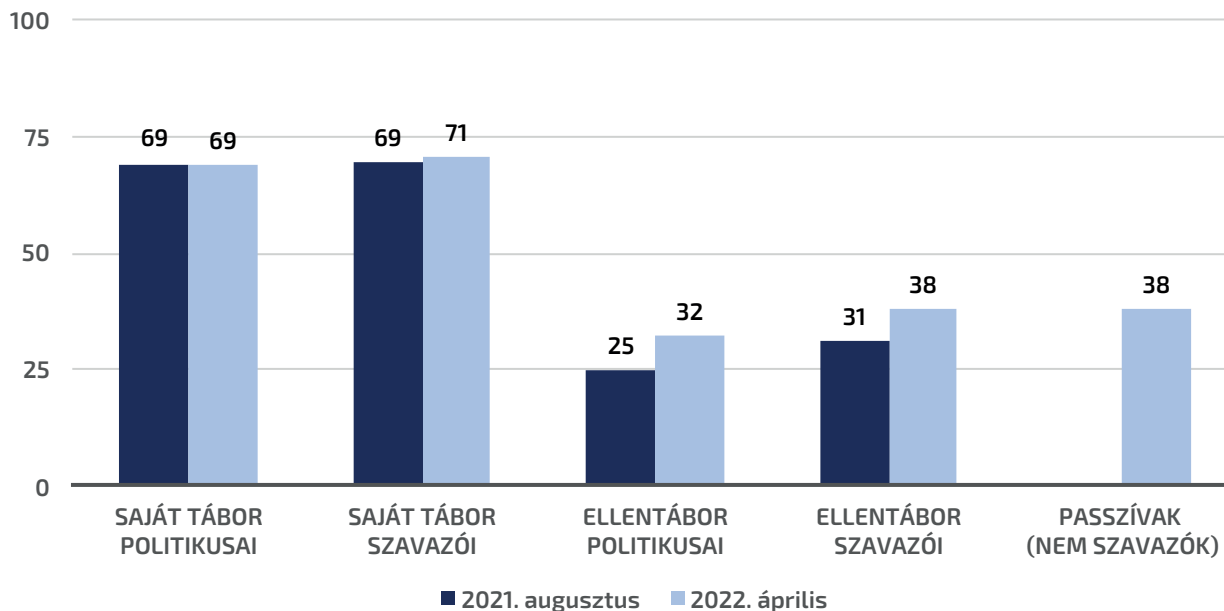
Ahogy a 3. *ábra* is mutatja, a válaszadók hasonlóan pozitív érzéseket társítanak a saját oldaluk szavazóihoz és politikusaihoz (70 pont körüli átlagértékek). Ez a mutató nem változott érdemben 2021. augusztus és 2022. ápri-

lis-május között. **Az ellentáborral kapcsolatosan alapvetően negatív érzéseket társítanak a válaszadók. Mindkét adatfelvétel azt mutatja, hogy az ellentábor politikusaival kapcsolatosan negatívabb érzéseket társítanak a válaszadók, mint az ellentábor választóival kapcsolatosan.**

Figyelemre méltó, hogy pozitív irányba mozdult el az érzelmi hőmérő a két adatfelvétel közötti nyolc hónapban a másik oldal szavazóit illetően (31 pontról 38 pontra nőtt) és a másik oldal politikusaihoz kapcsolódóan egyaránt (25 pontról 32 pontra nőtt). **Vagyis a két adatfelvétel között csökkentek a két tábor közötti ellenérzések – feltételezhetően annak köszönhetően, hogy véget ért az érzelmileg túlfűtött választási kampány, és a második adatfelvételünkre már néhány héttel a választások után került sor.** Az adatokból is kiderül, hogy a két nagy politikai tömb szavazói hasonlóan negatív érzéseket társítanak a politikailag passzív honfitársaikhoz, mint az ellenoldal szavazóihoz (a hőmérő átlagértéke mindkét esetben 38 pont).

3. ábra

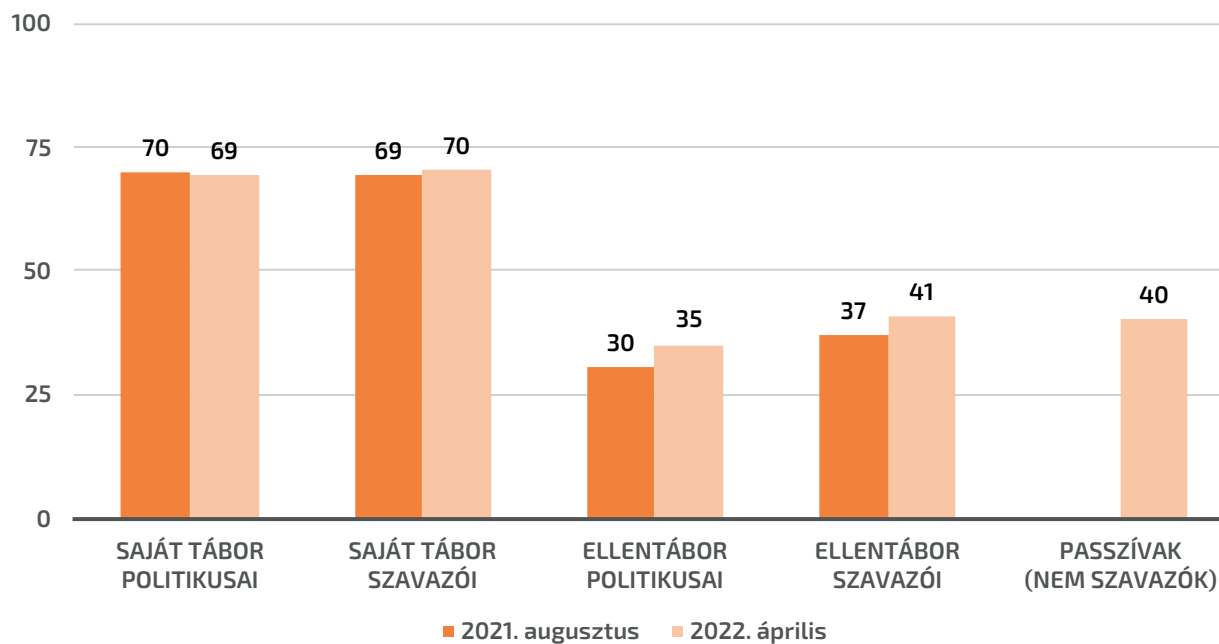
Érzések különböző politikai csoportokkal szemben (kormánypárti és ellenzéki szavazók)

Az érzelmi hőmérőn adott átlagértékeket külön megvizsgáltuk a kormánypárti és ellenzéki szavazók körében. A Fidesz-szavazók (4. ábra) hasonlóan pozitív érzéseket társítanak a saját táborukhoz, mint az ellenzékiek (5. ábra). Ugyanakkor a kormánypárti válaszadók mindkét adatfelvétel időpontjában pozitívabb érzéseket társítottak a másik tábor politikusaihoz és szavazóihoz egyaránt, mint az ellenzékiek. A két nagy tábor közötti ellenszenv kölcsönös, de az ellenzékiek részéről még egy fokkal erősebbek az ellenérzések, mint ahogyan a fideszesek tekintenek az ellenzékiekre. A két adatfelvétel között a kormánypártiak körében 5 ponttal nőtt a szimpátia az ellenoldal politikusi irányába (30-ról 35 pontra), és 4 ponttal az ellenoldal szavazói irányába (37-ről 41 pontra). A kormánypártiak az ellenzékiekénél valamivel pozitívabbak a passzív szavazókkal szemben (40 pont).

4. ábra

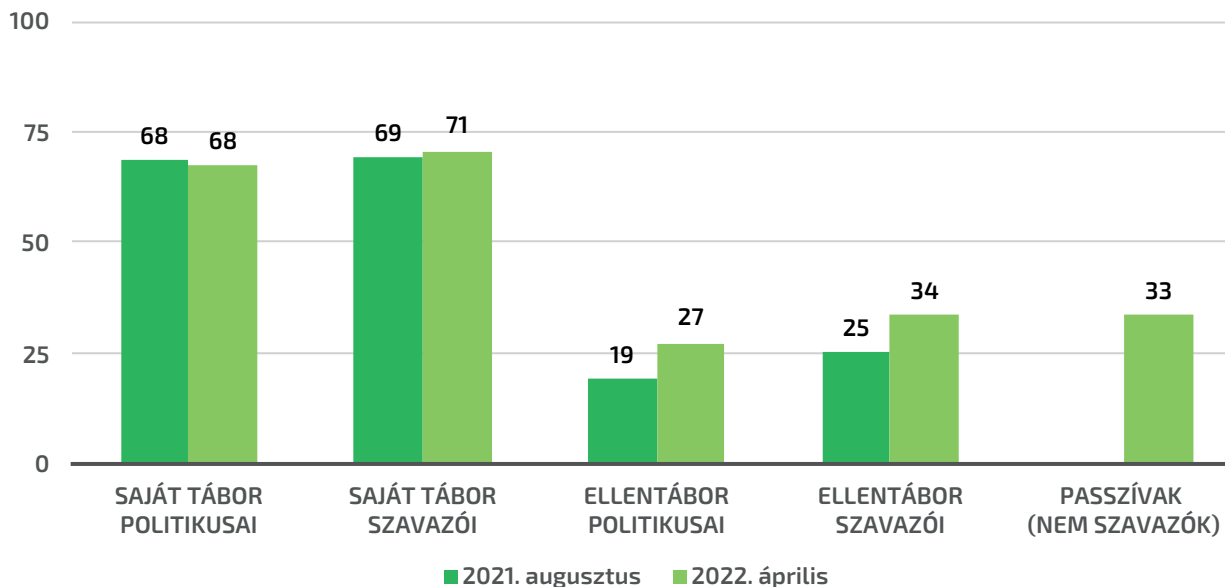
Kormánypárti szavazók érzései különböző politikai csoportokkal szemben

Az adataink alapján a választás után megmaradt ellenzéki szavazók nem hidegültek el az ellenzék veresége után a saját oldaluktól, mivel a 2022-es választás után és tavaly augusztusban is 70 pont körüli értéket mutatott a csoporton belüli érzelmi hőmérő (5. ábra). Azért fontos hangsúlyozni, hogy a választás utáni megmaradt táborról beszélünk, mert a választási eredmény okozta csalódottság és kiábrándulás eredményeként érdemben kisebb ellenzéki táborról volt szó 2022. április-májusban, mint az ellenzéki előválasztási kampány időszakában, 2021. nyár végén. A lecsökkent ellenzéki táborban tehát még kitart a bizalom, de akik komolyan kiábrándultak, már elhagyták a tábort. Az ellenoldallal kapcsolatos érzések jelentősen változtak az ellenzékiek körében is. Az ellenzékiek 2021. augusztusban kimondottan negatívan éreztek a kormánypárti politikusok iránt (19 pont), az érzelmi hőmérő 2022. április-májusra azonban 8 pontos növekedést mutatott (27 pont). Hasonló mértékű növekedés történt az ellenzékiek Fidesz-szavazókkal kapcsolatos érzései tekintetében (25 pontról 34 pontra növekedett). Az ellenzékiek a kormánypártiakhoz képest 7 ponttal negatívabbak a politikailag passzív magyarokkal szemben (33 pont). **A kormánypártiak és ellenzékiek körében azonban közös minta, hogy átlagosan ugyanannyira negatívak a nem szavazókkal szemben, mint az ellenoldal szavazóival.**

5. ábra

Ellenzéki szavazók érzései különböző politikai csoportokkal szemben

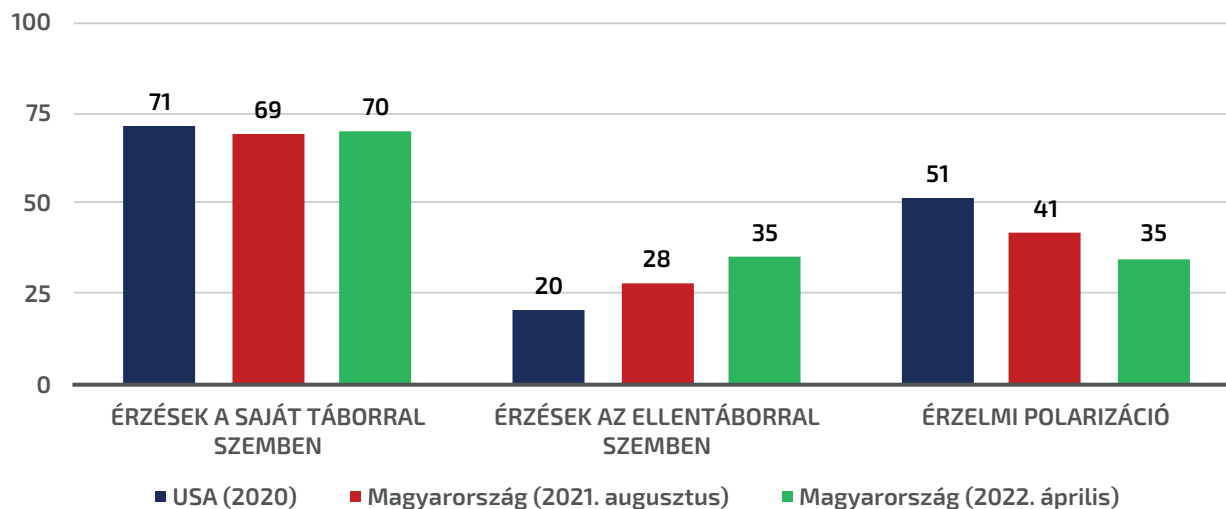

Az előbbieken bemutatott válaszok átlagolásával kiszámoltuk a saját táborral szembeni, valamint az ellentáborral szembeni érzések általános szintjét. Az érzelmi polarizáció ennek a két mérőszámnak a különbsége. Vagyis az a szám azt mutatja, hogy az egyének mennyivel pozitívabb érzéseket társítanak a saját táborukhoz, mint az ellentáborhoz. Mivel amerikai tudományos módszertant alkalmaztunk, az időbeli összehasonlítás mellett térbeli összehasonlításra is lehetőségünk nyílt. Az [USA érzelmi polarizációs adatai](#) 2020-ból származnak.

A magyarok és az amerikaiak hasonlóan pozitívak a saját táborukkal kapcsolatban (70 pont körüli értékek, 6. ábra). Az USA-ban azonban valamelyest nagyobb az ellentáborral szembeni elhidegülés (20 pont)¹, mint Magyarországon (28 pont 2021 augusztusában, 35 pont 2022 tavaszán). Ebből adódóan tehát megállapítható, hogy az USA-ban magasabb a polarizáció mértéke (51 pont különbség). Ettől 10 ponttal maradt el Magyarország az adataink alapján az előző évben (41 pont). 2022. április-májusra azonban az ellentábor irányába növekvő szimpátia miatt érdemben csökkent az érzelmi polarizációs mutatónk (35 pont különbségre).

6. ábra

Érzelmi hőmérő időbeli és nemzetközi összehasonlítása

¹ Az Egyesült Államokban az elmúlt három évtizedben folyamatosan csökkent a másik oldal iránt érzett szimpátia. Az 1970-es, 1980-as években még 48 pont körüli volt ez az érték (vagyis semlegesén érezték a másik oldal irányába az amerikaiak), ez folyamatos csökkenésnek indult, majd 2020-ra érte el a fent is ábrázolt mélypontot (20 pont).

2.2. Társadalmi távolságban megmutatkozó polarizáció

A politikai csoportok közötti társadalmi távolságot egy eredetileg szociológiában használt módszerrel mértük, ami később az érzelmi polarizációnak is az [egyik fő mérőszáma lett](#)². Arról kérdeztük a válaszadókat, hogy mit éreznének, ha fideszes, az egyesült ellenzéket támogató, vagy Mi Hazánk szavazók költöznének a szomszédságukba. Referenciaként egyéb társadalmi csoportokkal kapcsolatosan is feltettük ugyanezt a kérdést. A homoszexuális személyekkel, romákkal és muzulmánokkal szembeni előítéleteket rendszeresen mérik magyar kutatások ugyanezzel a kérdéssel. A COVID-19 ellen oltatlan emberekhez, valamint az ukrán menekültekhez viszonyított társadalmi távolságot azonban ez a kutatás mérte fel először Magyarországon.

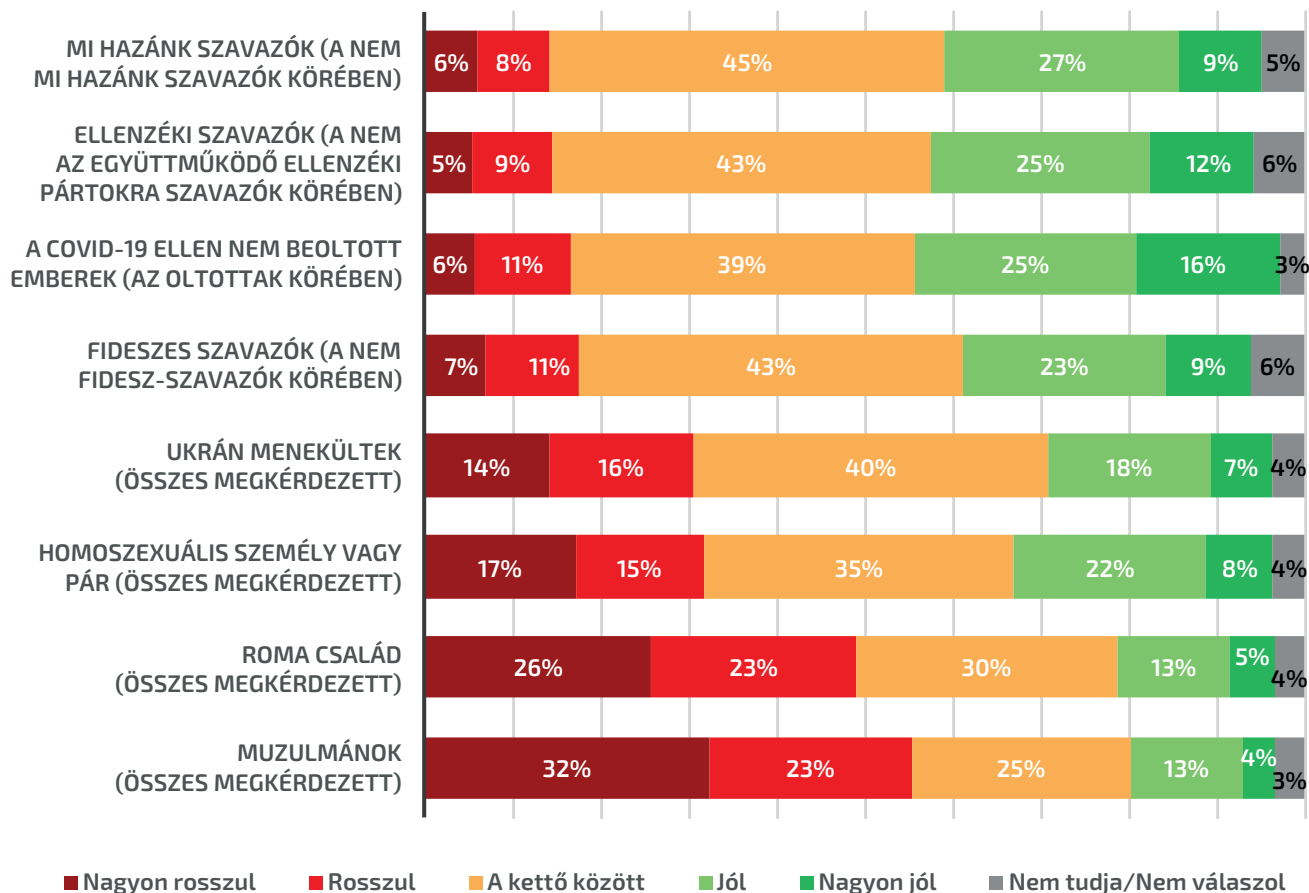
Az egyes politikai csoportokhoz való viszonyulást a csoporton kívüliek körében mutatjuk be (7. ábra). Hasonlóan az oltatlanok megítélését is a COVID-19 ellen beoltott megkérdezettek körében ábrázoltuk. (Ugyanezt a leszűkítést nem tudtuk megtenni a többi csoport esetében.)

Az egyes csoportokkal szembeni társadalmi távolság összehasonlításából egyértelműen kirajzolódik, hogy a politikai csoportokkal és az oltatlanokkal szemben jelentősen toleránsabbak a magyarok, mint a menekültekkel, a homoszexuálisokkal, a romákkal és a muzulmánokkal. Csupán 14%-14% az aránya azoknak, akik rosszul éreznék magukat, ha Mi Hazánk szavazók vagy az ellenzéki összefogás támogatói költöznének a környezetükbe (a nem Mi Hazánk támogató, illetve a nem egyesült ellenzékre szavazók körében). 17% nem szeretne oltatlan, míg 18% nem szeretne fideszes szomszédokat (az oltottak, illetve a nem fideszesek körében). Több mint kétszer annyian örülnének egy ellenzéki/Mi Hazánk/oltatlan szomszédnak (36-41%), mint ahány embert ez rosszul érintene.

2 Emory S. Bogardus által kidolgozott társadalmi távolsággal azt mérik, hogy hogyan viszonyulnak egymáshoz különböző társadalmi csoportok, például az USA-ban protestánsok és katolikusok, feketék és fehérek. A bevett kérdések többek között arra kérdezik rá, hogy különböző situációkban elfogadnának-e egy adott csoporthoz tartozó embert. Például a válaszadó hogyan érezné magát, ha a gyereke egy adott csoportba tartozó emberrel házasodna össze, ha a közeli barátai vagy a szomszédjai között lenne valaki az adott csoportból. Ezek közül az utóbbi kérdést használtuk az elemzésünkben.

7. ábra

Hogyan érezné magát, ha a következő családok vagy személyek költöznének a szomszédságába?

A fenti arányokhoz képest jelentősen többen vannak azok, akik az ukrán menekültektől idegenkednek: a magyarok közel harmada (30%) nem szívesen fogadna egy Ukrajnából menekülő új szomszédot. A magyarok negyede (25%) ugyanakkor örülne egy ukrán menekült szomszédnak. Nagyon hasonló a homoszexuálisokhoz való viszonyulás: 32% nem szeretne a szomszédságában meleg személyeket vagy párokat, míg 30% szívesen fogadná ezt a csoportot.

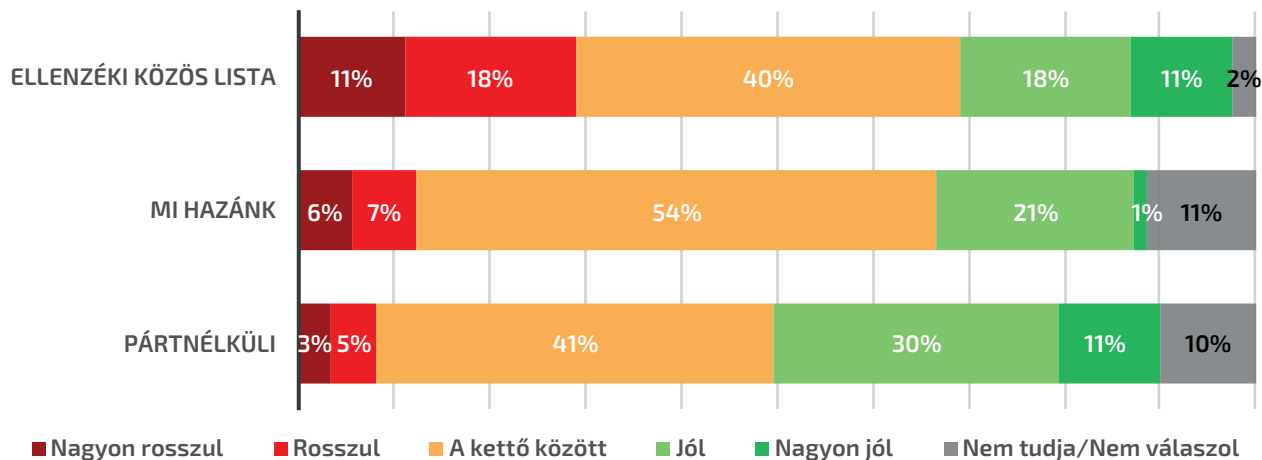
A romákkal és muszlimokkal szembeni távolságtartás az összes felsorolt csoport közül kimagasló. A magyarok közel fele nem szeretne a szomszédjában roma családot (49%) és muzulmánokat sem (55%). Nagyon alacsony azok aránya, akik szívesen fogadnának roma vagy muszlim szomszédokat (18% és 17%). **Vagyis azt látjuk, hogy politikai ellenoldaltól való távolságtartás a társadalom tizedét-ötödét érinti, addig a kisebbségekkel szemben táplált ellenérzések jóval elterjedtebbek, a lakosság harmadát-felét jellemzik.**

A politikai csoportok közötti társadalmi távolság

Árnyaltabb képet kapunk, ha a különböző csoportokkal szembeni társadalmi távolságot politikai bontásban szemléljük. Az ellenzéki szavazók 29 százaléka érezné rosszul magát, ha fideszesek költöznének a szomszédságukba. Jólal kisebb ez az arány a Mi Hazánk támogatói (13%) és a párt nélküliek körében (8%).

8. ábra

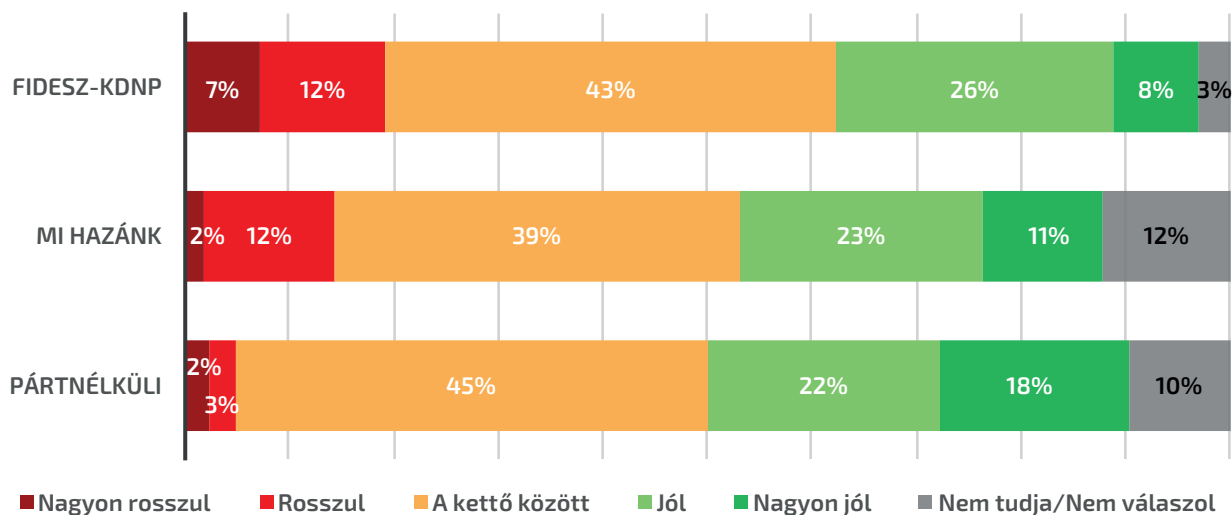
Hogyan érezné magát, ha Fidesz-szavazók költöznének a szomszédságába?

Minden ötödik fideszes rosszul élné meg egy új ellenzéki szomszéd beköltözését. **Vagyis a fideszesek körében 10 százalékponttal kisebb azoknak az aránya, akik nem örülnének ellenzéki szomszédnak, mint amekkora arányban az ellenzékiek ödzkodnának egy fideszes szomszédtól (19% vs. 29%).** A Mi Hazánk szavazók 14 százaléka nem örülne ellenzéki szomszédnak (ez hasonló, mint ahogyan a Fidesz-szavazókhoz állnak). Ugyanakkor a Mi Hazánk támogatói közül jóval többen örülnének ellenzéki szavazóknak (34%, 9. ábra), mint fideszeseknek (22%, 8. ábra). A párt nélküliek 5%-át érintené rosszul, 40%-át érintené jól, ha ellenzékiek költöznének a közelébe. Vagyis ez a csoport hasonlóan viszonyul a fideszes és ellenzéki szavazókhoz.

9. ábra

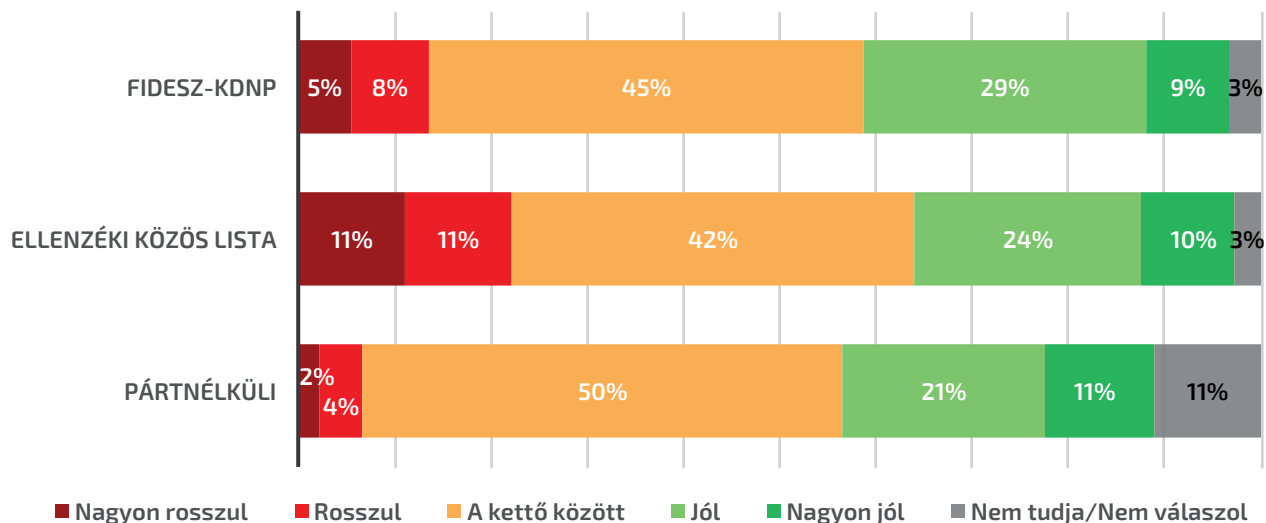
Hogyan érezné magát, ha ellenzéki szavazók költöznének a szomszédságába?

A Mi Hazánk szavazók a fideszesek 13 százalékát, az ellenzékieknek viszont 22 százalékát zavarnák szomszédként (10. ábra). A fideszeseket nem csak, hogy kevésbé érintené rosszul egy Mi Hazánk szimpatizáns szomszéd, de valamelyest többen örülnének is nekik (38%), mint az ellenzékiek (34%). A párt nélküliek 6 százalékát zavarná, 32 százaléka viszont örülne neki, ha Mi Hazánk költözne a szomszédságába.

10. ábra

Hogyan érezné magát, ha Mi Hazánk szavazók költöznének a szomszédságba?

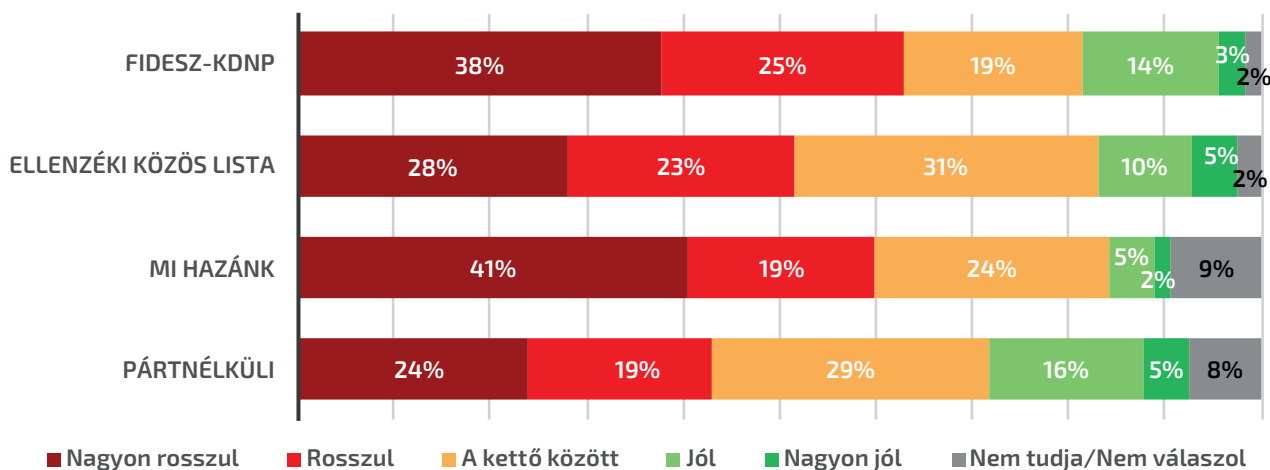
A kisebbségekkel szembeni társadalmi távolság politikai bontásban

A kiadványunkban bemutatott jelentős politikai megosztottság ellenére találunk egy pontot, ami összeköti a politikai táborokat. Azonban ez sem ad jelentős optimizmusra okot, mivel a „közös pont” a romákkal és a muzulmánokkal szembeni erős ellenérzések.

A párt nélküliek kivételével az összes politikai csoportban abszolút többségben vannak azok, akik rosszul éreznék magukat, ha muzulmán szomszédjuk lenne (11. ábra). A fideszesek 63 százaléka, a Mi Hazánk szavazók 60 százaléka, míg az ellenzékiek 51 százaléka érez így, de a párt nélkülieknél is magas (43%) ez az arány. Érdekes ezeket a számokat a politikai távolságtartáshoz viszonyítani. **A Fidesz támogatói körében háromszor annyi embert zavarna egy muszlim, mint egy ellenzéki szomszéd (63% vs. 19%). Az egyesült ellenzék támogatói között kevesebb, mint kétszer annyi embert zavarna egy muszlim szomszéd, mint egy fideszes (51% vs. 29%).**

11. ábra

Hogyan érezné magát, ha muzulmánok költöznének a szomszédságába?

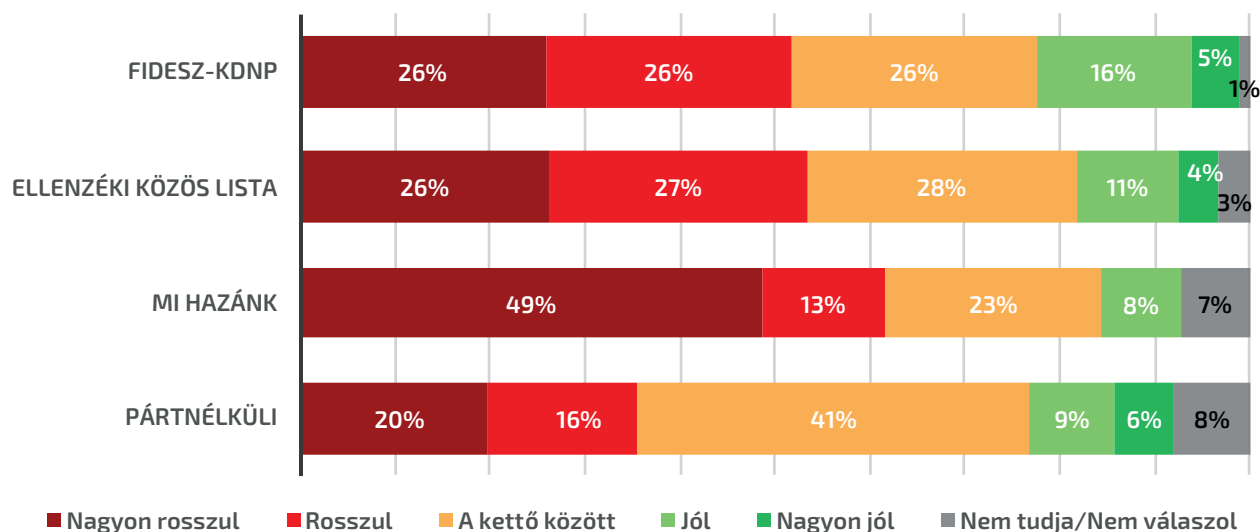

A fenti mintához hasonló a romákhoz való viszonyulás (12. ábra). Abszolút többségben vannak a kormánypártiak (52%), az ellenzékiek (53%) és a Mi Hazánkosiak körében is (62%) azok, akiket zavarna egy roma család a szomszédjukban. A párt nélküliek között alacsonyabb ez a szám (36%). A Mi Hazánk szimpatizánsok közel fele (49%) egyenesen azt mondta, hogy nagyon rosszul érezné magát, ha roma család költözne a közelébe, ami kiugróan magas arány.

A fideszesek között közel háromszor annyi embert zavarnának a roma szomszédok, mint az ellenzékiek (52% vs. 19%). Az ellenzékiek között közel kétszer annyi embert zavarnának a szomszédban romák, mint a fideszesek (53% vs. 29%).

12. ábra

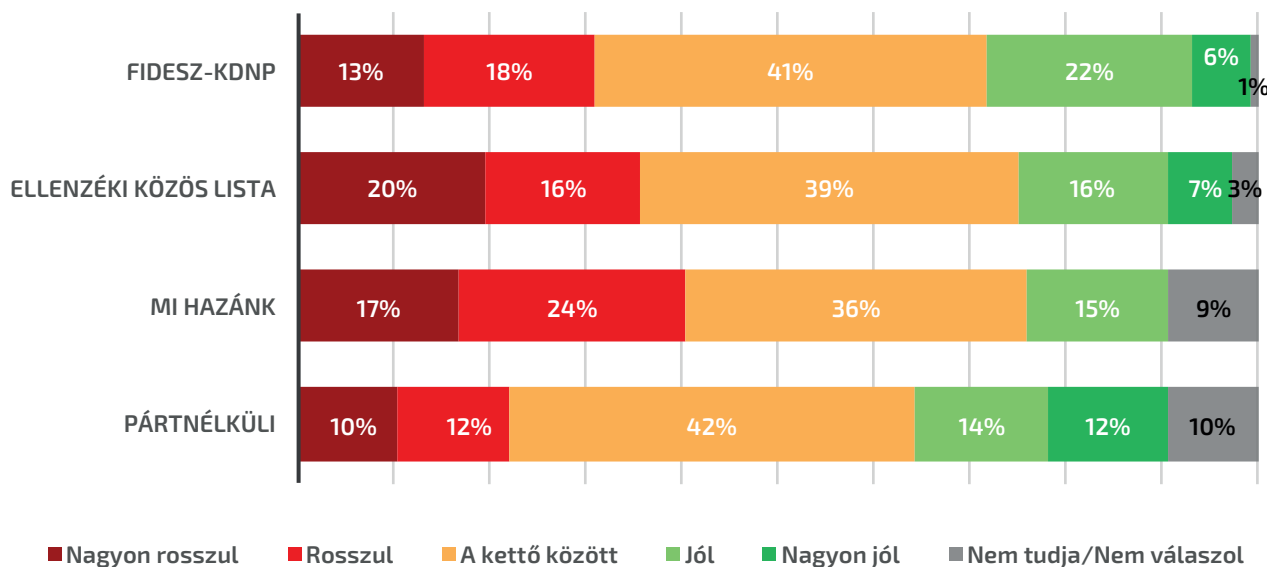
Hogyan érezné magát, ha roma család költözne a szomszédságába?

Az ukrán menekültekkel szemben is hasonló mértékben távolságtartóak a fideszesek (31%) és az ellenzékiek (36%, 13. ábra). A Mi Hazánk szavazók ennél nagyobb arányban (41%), míg a párt nélküliek kisebb arányban (22%) éreznék rosszul magukat, ha ukrán menekültek költöznének a szomszédba. **Szembeötlő, hogy még az ukrán menekültek is több embert zavarnának, mint a másik nagy politikai tömbhöz tartozó szavazók – mind a kormánypártiak körében (31% vs. 19%), mind az ellenzékiek között (36% vs. 29%).**

13. ábra

Hogyan érezné magát, ha ukrán menekültek költöznének a szomszédságába?

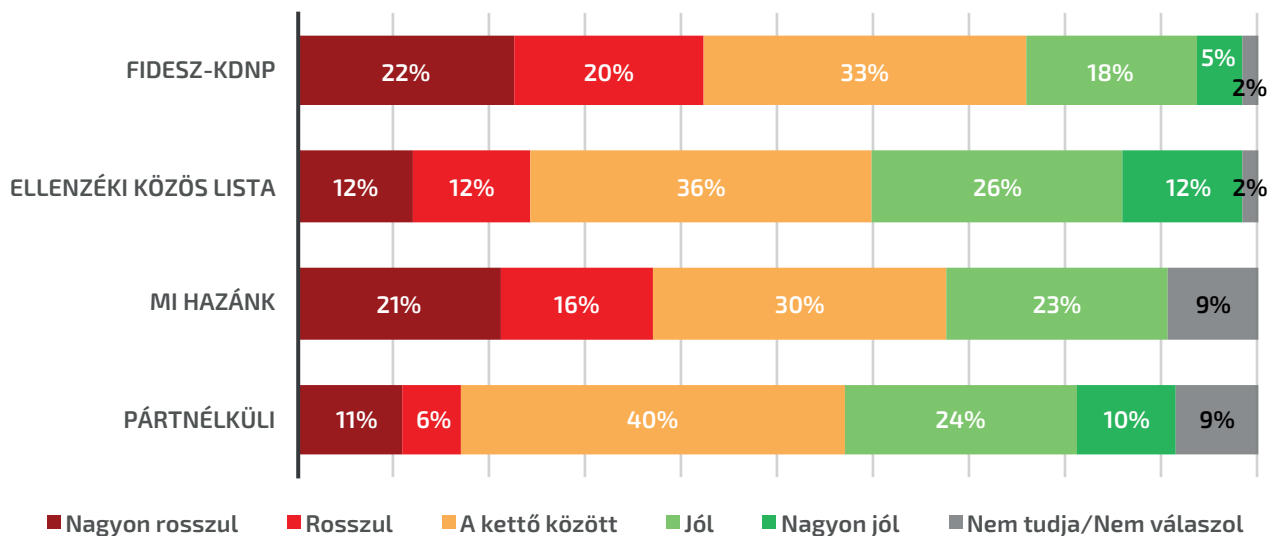

A homoszexuális emberekkel szembeni érzések már nagyobb pártos megosztottságot mutatnak (14. ábra). A kormánypárti szavazók 42 százalékát zavarnák a homoszexuális szomszédok. A Mi Hazánk-osok körében 5 százalékponttal kisebb ez az arány (37%). Az ellenzékiek körében 18 százalékponttal (24%), a párt nélküliek körében pedig 25 százalékponttal (17%) alacsonyabb a homofóbok aránya. Az ellenzékiek és a párt nélküliek körében többen örülnének homoszexuális szomszédoknak (38% és 34%), mint amennyien elutasítják őket, de még a fideszes és Mi Hazánk-os szavazók közel negyede (23%-23%) is jól érezné magát abban a tudatban, hogy homoszexuális személyek vagy párok laknak a szomszédságukban.

Érdekes különbség a két nagy politikai tábor között, hogy a fideszesek a homoszexuálisokkal szemben sokkal távolságtartóbbak, mint az ellenzékiekkel szemben (42% vs. 19%). Ezzel szemben az ellenzékiek között kevesebb embert zavarnának homoszexuális személyek, mint kormánypártiak a szomszédban (24% vs. 29%).

14. ábra

Hogyan érezné magát, ha homoszexuális személy vagy pár költözne a szomszédságába?

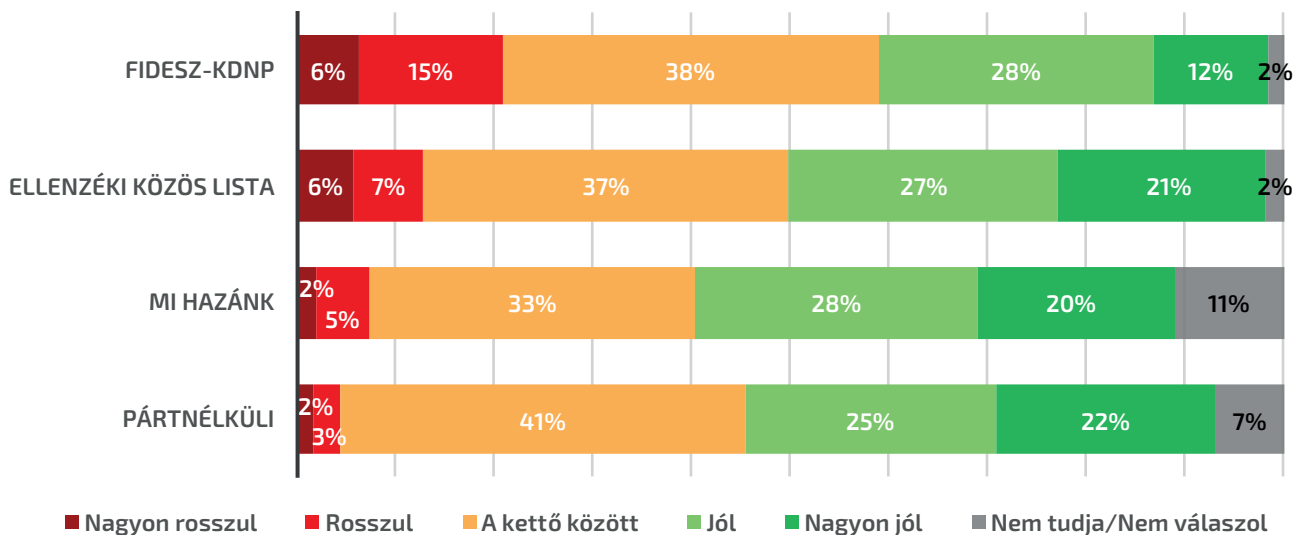

Az oltatlanokkal a Fidesz támogatói a legkevésbé toleránsak: 21 százaléukat rosszul érintené, ha oltatlan szomszédja lenne (15. ábra). Az ellenzékiek között 13%, a Mi Hazánk szavazói körében 7%, míg a párt nélkülieknél 5% ez az arány. Ezek az eredmények konzisztensek a [Policy Solutions adatfelvételén alapuló kutatással](#), ami alapján az oltási hajlandóság is a kormánypártiaknál volt a legmagasabb, míg a párt nélkülieknél a legalacsonyabb Magyarországon a koronavírus világjárvány harmadik hulláma alatt. Ha azt nézzük, hogy kik örülnének oltatlan szomszédoknak, akkor azt láthatjuk, hogy a kormánypártiak között a legalacsonyabb ez az arány (40%), míg a többi politikai csoportnál többen vannak ezek a válaszadók (47%-48%). Fontos kiemelni azonban, hogy az összes politikai csoportban jóval többen vannak azok, akik szívesen látnának oltatlan szomszédokat, mint azok, akiket ez zavarna.

A kormánypártiak között az oltatlanok jelentik az egyetlen olyan nem politikai csoportot, akiket hasonló mértékben utasítanak el, mint az ellenzékiet (21% vs. 19%). Az ellenzékiek között azonban kevesebb, mint fele annyi embert zavarna egy oltatlan szomszéd, mint egy fideszes (13% vs. 29%).

15. ábra

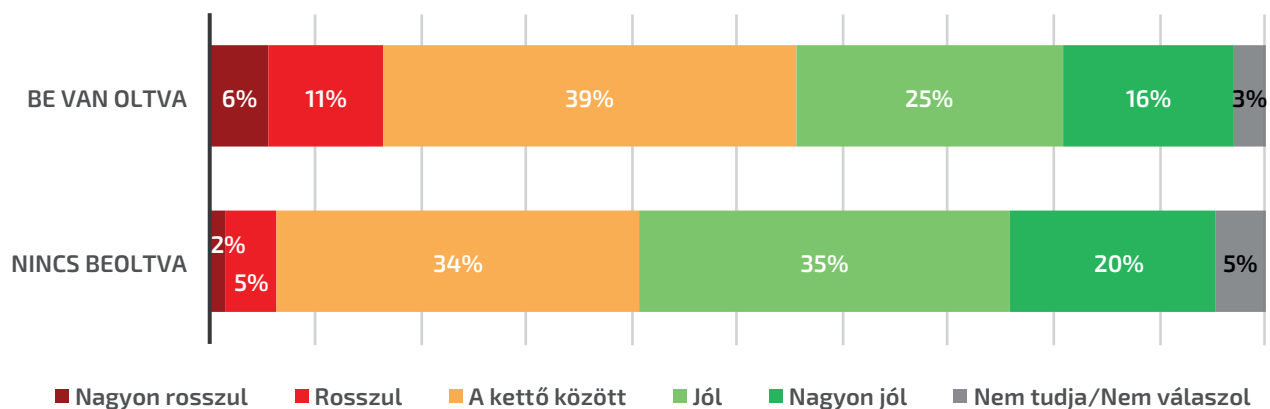
Hogyan érezné magát, ha oltatlan emberek költöznének a szomszédságába?

Azt is szemléltettük, hogy az oltott és oltatlan emberek hogyan viszonyulnak az oltatlanokhoz (16. ábra). Még a koronavírus elleni védőoltást felvett magyarok között is jelentősen többen vannak azok, akik jól éreznék magukat egy oltatlan szomszéd mellett (41%), mint akiket ez zavar (17%). Nem meglepő módon az oltatlanok között magasabb a saját csoport iránt mutatott szimpátia (55%). Ami viszont ellentmondásos, hogy az oltatlanok 7 százaléka is azt válaszolta, hogy rosszul érezné magát, ha oltatlan lenne a szomszédja. Ennek az egyik lehetséges oka az úgynevezett „társadalmi kívánatosági torzítás”, vagyis a válaszadók megfelelési kényszere – sok oltatlan érezhette, hogy a saját csoportjának az elutasítása a tőle elvárt társadalmi norma. Másfelől elképzelhető, hogy voltak olyan válaszadók, akik nem elvi alapon utasították el a vakcinát, hanem az egészségügyi állapotuk miatt nem vették fel az oltást (pl. valamilyen alapbetegség miatt ez ellenjavalt volt nekik).

16. ábra

Hogyan érezné magát, ha oltatlan emberek költöznének a szomszédságába?

2.3. A politikai táborok közötti sztereotípiák

Az előítéletkutatás egy másik bevett mérőszáma, hogy az emberek milyen tulajdonságokat társítanak különböző csoportok tagjaihoz. Ezt a kérdéstípust eredetileg a politikai kultúra nemzetközi összehasonlítását végző kutatásban alkalmazták, később az érzelmi polarizáció kutatás kezdte alkalmazni³. Az [indikátort használó kutatásokban](#) számos pozitív és negatív tulajdonságot sorolnak fel, és arra kérik a válaszadókat, hogy mondják el, szerintük mennyire jellemzik ezek az ellenoldalhoz tartozó embereket.

A kutatásunkban hat jellemvonást soroltunk fel, ezek közül a legtöbb tulajdonságot a [polarizációt vizsgáló elemzések](#)ből kölcsönöztük. Kivételt jelent az „agresszív” és az „agymosott” kifejezések. Az angol nyelvű kérdőívekben a „bántó” (mean) és a „zárt gondolkodású” (close-minded) szerepeltek. Úgy ítéltük, hogy ezek a tükörfordítások nem elég kifejezőek és egyértelműek a magyar nyelvben. Az „agymosott” kifejezést azért is találtuk találóbbnak, mivel a [21 Kutatóközpont elemzése](#) szerint ez egy elterjedt benyomás az ellenoldalról mindkét politikai táborban. A következőkben bemutatjuk, hogy milyen sztereotípiák elterjedtek a Fidesz, az egyesült ellenzék és a Mi Hazánk szavazóiról. Az egyes csoportok megítélését a csoporton kívülállók körében adott válaszok alapján ábrázoltuk.

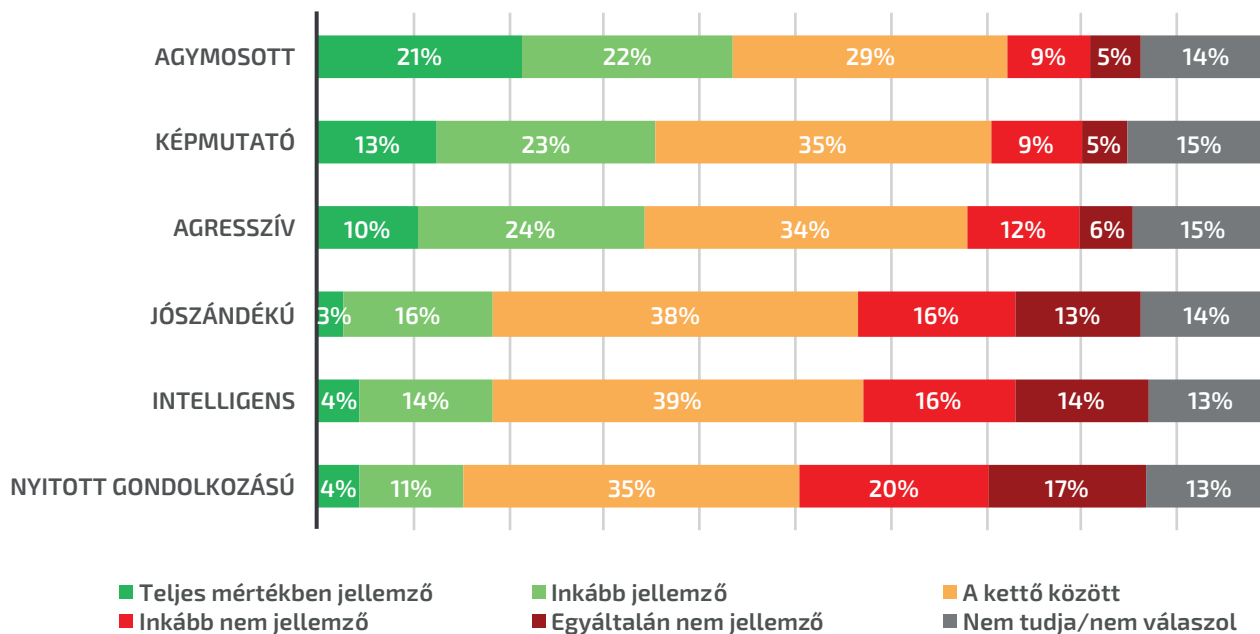
3 Gabriel A. Almond és Sidney Verba [átfogó nemzetközi kutatásában](#) többek között azt is felmérték, hogy milyen tulajdonságokat társítanak az egyes politikai csoportokhoz a választók.

A Fidesz-szavazókról kialakult kép

A Fidesz-szavazókkal kapcsolatosan inkább a negatív sztereotípiák elterjedtek (17. ábra). A felsorolt tulajdonságok közül az „agymosott” tulajdonsággal jellemezték a legtöbben a Fidesz-szavazókat: a nem fideszesek 44 százaléka gondolta, hogy ez jó leírása a kormánypártiaknak. A nem fideszeseknek csupán 14 százaléka gondolta, hogy a fideszesek nem agymosottak. A nem kormánypártiak kb. harmada gondolta azt a fideszesekről, hogy képmutatóak (36%) és agresszívok (34%). Ennél jóval kevesebben, 14% és 18% gondolta az ellenkezőjét. A pozitív tulajdonságok csak kevés nem kormánypárti szerint jellemzőek a fideszesekre. 19% tartotta a kormány támogatóit jószándékúnak, 18% intelligensnek és 15% nyitott gondolkodásúnak. Ezzel szemben 29% szerint nem jószándékúak, 30% szerint nem intelligensek és 47% szerint nem nyitott gondolkodásúak a fideszesek.

17. ábra

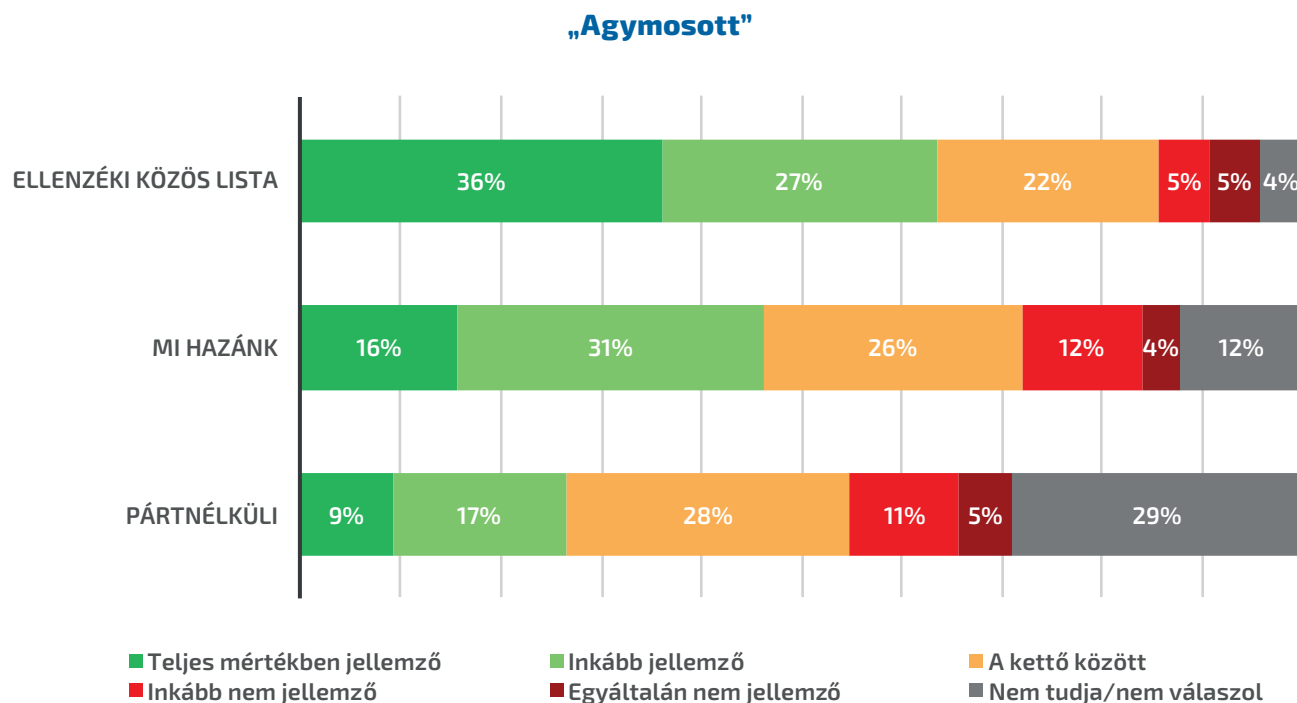
Mit gondol, mennyire jellemzőek az alábbi tulajdonságok a Fidesz szavazóira? (A nem Fidesz-szavazók körében)

Árnyaltabb képet ad, ha megvizsgáljuk, hogy az egyes politikai csoportok hogyan gondolkoznak a kormánypárti szavazókról (18. ábra). **Az egyesült ellenzék támogatóinak közel kétharmada (63%) gondolta a fideszeseket agy-mosottnak. A Mi Hazánk szavazóknak közel fele (47%), míg a párt nélkülieknek csupán negyede (26%) gondolta ugyanezt.** A többi kérdésnél is hasonló minta mutatkozott: az ellenzékiek a leginkább negatívak a fideszesekkel szemben, a Mi Hazánk-osok valamelyest kevésbé negatívak, míg a párt nélküliek a legkevésbé ítélezők a kormánypártiakkal, bár utóbbi csoportban sok válaszmegtagadót is találunk.

18. ábra

Mit gondol, mennyire jellemző az alábbi tulajdonság a Fidesz szavazóira?

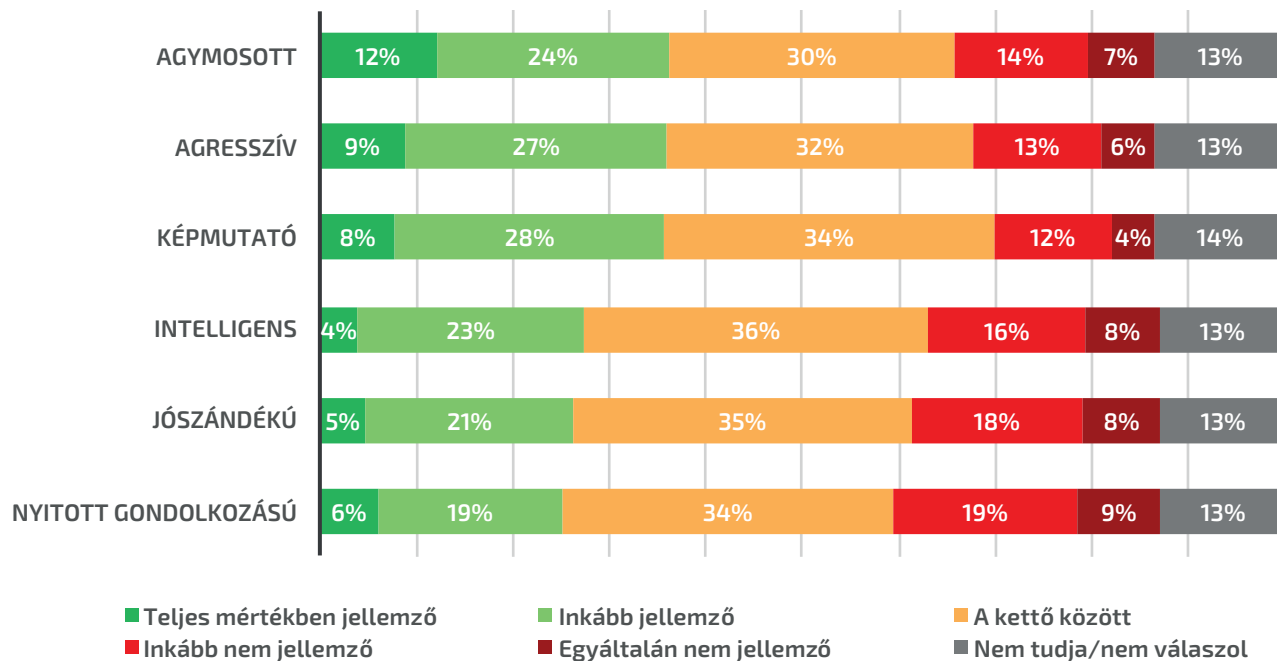

Az ellenzéki szavazókról kialakult kép

A külső megítélők szerint az ellenzéki szavazókat is a negatív jelzők írják le a legjobban (19. ábra). Ugyanakkor esetükben nem emelkedett ki egy tulajdonság: a válaszadók több mint harmada (36%-36%-36%) gondolta agymosottnak, agresszívnak és képmutatónak az egyesült ellenzék szavazóit. Kevesebben gondolták az ellenkezőjét: 21% szerint nem agymosottak, 19% szerint nem agresszívak és 16% szerint nem képmutatóak az ellenzékiek. A nem ellenzéki válaszadók valamivel több mint negyede látja intelligensnek (27%), jószándékúnak (26%) és nyitott gondolkozásúnak (25%) a hatpárti szövetség támogatóit.

19. ábra

Mit gondol, mennyire jellemzőek az alábbi tulajdonságok a hatpárti, egyesült ellenzék szavazóira? (A nem az együttműködő ellenzéki pártokra szavazók körében)

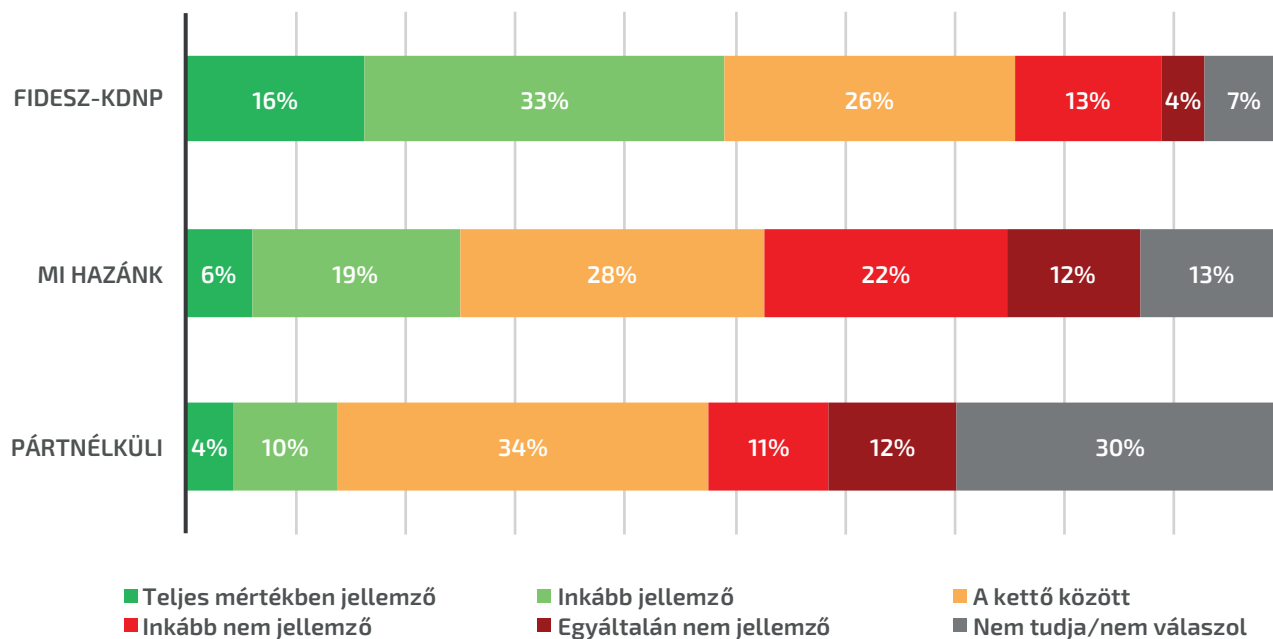

Ahogy a kormánypártiakat az ellenzéki szavazók, úgy az ellenzék támogatóit is a fideszesek látják a leginkább negatívan. Ennek jó szemléltetése, hogy a fideszesek 59 százaléka gondolta agy mosottnak a hatpárti ellenzék szavazóit. A Mi Hazánk támogatók negyede (25%), a párt nélküliek 14 százaléka volt ugyanezen az állásponton.

20. ábra

Mit gondol, mennyire jellemző az alábbi tulajdonság a hatpárti, egyesült ellenzék szavazóira?

„Agy mosott”

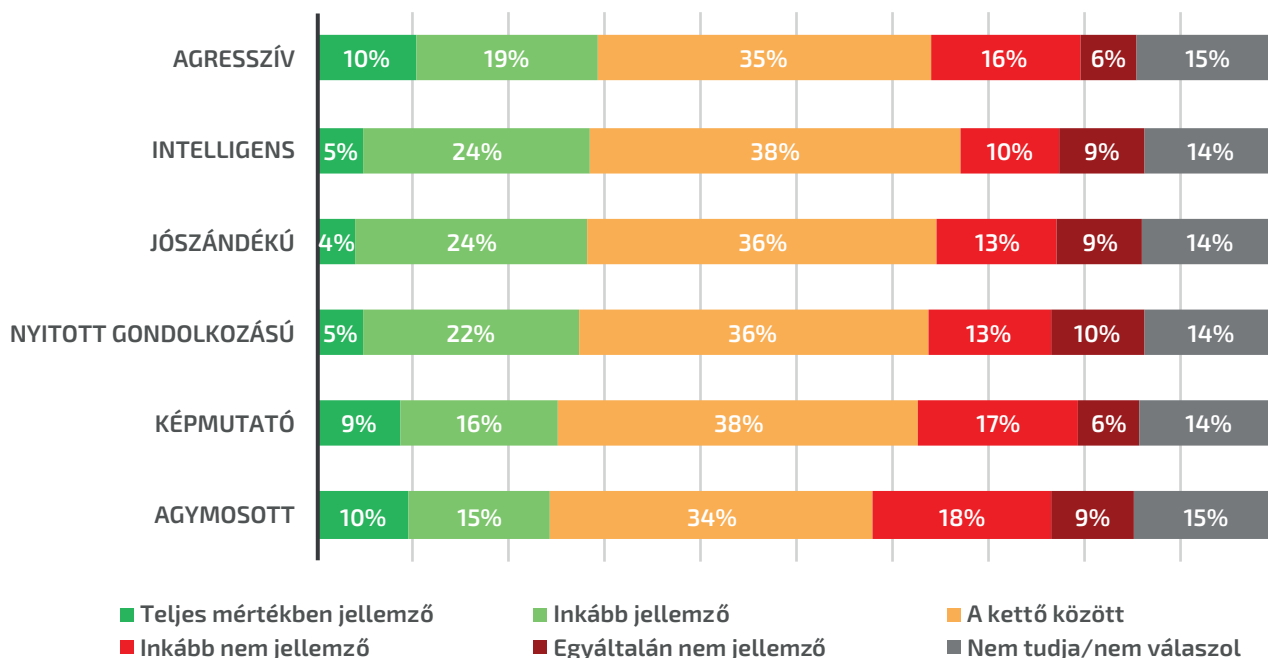

A Mi Hazánk szavazóiról kialakult kép

A Fidesz és az egyesült ellenzék támogatóival ellentétben a Mi Hazánk szavazóiról nem alakult ki egyértelműen negatív kép a csoporton kívülálló válaszadók körében (21. ábra). Közel ugyanannyian tartották a szélsőjobboldali párt támogatóit agresszívnek (29%), mint intelligensnek (29%), jószándékúnak (28%) és nyitott gondolkodásúnak (27%). Nem sokkal maradt el azoknak az aránya, akik képmutatónak és agymosottnak gondolták a Mi Hazánk-központot (25%-25%).

21. ábra

Mit gondol, mennyire jellemzőek az alábbi tulajdonságok a Mi Hazánk Mozgalom szavazóira? (A nem a Mi Hazánkra szavazók körében)

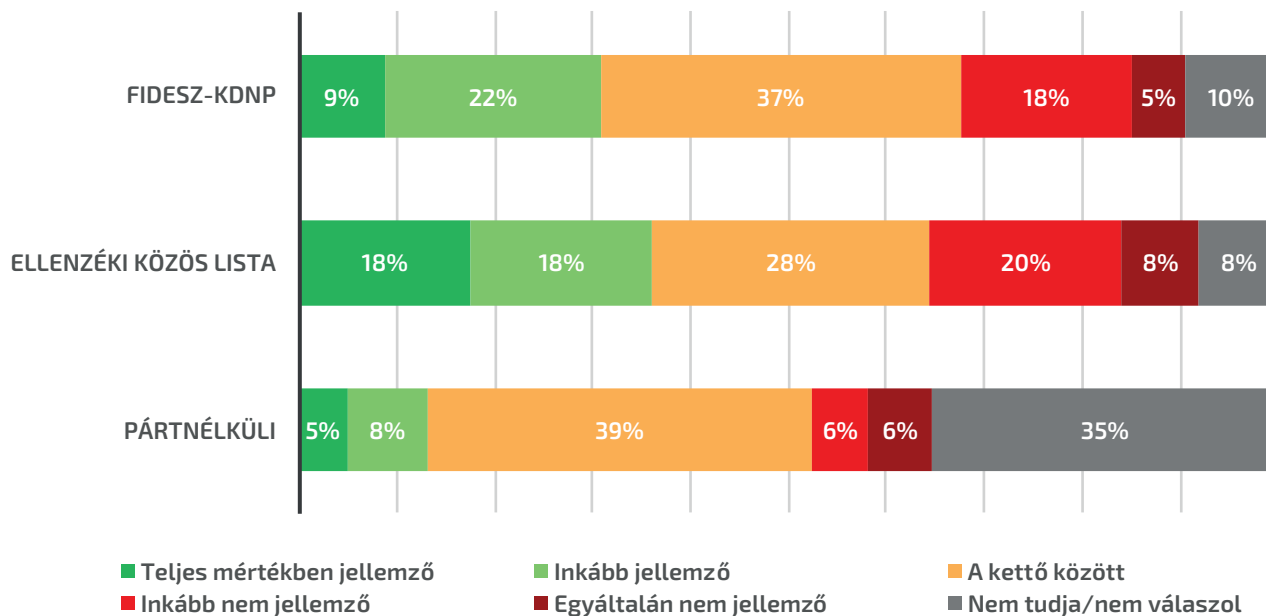

A hatpárti ellenzék szavazói valamivel kritikusabbak voltak a Mi Hazánk szavazóival, mint a fideszesek, de nem jelentősek ezek a különbségek. Külön ábrázoltuk, hogy az egyes politikai csoportok mennyire tartják agresszívnek a Mi Hazánk szavazóit. **Meglepő eredmény, hogy az ellenzékiek körében kb. fele annyian tartják agresszívnek a szélsőjobboldali párt támogatóit (28%, 22. ábra), mint a fideszeseket (53%, 18. ábra). A kormánypártiak között szintén fele annyian tartják agresszívnek a Mi Hazánk szavazóit (23%, 22. ábra), mint az ellenzékieket (48%, 20. ábra).** A párt nélküliek hasonló arányban gondolják agresszívnek a Mi Hazánk szavazókat (12%, 22. ábra), mint az ellenzékieket (12%, 20. ábra) és a kormánypártiakat (17%, 18. ábra).

22. ábra

Mit gondol, mennyire jellemző az alábbi tulajdonság a Mi Hazánk Mozgalom szavazóira?

„Agresszív”

2.4. Az érzelmi polarizáció gyökerei

Az előző fejezetben bemutatott három polarizációt mérő kérdéstípusra adott válaszokból különálló indexeket, valamint egy átfogó polarizációs indexet hoztunk létre. Ezeket az indexeket egy 0-tól 100-ig terjedő skálára konvertáltuk, ahol a 0 azt jelenti, hogy az egyén egyáltalán nem polarizált, míg a 100-as a legmagasabb szintű polarizációt jelzi. Ezeket a mutatókat csak a Fidesz és az egyesült ellenzék szavazóira számoltuk ki, így a lenti elemzés is a két nagy politikai tömb tagjaira vonatkozik.

Először azt mutatjuk be, hogy a három különálló polarizációs mutatóra milyen tényezők hatottak a többváltozós lineáris regressziós modelljeinkben (23. ábra). Az ábrákon csak azokat a tényezőket tüntettük fel, melyek statisztikai értelemben szignifikáns hatással voltak legalább az egyik polarizációs indexre. Az ellenzéki szavazók csoportjában szignifikánsan magasabb az ellentáborral kapcsolatos politikai sztereotípiák elfogadottságával mért polarizációs érték (+6 pont), mint a fideszeseknél. A bal-jobb önbesorolásnak láthatóan jelentős hatása volt az érzelmi hőmérvél mért polarizációra: a centristákhoz képest jóval polarizáltabbak voltak a baloldaliak (+35 pont), a mérsékelt baloldaliak (+18 pont) és a jobboldaliak (+22 pont) egyaránt. A baloldaliak és jobboldaliak körében elterjedtebbek voltak a politikai sztereotípiák is (+6 és +5,5 pont). A politikai érdeklődés együtt járt az érzelmi hőmérvél mért polarizáció magasabb szintjével (+9 pont).

A megélhetési helyzetnek egyedül a társadalmi távolságra volt szignifikáns hatása: azok, akik kényelmesen megélik a jövedelmükből, nyitottabbak lennének egy ellentáborhoz tartozó szomszédra (-9 pont), mint akik náluk egy fokkal nehezebb helyzetben vannak, és azt válaszolták, hogy még viszonylag könnyen kijönnek a hónap végén (az anyagi nehézségekkel szembesülők nem térnek el szignifikánsan a referenciacsoporttól). A nők körében szintén kisebb a társadalmi távolság a másik politikai oldallal szemben (-6 pont). Az életkornak több mutatóra is szignifikáns hatása volt. A fiatal felnőttekhez képest polarizáltabbak az 50-59 évesek (társadalmi távolság +12 pont) és a hatvanadik évüket már betöltött válaszadók (társadalmi távolság +9 pont, sztereotípiák +5 pont).

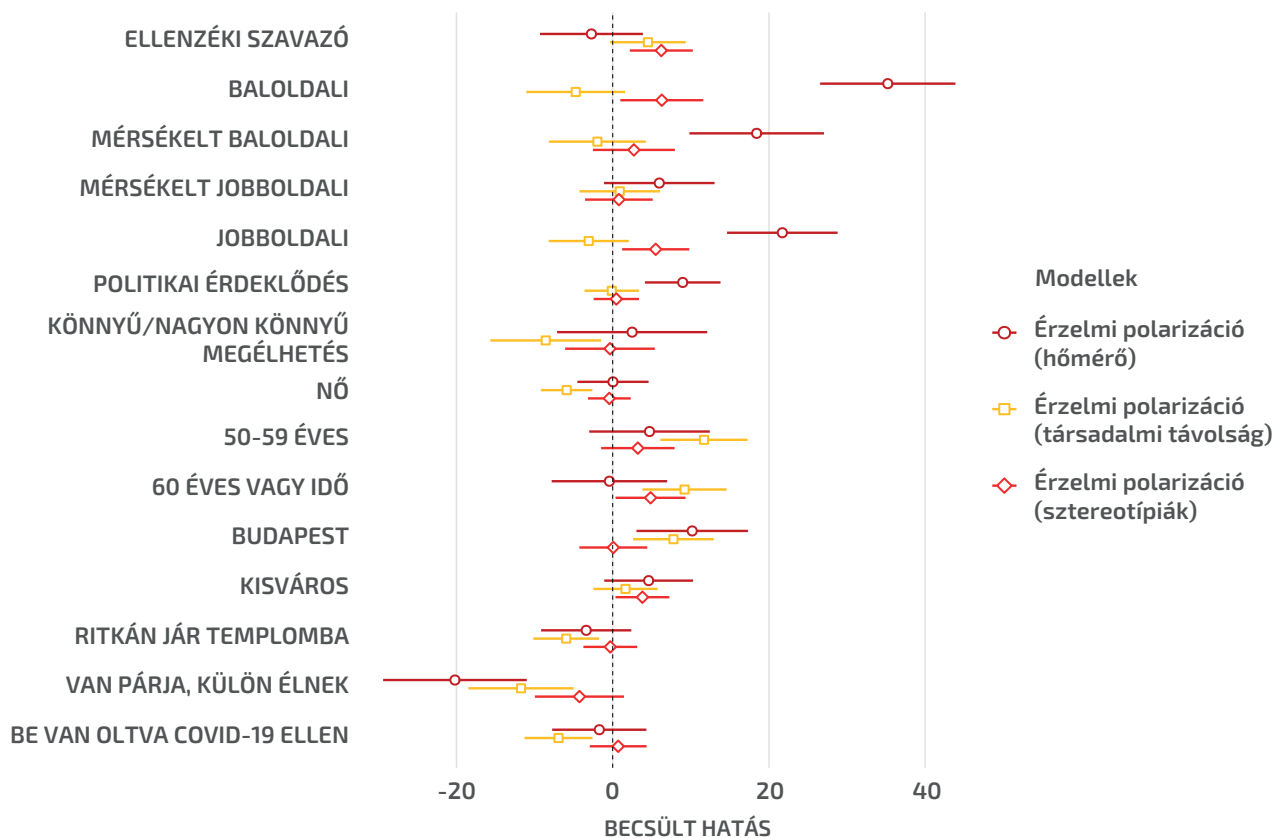
Az érzelmi polarizáció láthatóan Budapestre jobban jellemző jelenség: a fővárosiak szignifikánsan tartózkodóbbak a politikai ellenoldal tagjaival, mint a falvak lakói az érzelmi hőmérő (+10 pont) és a felmért társadalmi távolság alapján (+8 pont) egyaránt. A kisvárosok lakói körében a negatív politikai sztereotípiák voltak jellemzőbbek (+4 pont, szintén a falvak lakóihoz képest).

Vizsgáltuk azt is, hogy van-e összefüggés az érzelmi polarizáció és a vallásosság, a párkapcsolati helyzet és a COVID-19 elleni oltottság között. Azok, akik évente néhány alkalommal járnak templomba, kevésbé utasítanak el a politikai ellenoldal tagjait szomszédként, mint azon válaszadók, akik jellemzően nem járnak templomba (-6 pont). Azon párkapcsolatban élő válaszadók, akik nem élnek együtt a párjukkal, jelentősen kevésbé voltak polarizáltak az

egyedülállókhöz képest (érzelmi hőmérő -20 pont, társadalmi távolság -12 pont). Az oltottak szignifikánsan kisebb társadalmi távolságot jeleztek a politikai ellenoldallal szemben (-7 pont).

23. ábra

Az érzelmi polarizáció három mérőszámát meghatározó tényezők (OLS-regresszió koefficiensek és konfidencia intervallumok)

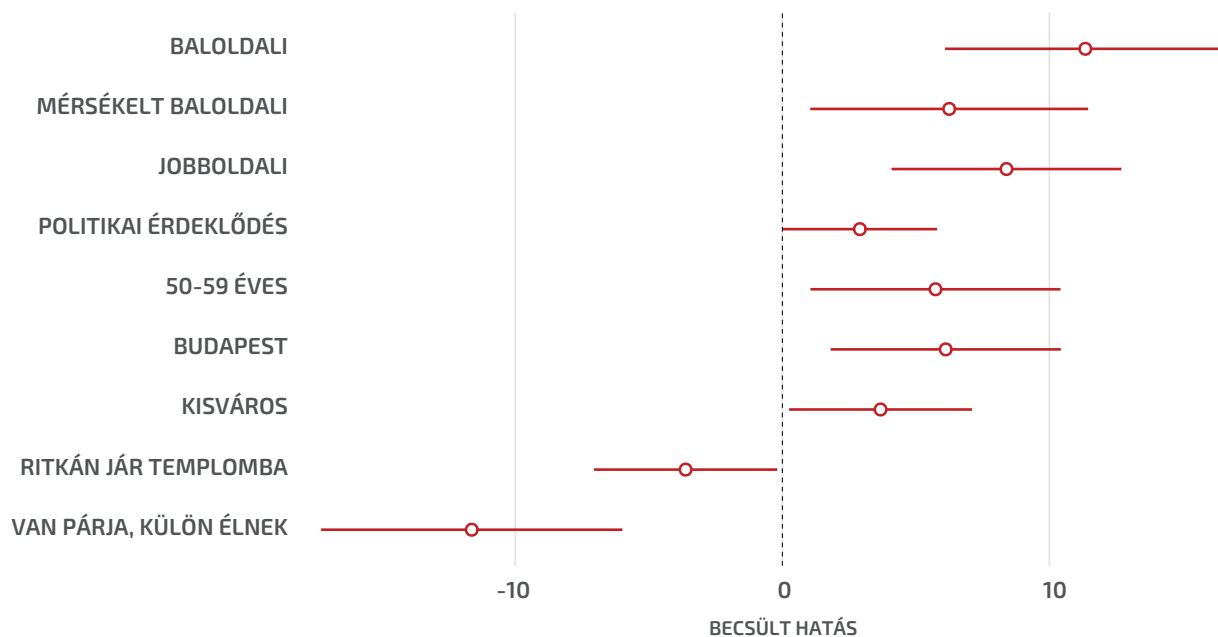

Megjegyzés: 90%-os konfidencia intervallumokat ábrázoltunk. Csak azok a változók vannak feltüntetve, melyek legalább 10%-os szinten szignifikánsak voltak. Referenciacsoportok: Fidesz-szavazók, centristák, viszonylag könnyű megélhetés, férfiak, 18-29 évesek, falvakban élők, jellemzően nem templomba járók, egyedülállók, oltatlanok.

Az előző statisztikai vizsgálatokat újra elvégeztük, ezúton viszont azt vizsgáltuk, hogy mik vannak hatással az érzelmi polarizáció általános szintjére. Ehhez kiszámoltunk egy átfogó érzelmi polarizációs indexet a három polarizációs index egyszerű számtani átlagaként. Ebben az elemzésben már nem volt szignifikáns hatása a pártpreferenciának, anyagi helyzetnek és az oltottságnak. Ugyanakkor **az érzelmi polarizáció átlagos szintjének is az ideológiai önbesorolás volt az egyik legmeghatározóbb tényezője**. A centristáknál szignifikánsan polarizáltabbak a baloldaliak, mérsékelt baloldaliak és jobboldaliak (+11, +6 és +8 pont). **Szintén pozitív az összefüggés a politikai érdeklődés és az érzelmi polarizáció között (+3 pont)**. **A demográfiai csoportok közül polarizáltabbak az ötvenes éveikben járók (+6 pont), a kisvárosok lakói (+4 pont) és a budapestiek (+6 pont)**. **Az átfogó polarizáció mutatóra is szignifikáns negatív hatása volt annak, ha valaki ritkán jár templomba (-4 pont), illetve ha van párja, de külön élnek (-12 pont)**.

24. ábra

Az átfogó érzelmi polarizáció indexet meghatározó tényezők (OLS-regresszió koefficiensek és konfidencia intervallumok)

Megjegyzés: : 90%-os konfidencia intervallumokat ábrázoltunk. Csak azok a változók vannak feltüntetve, melyek legalább 10%-os szinten szignifikánsak voltak. Referenciacsoportok: centristák, 18-29 évesek, falvak lakói, jellemzően nem templomba járók, egyedülállóak

3. Polarizáció az emberi kapcsolatokban

A következő fejezetben azt vizsgáltuk, hogy hogyan jelenik meg az érzelmi alapú politikai polarizáció a magyarok mindennapjaiban. A polarizáció két konkrét következményét vizsgáltuk. Elsőként azt, hogy milyen konfliktusokhoz vezetnek a politikai ellentétek, és mennyire teszik tönkre a magyarok különböző emberi kapcsolatait. Másodszor azt mutatjuk be, hogy mennyire jelenik meg a politikai homofília, vagyis a saját csoporthoz való vonzódás a párválasztásban.

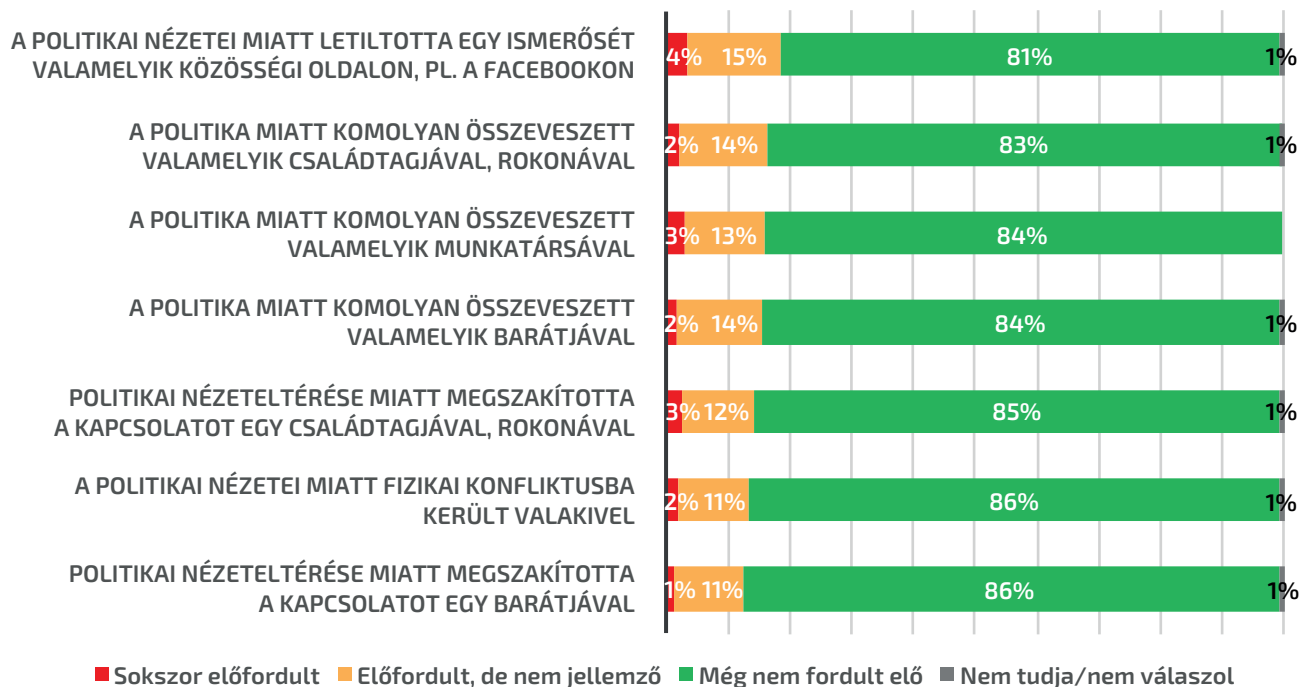
3.1. Politikai konfliktusok és tönkrement emberi kapcsolatok

Az érzelmi polarizáció egyik legkárosabb következménye lehet, hogy emberi kapcsolatok mennek tönkre a politika miatt. Kutatásunkban különösen nagy figyelmet fordítottunk erre a témakörre. A válaszadókat arról kérdeztük, hogy milyen politikai konfliktushelyzeteket éltek át a munkahelyen, baráti körben vagy a családon belül. Különböző súlyosságú konfliktusokat soroltunk fel a válaszadóknak a veszekedéstől a fizikai erőszakig.

A leggyakrabban előforduló politikai konfliktusok a közösségi médiához kapcsolódnak: **minden ötödik magyar (19%) már tiltott le valakit a Facebookon vagy más platformon a politikai véleménye miatt** (25. ábra). A megkérdezettek 4 százaléka ezt sokszor is megtette, míg 15% mondta azt, hogy csinált már ilyet, de ez nem jellemző. **A magyarok 16-16-16 százaléka vezett össze komolyan valamelyik családtagjával, munkatársával, illetve barátjával a politika miatt.** Hasonlóan sokan vannak, akik emiatt meg is szakították a kapcsolatukat egy családtagjukkal (15%), valamivel kevesebben szakítottak meg barátságokat a politika miatt (12%). **Aggasztó adat viszont, hogy a magyaroknak több mint a tizede (13%) fizikai konfliktusba is került már politikai nézeteltérés miatt.** A megkérdezettek 11 százaléka mondta azt, hogy nem jellemző, de személyesen erőszakos konfliktusba keveredett már a politikai véleménye miatt, míg 2 százalékék számolt be arról, hogy ez gyakran előfordult vele.

25. ábra

Kérem mondja el, hogy az alábbi események előfordultak-e már Önnél!

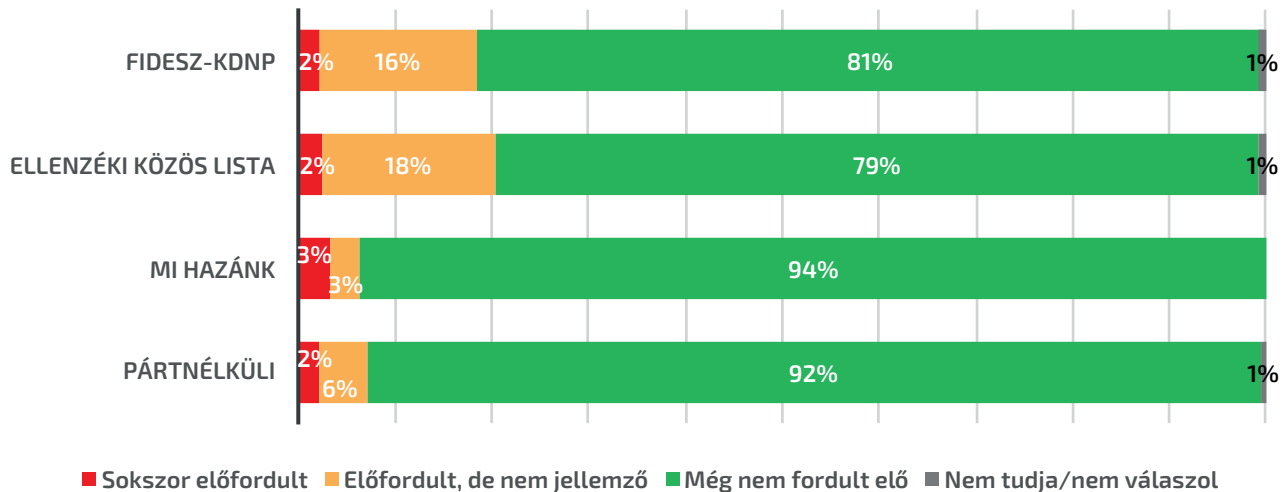

Politikai konfliktusok pártos bontásban

Az összes kérdés esetén látható mintázat volt, hogy elsősorban a kormánypárti és a hatpárti ellenzéket támogató szavazók éltek át politikai konfliktust, míg a Mi Hazánk és párt nélküli szavazók között arányaiban kevesebben tapasztalták meg ugyanezt (26. ábra). Jó példa erre, hogy közel minden ötödik kormánypárti (18%) és ellenzéki (20%) vészett már komolyan össze valamelyik családtagjával a politikával kapcsolatban. Ezzel ellentétben a Mi Hazánk szavazók között csak 6 százalékra, a párt nélküliek körében csak 8 százalékra volt ez igaz.

26. ábra

A politika miatt komolyan összeveszett valamelyik családtagjával, rokonaival

Nagyon hasonló képet mutatnak a barátokkal és munkatársakkal való konfliktusok is. A fideszesek közel ötöde összeveszett már a politikán a barátaival, illetve munkatársaival (17%-17%). Az ellenzékieknél is nagyon hasonló ez az arány (18% és 19%). Ennél láthatóan kevesebben vesztek össze a politikán a családon kívül a Mi Hazánk támogatói (10% és 11%), valamint a párt nélküliek (8%-8%).

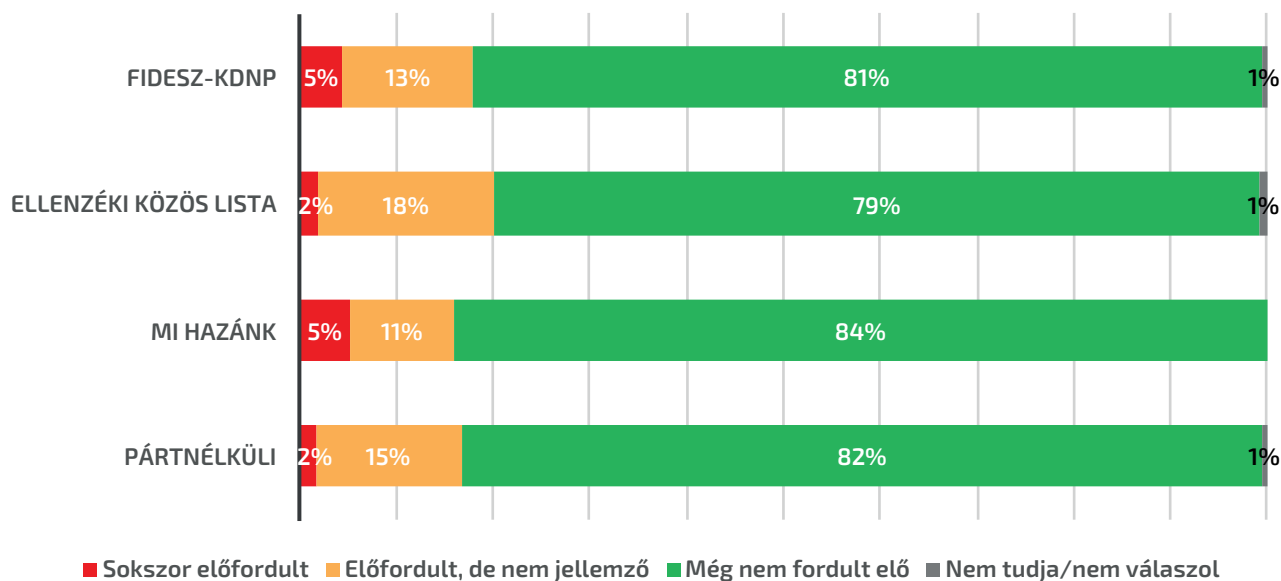
A súlyosabb konfliktusok, vagyis a rokoni és baráti kapcsolatok megszakítása szintén jobban jellemző a két nagy tábor tagjaira. A kormánypártiak 18 százaléka a rokonoktól, 14 százaléka barátoktól távolodott el a politika miatt.

Az ellenzékiek körében a válaszadók 15-15 százalékának érintette negatívan a politika a családi és baráti kapcsolatát. Arányaiban kevesebb embert érintett ez a jelenség a Mi Hazánk (9% és 6%), valamint a párt nélküliek (5% és 8%) között.

Egyedül a közösségi médián való letiltás esetén csökkentek számottevően a politikai csoportok közötti különbségek (27. ábra). A fideszesek 18 százaléka, az ellenzékiek 20 százaléka, a Mi Hazánk támogatóinak 16 százaléka, de még a párt nélkülieknek is a 17 százaléka vallotta be, hogy tiltotta már le ismerősét a politikai véleménye miatt.

27. ábra

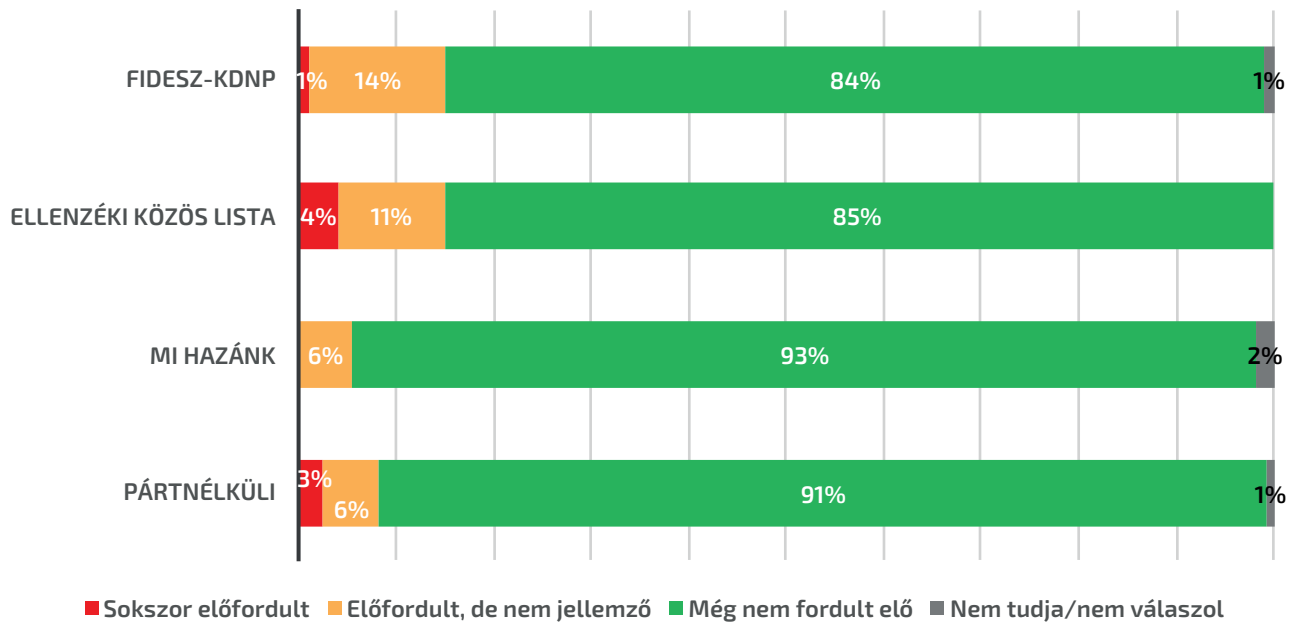
A politikai nézetei miatt letiltotta egy ismerősét valamelyik közösségi oldalon, pl. a Facebookon

A fizikai konfliktusban végződő politikai nézeteltérést is valamivel gyakrabban élték át a fideszesek és az ellenzéki összefogás támogatói (15%-15%). A Mi Hazánk támogatói számoltak be politikai indíttatású agresszióról a legkisebb arányban (6%). Ugyanakkor szembetűnő, hogy még a párt nélküliek közel tizede (9%) is átélt már tettelegességig fajult politikai vitát (28. ábra).

28. ábra

A politikai nézetei miatt fizikai konfliktusba került valakivel

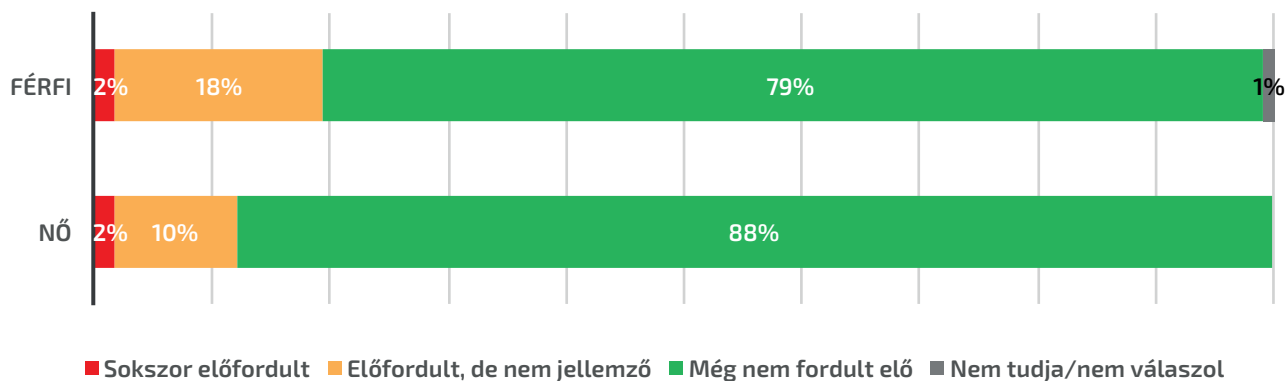

Politikai konfliktusok demográfiai bontásban

Megvizsgáltuk azt is, hogy melyik demográfiai csoportokra volt különösen jellemző az, hogy a politika beszivárgott az emberi kapcsolatokba. **A férfiak között többen voltak azok a válaszadók, akik átéltek valamilyen politikai nézeteltérést** (29. ábra). **A legnagyobb különbség a barátokkal való veszekedéshez kapcsolódóan mutatkozott: közel kétszer akkora arányban számoltak be erről a férfiak (20%), mint a nők (12%).** Továbbá gyakoribb volt a férfiak körében a politikai eredetű családi veszekedés (19% vs. 15%), a munkahelyi veszekedés (18% vs. 13%), a rokoni kapcsolatok (16% vs. 12%), valamint barátságok megszakítása (15% vs. 10%) és a közösségi médiában való letiltás is (23% vs. 15%). Viszont hibahatáron belüli volt a különbség a férfiak és a nők között a fizikai konfliktust tapasztalók terén (15% vs. 13%).

29. ábra

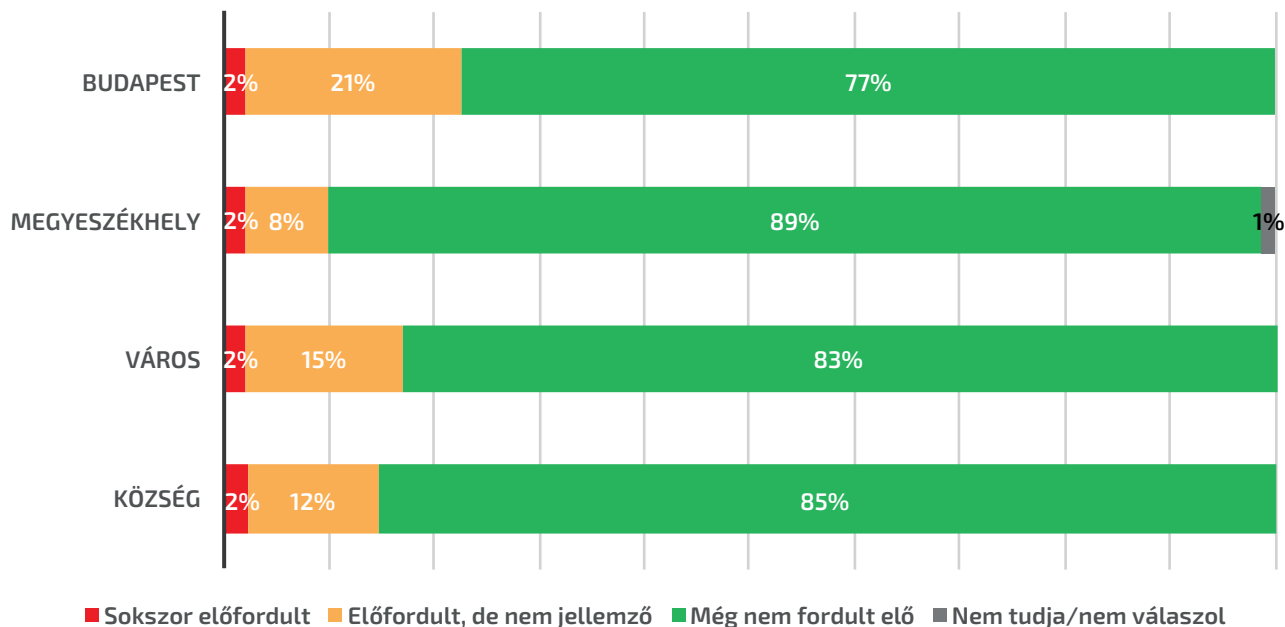
A politika miatt komolyan összeveszett valamelyik barátjával

A politikai konfliktusok lakóhelyi mintázatot is mutatnak (30. ábra). **A családi veszekedésekről beszámoló válaszadók aránya Budapesten (23%) több mint kétszerese ahhoz képest, mint ahányan a megyeszékhelyeken számoltak be erről (10%).** A kisvárosokban 17%, a községekben 14% azoknak az aránya, akik politika okozta családi veszekedést éltek át. Ugyancsak látható a fővárosiak és a megyeszékhelyen élők közötti különbség abban, hogy a politika miatt hányan vesztek össze a barátaikkal (22% vs. 11%), a munkatársaikkal (21% vs. 10%), szakítottak meg rokoni kapcsolatot (17% vs. 10%) és baráti kapcsolatot (15% vs. 10%). Továbbá ahhoz kapcsolódóan is, hogy hányan tiltottak le valakit a közösségi médiában (21% vs. 17%), valamint éltek át fizikai konfliktust (16% vs. 10%).

30. ábra

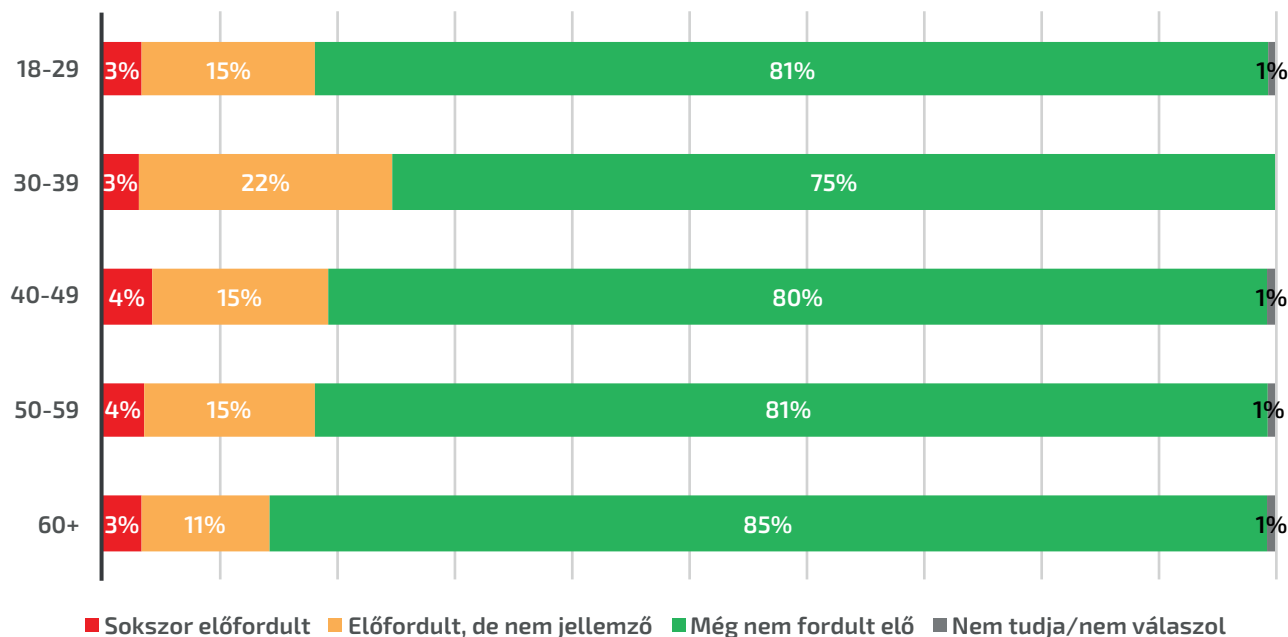
A politika miatt összeveszett valamelyik családtagjával, rokonával

Az életkori különbségek mérsékeltek a politikai nézeteltérések esetében. A közösségi médiában való kapcsolatmegszakítás mutatja a leginkább látható életkori mintát (31. ábra). A harmincas éveikben járókra a leginkább jellemző, hogy letiltják a politikai nézeteik miatt az ismerőseiket: a körükben minden negyedik válaszadó élt már ezzel a lehetőséggel (25%). Feltételezhető, hogy ez az a korosztály, amelyik a leginkább közéleti tájékozódásra használja a közösségi platformokat. Ezzel a magyarázattal konzisztensek [amerikai](#) és [magyar kutatások](#), amelyek megmutatták, hogy a 30-40 közötti korosztály használja leginkább a Facebookot, valamint, hogy 24 éves kor alatt inkább személyes célra, míg 24 és 40 év között inkább hírolvasásra használják a közösségi médiát. A legkevésbé a 60 év felettiekre jellemző ez a gyakorlat (14%) – minden bizonnyal abból adódóan is, hogy a legidősebb korosztályban a legkevésbé elterjedt ezeknek a platformoknak a használata.

31. ábra

A politikai nézetei miatt letiltotta egy ismerőst valamelyik közösségi oldalon, pl. a Facebookon

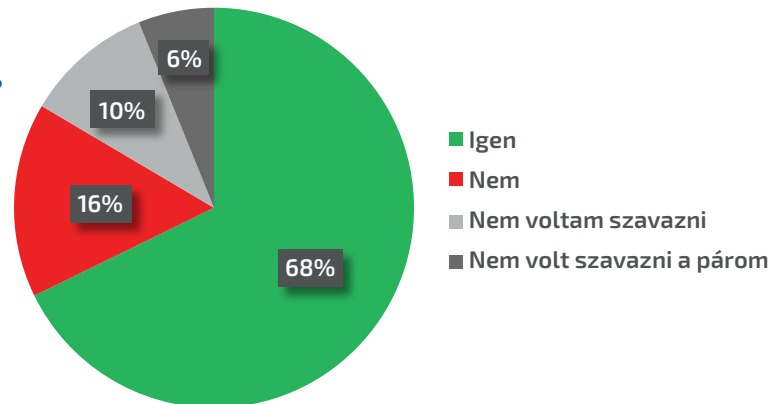
3.2. Polarizáció és párválasztás

Az érzelmi polarizációnak egyszerre lehet oka és következménye is a politikai homofília. A **homofília azt mutatja**, hogy mennyire vesszük körül magunkat hasonló gondolkozású emberekkel. Ezt a jelenséget erősítik az algoritmusok által felerősített „**visszhangkamrák**” (echo chambers) a közösségi médiában. A jelenség azonban nem csak az online térre korlátozódik. A homofília következménye, hogy az azonos véleményűekkel ismerkedünk, szocializálódunk, sőt még arra is van bizonyíték, hogy **lakhely szerint is elkezdtek szétválni** a politikai táborok az Egyesült Államokban. A politikai homofília magas szintje azért lehet káros, mert a politikai csoportok szerint szétvált társadalomban áthidalhatatlanokká válhatnak az ellentétek, mivel nincs platformja és gyakorlata sem a csoportközi konfliktusok feloldásának. Az **IDEA intézet kutatása** alapján magas a politikai homofília szintje Magyarországon: az ellenzéki és kormánypárti válaszadók között is nagy többségben voltak azok, akik úgy érezték, hogy főként a saját politikai táboruk tagjaival vannak körülveve.

A kutatásunkban a homofíliát a politika és a párválasztás kapcsolatán keresztül vizsgáltuk. Először csak a párkapcsolatban élő válaszadókhoz fordultunk és azt kérdeztük tőlük, hogy ugyanarra a pártra vagy pártszövetségre szavaztak-e, mint a párjuk. Azt feltételeztük, hogy a párkapcsolatban élők ismerik egymás pártpreferenciáját. Ez a módszer azért is hasznos, mivel nem egy szubjektív helyzetértékelésre épül, hanem egy konkrét ténykérdést tesz fel. **Az adataink a politikai homofília magas szintjét mutatják. A párban élők közül tízből heten (68%) ugyanoda húzták be az X-et, mint a párjuk (32. ábra). 16 százalék válaszolta, hogy másra szavazott, mint a párja. 16 százaléka válaszolta, hogy ő vagy a párja nem volt szavazni.**

32. ábra

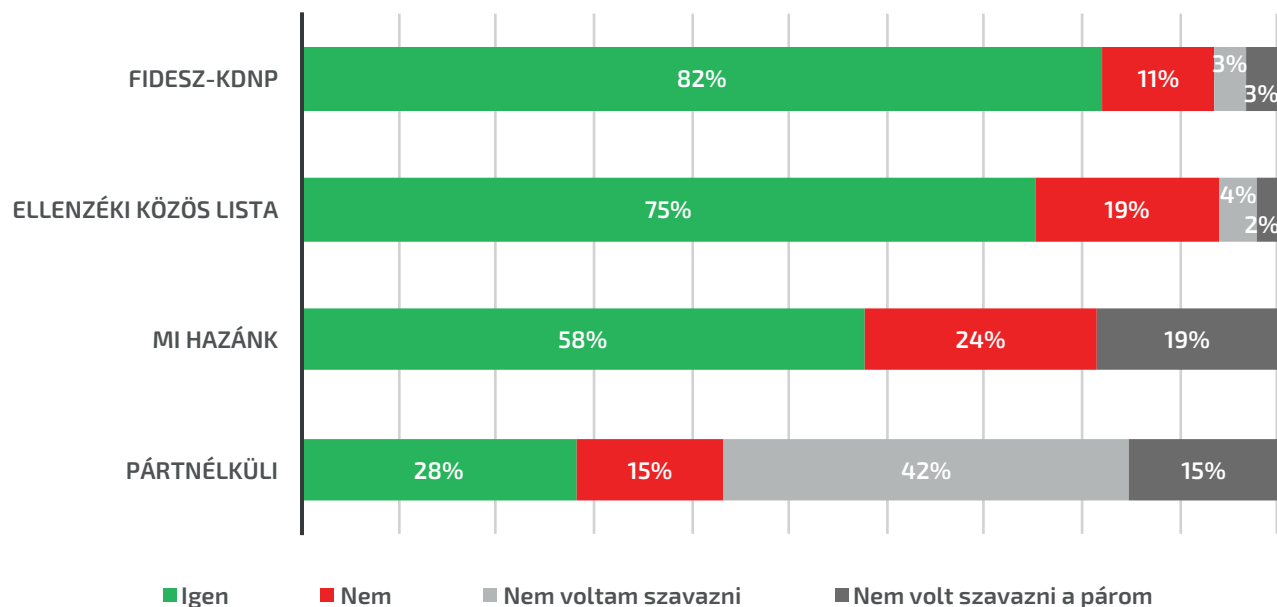
Az Ön párja ugyanarra a pártra, vagy pártszövetségre szavazott az ideai országgyűlési választásokon, mint Ön? (A párkapcsolatban élők körében, N=712)

A kormánypártiak között többen szavaztak a párjukkal ugyanarra a politikai erőre (82%), mint az ellenzékiek között (75%). Előbbi csoportban 11%, utóbbiban 19% volt a párkapcsolaton belüli politikai véleménykülönbség. A Mi Hazánk szavazóknak a negyede (24%) szavazott máshova, mint a párja, míg 58 százalékuknak volt a párja is a radikális párt támogatója. Érdekes adat, hogy a Mi Hazánk szavazók közül minden ötödik válaszadónak a párja nem volt szavazni. A párt nélküliek 28 százaléka szavazott végül ugyanarra, mint a párja, míg 15 százaléka egy másik pártra vagy párt-szövetségre adta le a voksát. A párt nélküliek közel 60 százaléka saját bevallása szerint nem ment el szavazni, vagy a párjuk maradt távol a voksolástól (33. ábra).

33. ábra

Az Ön párja ugyanarra a pártra vagy pártszövetségre szavazott az idei országgyűlési választásokon, mint Ön? (A párkapcsolatban élők körében, N=712)

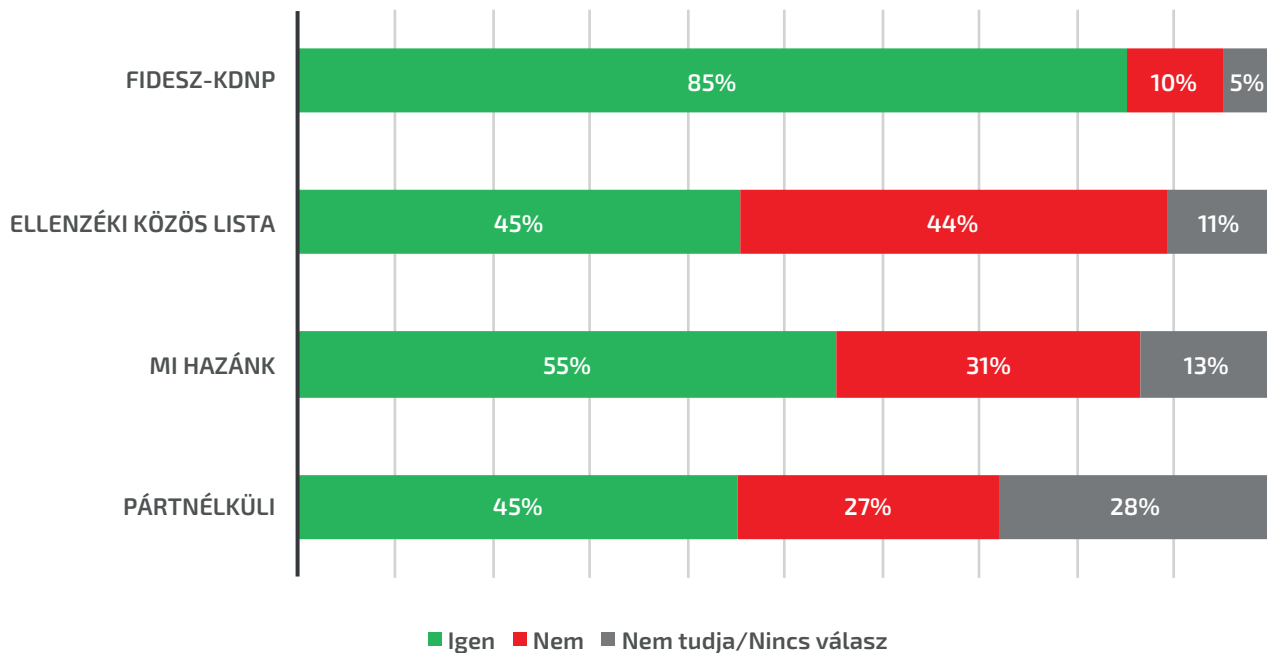
A párválasztás és a politika kapcsolatát három másik kérdéssel is felmértük. A válaszadóktól egymás után azt kérdeztük meg, hogy „el tudják-e képzelni, hogy olyan emberekkel kerüljenek romantikus kapcsolatba, aki a Fidesz-KDNP listájára / a hat ellenzéki párt listájára / Mi Hazánk listájára szavaztak az előző országgyűlési választásokon”. Az összes

kérdés esetén 80% feletti volt a saját tábor tagjaival való romantikus ismerkedési hajlandóság. A fideszeseknek a 10 százaléka, az ellenzéki szavazók 14 százaléka, a Mi Hazánk 11 százaléka nem jönne össze valakivel a saját táborából. Ezen válaszadók túlnyomó többsége nem tudja elképzelni, hogy bárkivel összejöjjön – pártpreferenciától függetlenül. Ezt érdemes szem előtt tartani, amikor a következő ábrákat értelmezzük.

Az ellenzéki válaszadók között ugyanannyian tudják elképzelni, mint ahányan nem tudják elképzelni, hogy fideszesekkel kerüljenek romantikus kapcsolatba (45% vs. 44%, 34. ábra). A Mi Hazánk támogatóinál abszolút többségben vannak, akik gondolatkísérlet szintjén összejönnének fideszesekkel (55% vs. 31%). A pártnélküliek között relatív többségben vannak a fideszesek felé nyitott válaszadók (45%), míg jóval kevesebben utasítják el élből a kormánypártiakat (27%).

34. ábra

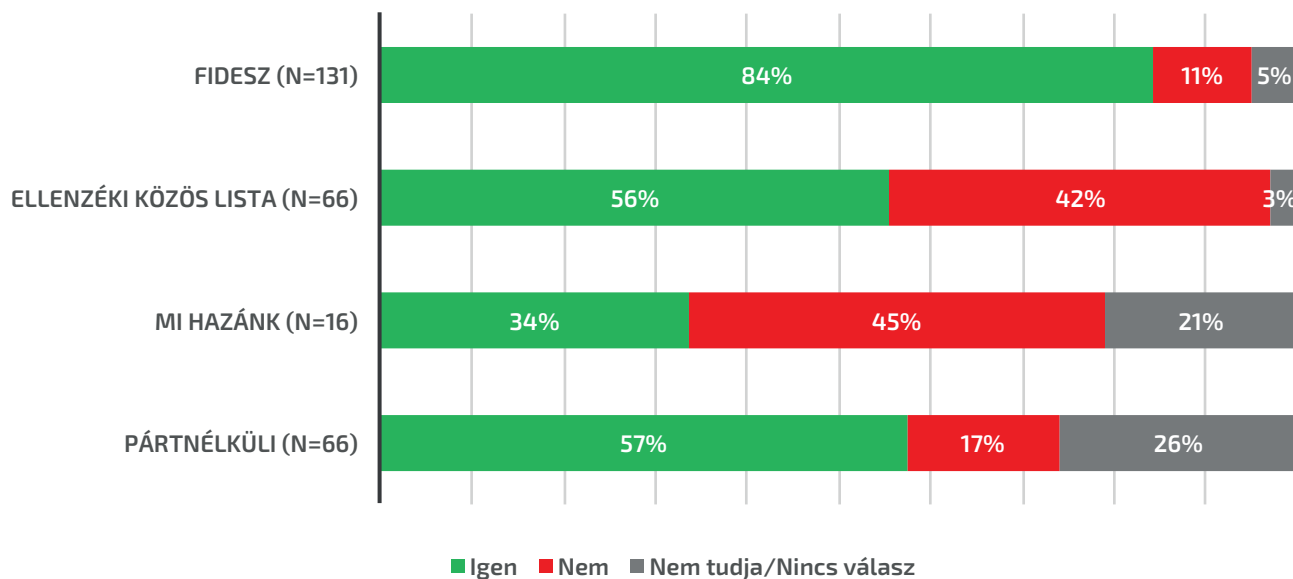
El tudja képzelni, hogy egy olyan emberrel kerüljön romantikus kapcsolatba, aki a Fidesz-KDNP listájára szavazott az előző országgyűlési választásokon?

A 35. ábrán külön ábrázoltuk a válaszok megoszlását az egyedülállók körében, akiknél létszerűbb kérdés a párkeresés. A lesűkített minta esetén a hibahatár jóval nagyobb, mivel összesen csak 287 egyedülálló válaszadó van a mintánkban. Ebből adódóan ezen az ábrán csupán azt vizsgáljuk, hogy láthatunk-e valamilyen nagyon markáns különbséget. Az egyedülállókra szűkített ábra is nagyon hasonló eloszlást mutat a teljes mintához (csupán az egyedülálló Mi Hazánkosiak körében nőtt meg jelentősen a fideszeseket elutasítók száma, de ennél az alcsoporthoz nagyon alacsony az elemszám).

35. ábra

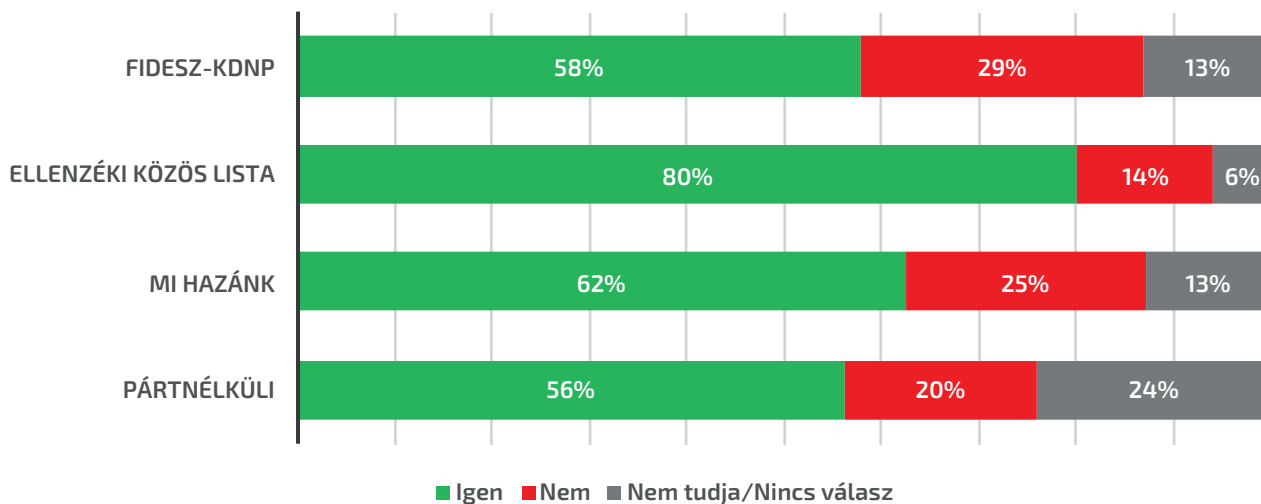
El tudja képzelni, hogy egy olyan emberrel kerüljön romantikus kapcsolatba, aki a Fidesz-KDNP listájára szavazott az előző országgyűlési választásokon? (Az egyedülállók körében)

Ezt követően azt vizsgáltuk, hogy a hatpárti ellenzék támogatóival kik lennének hajlandóak ismerkedni (36. ábra). **A Fidesz szavazóinak többsége (58%) el tudna képzelni romantikus kapcsolatot egy ellenzékivel. A kormánypártiaknak csupán a 29 százaléka nem tudná ezt elképzelni.** Szintén nagy többségben vannak az ellenzék támogatói felé nyitott válaszadók a Mi Hazánk támogatói között (62% vs. 25%) és a párt nélküliek körében (56% vs. 20%).

36. ábra

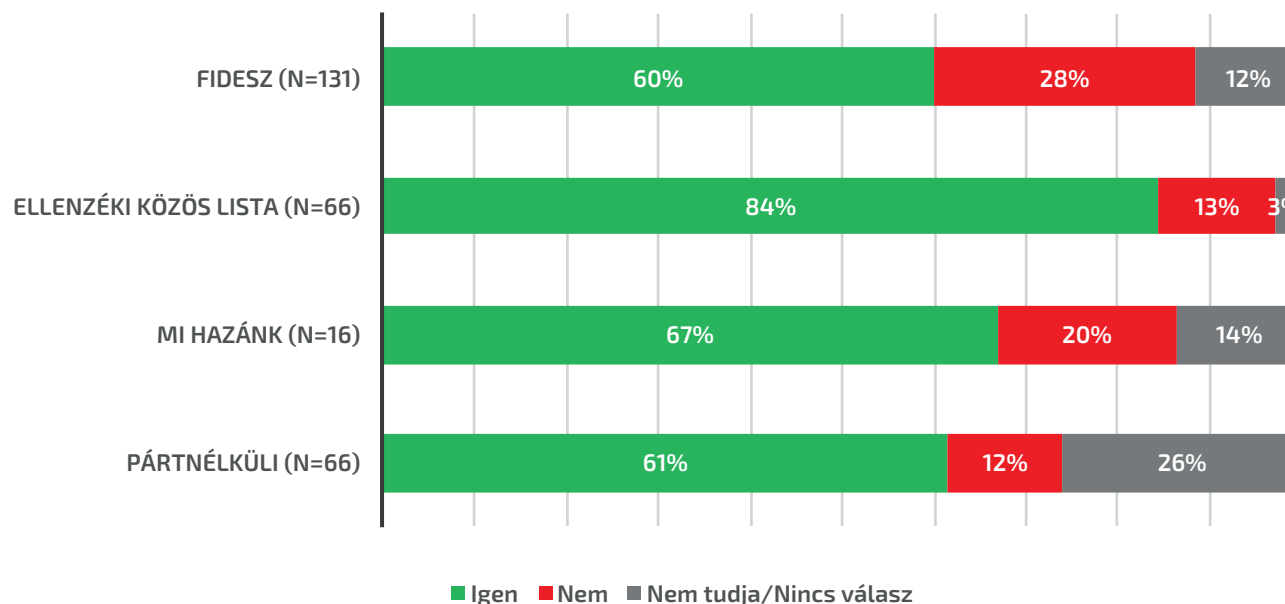
El tudja képzelni, hogy egy olyan emberrel kerüljön romantikus kapcsolatba, aki a hat ellenzéki párt közös listájára szavazott az előző országgyűlési választásokon?

A válaszok pártos bontásban mutatott megoszlása az egyedülállók almintáján belül (37. ábra) nem mutat egyedi mintázatot. Vagyis mind a fideszesek, mind az ellenzékiek között, az összes megkérdezett és az egyedülállók csoportjában is a megkérdezettek kb. fele nem utasítaná el élből a másik nagy politikai tömb támogatóit a párkeresés során. Ez azonban ellentmond annak, hogy a kapcsolatban élő fideszesek és ellenzékiek nagy többségének a párja ugyanannak a tábornak a támogatója (82% és 75%). **Vagyis elvi szinten nyitottak a magyarok az ellenoldal szavazóira a romantikus kapcsolatok terén, de a gyakorlatban legtöbbször a hasonló gondolkozású emberek jönnek össze, esetleg a későbbiekben hangolják össze a politikai preferenciájukat egymással.**

37. ábra

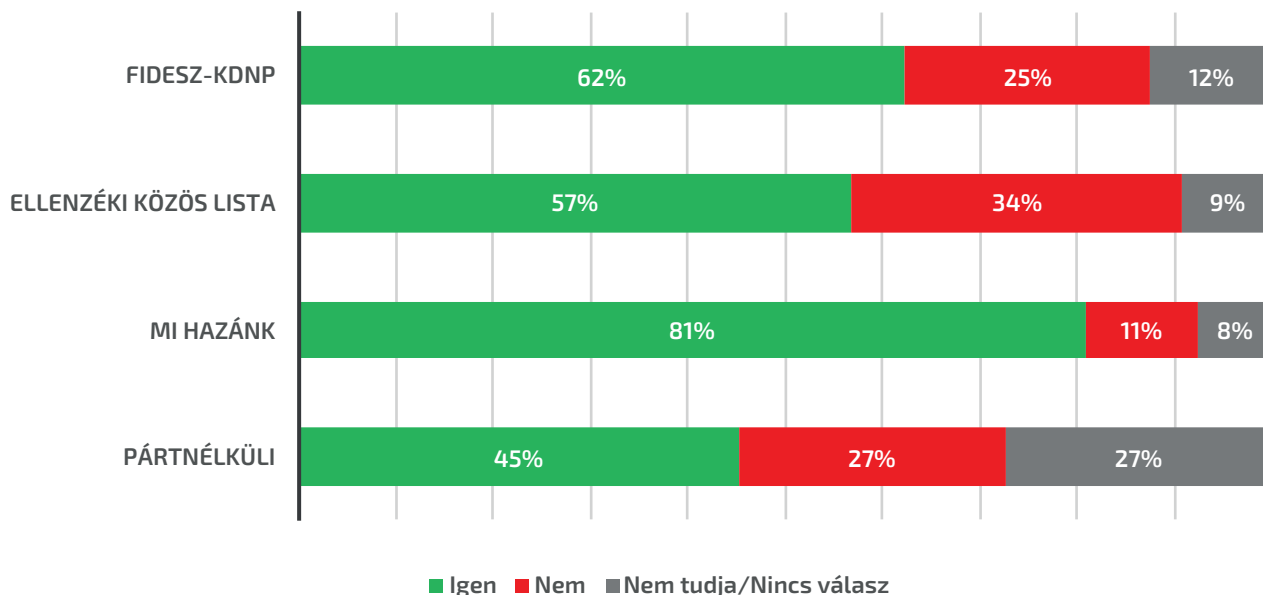
El tudja képzelni, hogy egy olyan emberrel kerüljön romantikus kapcsolatba, aki a hat ellenzéki párt közös listájára szavazott az előző országgyűlési választásokon? (Az egyedülállók körében)

Végül azt vizsgáltuk, hogy a Mi Hazánk szavazóira kik lennének nyitottak a párkeresés során (38. ábra). **A kormánypártiak 62 százaléka el tudja képzelni, hogy összejöjjen a radikális jobboldali párt szavazóival, míg 25 százalék tartja ezt kizártnak.** Vagyis a kormánypártiak hasonló arányban nyitottak a Mi Hazánk és az ellenzéki összefogás szavazóira (62% vs. 58%). **Az ellenzékiek között azonban 12 százalékponttal többen tudnának elképzelni romantikus kapcsolatot egy Mi Hazánk támogatóval (57%), mint egy kormánypárti szavazóval (45%).** Az ellenzéki összefogás támogatóinak harmada (34%) utasítaná el a Mi Hazánkosokat. A párt nélküliek a párkeresés során hasonlóan nyitottak a Mi Hazánkosokra (45%), mint a kormánypártiakra (45%), bár valamivel kevésbé, mint az ellenzékiekre (56%). A párt nélküliek 27 százaléka utasítaná el a Mi Hazánk szavazóit.

38. ábra

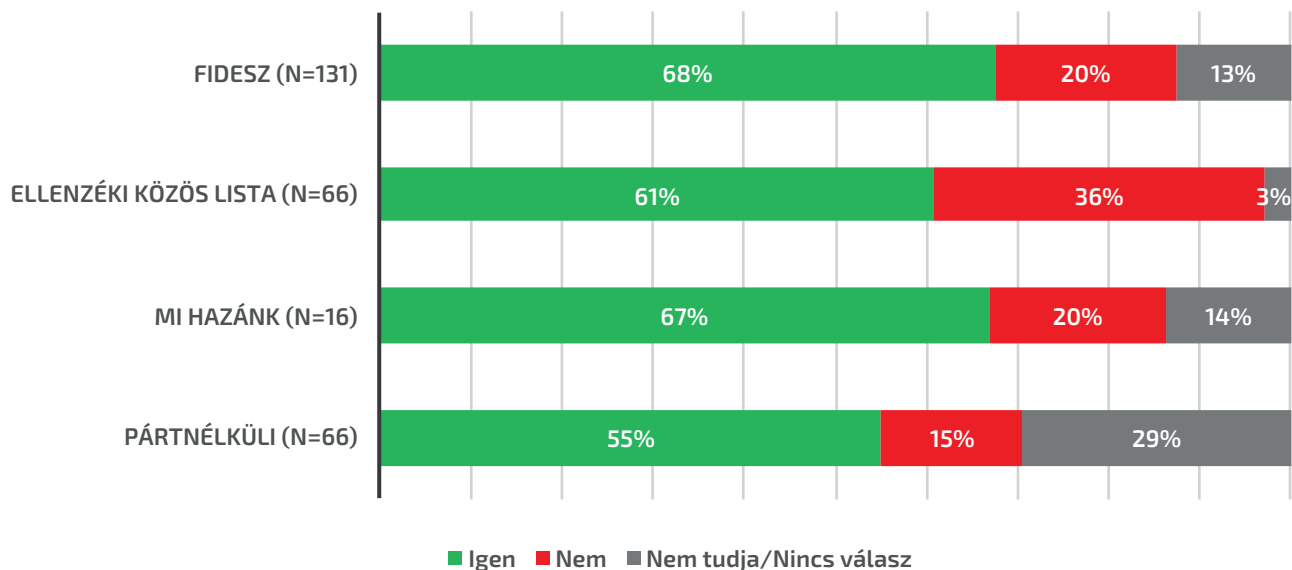
El tudja képzelni, hogy egy olyan emberrel kerüljön romantikus kapcsolatba, aki a Mi Hazánk Mozgalom listájára szavazott az előző országgyűlési választásokon?

Az egyedülállók alcsoportja a Mi Hazánk szavazóival szemben való romantikus nyitottság kérdésében sem mutatnak egyedi mintázatot (39. ábra). Vagyis nem jelentett különös problémát a válaszadók nagy többségének, hogy belegondoljon abba, hogy különböző szavazók irányába nyitottak lennének-e a párkeresés során – függetlenül attól, hogy a válaszadóknak van-e jelenleg párkapcsolata.

39. ábra

El tudja képzelni, hogy egy olyan emberrel kerüljön romantikus kapcsolatba, aki a Mi Hazánk Mozgalom listájára szavazott az előző országgyűlési választásokon? (Az egyedülállók körében)

4. Párhuzamos valóságok: polarizáció a magyarok percepcióiban

A politikai polarizációnak ugyancsak fontos dimenziója az, hogy az eltérő politikai táborok tagjai teljesen máshogy kezdik el érzékelni a körülöttük zajló folyamatokat. Ez könnyen megtörténhet, ha mindent politikai szemüvegen keresztül, a saját oldalunk nézőpontjából nézünk, a politikusaink értelmezésébe kapaszkodunk, a pártokat támogató médiából tájékozódunk. Ezt a jelenséget írják le a [pártos polarizáció](#), valamint a [pártos részrehajlás](#) fogalmai. [Patkós Veronika 2022-es kutatása](#) alapján ez a jelenség Magyarországon nemzetközi összehasonlításban is magas, és a 2010-es években jelentősen növekedett. Patkós a pártos polarizáció értékét a kormánnyal való elégedettségben megmutatkozó elfogultsággal méri. A következőkben mi is ezt a jelenséget mutatjuk be, de azzal a céllal, hogy feltérképezzük, mennyire jelenik meg a pártos polarizáció különféle területeken, így a gazdaság helyzetével és a gazdasági kilátásokkal kapcsolatos percepciókban, a magyar demokrácia állapotának értékelésében, illetve a jelenleg is zajló orosz-ukrán háború megítélésében.

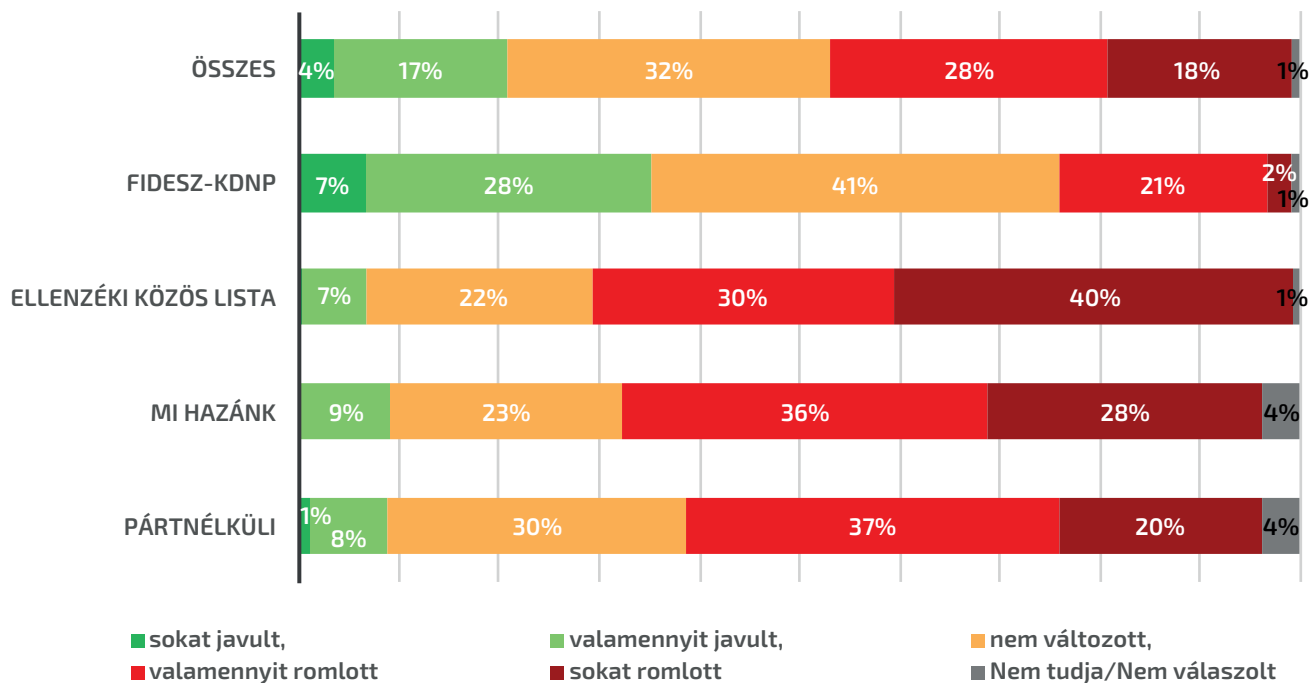
4.1. A polarizáció hatása a gazdasági helyzetértékelésre

Kíváncsiak voltunk arra, hogy a polarizáció hogyan jelenik meg a gazdasági helyzetértékelésben, azt mennyiben befolyásolja a pártos lojalitás. A kutatás résztvevőit arról kérdeztük, hogy megítélésük szerint milyen az ország gazdasági helyzete, a saját háztartása az elmúlt fél év során milyen pénzügyi helyzetben volt, és hogyan vélekedik a következő egy évről. Először a következő kérdésre kellett választ adniuk a megkérdezetteknek: *„Megítélése szerint az elmúlt fél évben hogyan változott az ország gazdasági helyzete?” (40. ábra)*. Ötfokú skálán értékelték az ország gazdasági helyzetét a „sokat romlott” opciótól a „sokat javult” lehetőségig.

A magyarok körében többségben vannak azok, akik szerint az elmúlt fél év során romlott Magyarország gazdasági helyzete (46%), míg mindössze minden ötödik válaszadó (21%) látja pozitívan az elmúlt hónapokban tapasztalható gazdasági tendenciákat. Azonban jelentős különbségek vannak az egyes politikai csoportok értékelésében: a Fidesz-KDNP szavazói között nagy többségben vannak, akik szerint javult az ország helyzete (35%) vagy legalábbis stagnált (41%). Ezzel szemben az ellenzékiek 70 százaléka negatívan látja az ország gazdasági helyzetét, de a Mi Hazánk Mozgalom támogatóinak közel kétharmada (64%) és a párt nélküliek 57 százaléka is osztja ezt az álláspontot. Az ellenzéki tábor (7%), a Mi Hazánk Mozgalom szavazói (9%) és a párt nélküliek (9%) körében a 10 százalékot sem éri el azok aránya, akik javulást látnak.

Összességében tehát jól látható, hogy a magyarok másképp látják az ország gazdasági helyzetét annak függvényében, hogy melyik politikai táborat támogatják. **Míg a Fidesz-KDNP szavazóinak több mint kétharmada (76%) szerint nem változott, vagy javult a gazdasági helyzet, addig az ellenzéki szavazók látják leginkább negatívan a kérdést (70 százaléuk szerint romlottak a gazdasági mutatók).**

40. ábra

Megítélése szerint az elmúlt fél évben hogyan változott az ország gazdasági helyzete?

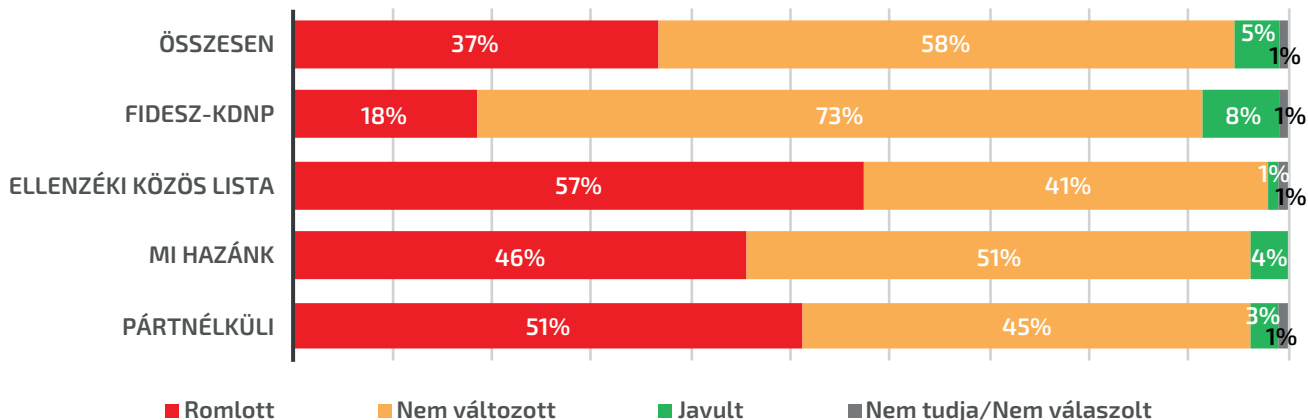
A gazdasági helyzetértékelés mellett azt is felmértük, hogy a válaszadók saját háztartásuk anyagi helyzetét hogyan értékelik az elmúlt fél év fényében. A következő kérdésre kellett választ adniuk: „*És az Ön háztartásának anyagi helyzete javult vagy romlott az elmúlt fél évben?*” (41. ábra). Ebben az esetben úgy értékelhették a kérdést, hogy a helyzet romlott, nem változott vagy javult.

A magyarok 58 százaléka úgy látja, hogy az elmúlt fél évben nem változott a háztartásának anyagi helyzete, azonban minden harmadik megkérdezett (37%) romlást érzékelt és mindössze a válaszadók 6 százaléka tapasztalt javulást az anyagi helyzetében. A politikai táborok szavazói ebben a kérdésben is eltérő álláspontot képviselnek: **míg a kormánypártokat támogatók háromnegyede (73%) stagnálást tapasztalt és csak 18 százaléuk romlást, addig az ellenzéki közös lista szavazóinak 57 százaléka (39 százalékponttal nagyobb arányban) úgy tapasztalta, hogy a háztartásának anyagi helyzete romlott az elmúlt fél évben és csak 41 százaléuk tapasztalta úgy, hogy nincs változás.** A Mi Hazánk Mozgalom támogatói körében közel azonos azok aránya, akiknek romlott az anyagi helyzete (46%) vagy nem változott (51%), ahogy a párt nélküliek körében is hasonló tendencia mutatható ki (51 százaléuknak romlott, míg 45 százaléuknak nem változott).

Mindezek mellett jól látható, hogy politikai tábortól függetlenül 10 százalék alatt található azok aránya, akik az anyagi helyzetük tekintetében javulást tapasztaltak. Az egyes politikai táborok szavazói abban különböznek, hogy mekkora azok aránya, akik szerint romlott vagy nem változott a háztartásának jövedelmi helyzete.

41. ábra

És az Ön háztartásának anyagi helyzete javult vagy romlott az elmúlt fél évben?

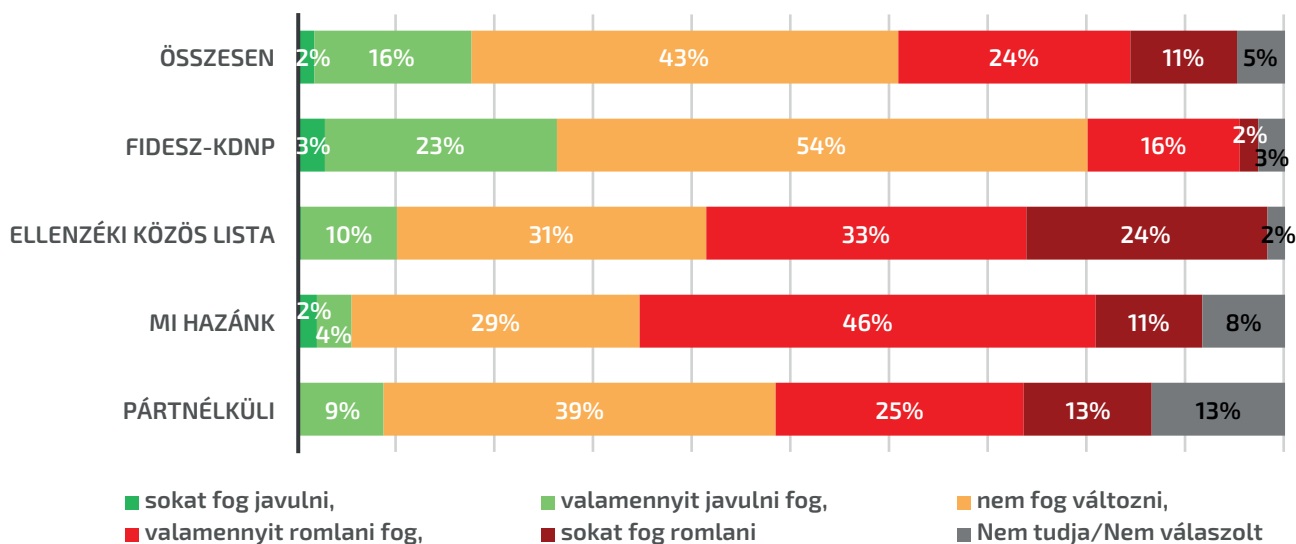
A következő kérdéssel azt vizsgáltuk, hogy a magyarok hogyan vélekednek a saját anyagi helyzetük alakulásáról a következő egy év során. A válaszadóknak arra a kérdésre kellett választ adniuk, hogy „*És mit vár, a következő 1 évben hogyan alakul az Ön és családjának anyagi helyzete?*” (42. ábra), amit egy ötfokú skálán értékelhettek (negatív végpontja a „*sokat fog romlani*”, míg a pozitív oldalon a „*sokat fog javulni*” állt).

Minden harmadik válaszadó (35%) negatívan vélekedik a következő egy évről a saját és családjának anyagi helyzetének tekintetében, míg minden ötödik megkérdezett (18%) ezzel ellentétes álláspontot képvisel. A magyarok közel fele (43%) ezzel szemben úgy látja, hogy jelentős változást nem fog hozni az elkövetkező egy év.

Hasonlóan az előzőekhez, az egyes politikai táborok másképp látják a saját anyagi helyzetük alakulását a következő egy év során. **Míg a kormánypárti szavazók elsősorban javulást (26%) vagy stagnálást (54%) várnak, addig a peszsimisták vannak többségben az ellenzéki közös listára szavazók (57%) és a Mi Hazánk támogatói között (57%). A párt nélküliek körében közel azonos azok aránya, akik szerint anyagi helyzetük nem fog változni (39%) vagy romlani fog (38%), és mindössze minden tizedik párt nélküli válaszadó tekint pozitívan a következő egy évre.**

42. ábra

És mit vár, a következő 1 évben hogyan alakul az Ön és családjának anyagi helyzete?

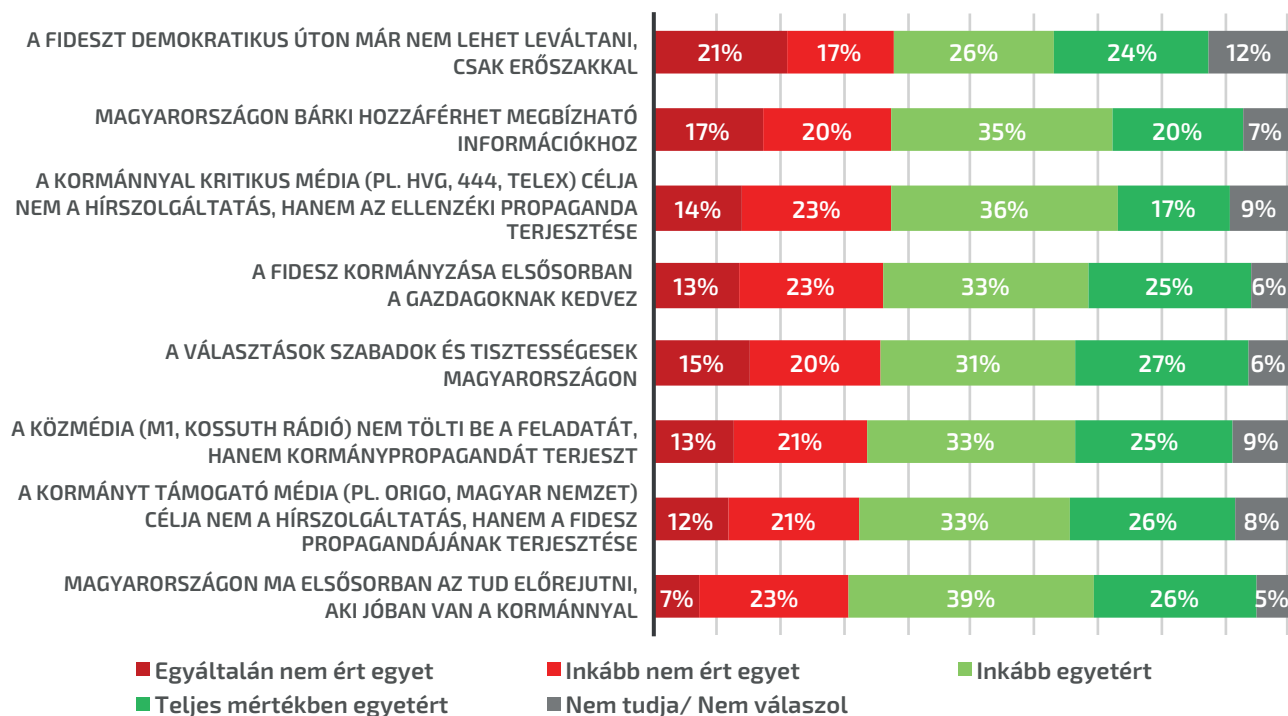

4.2. Polarizáció a magyar demokrácia megítélésében

A következő kérdésblokkban felmértük, hogy a válaszadók hogyan értékelik a magyar demokrácia helyzetét. A válaszadók összesen nyolc állítás esetében fejezhették ki véleményüket, amelyet egy négyfokú skálán fejeztek ki, ahol a negatív végpont az volt, hogy egyáltalán nem ért egyet az adott állítással, míg a másik vége az, hogy teljes mértékben egyetért (43. ábra). A választások megítélésének kivételével az összes kérdésben abszolút többségben voltak a magyar demokrácia állapotával elégedetlen, kritikus hangok. Különösen kíváncsiak voltunk arra, hogy mennyiben osztják a kormánypárti és az ellenzéki válaszadók a saját táboruk álláspontját, ezért az egyes kérdések megítélését pártos bontásban is ábrázoltuk.

43. ábra

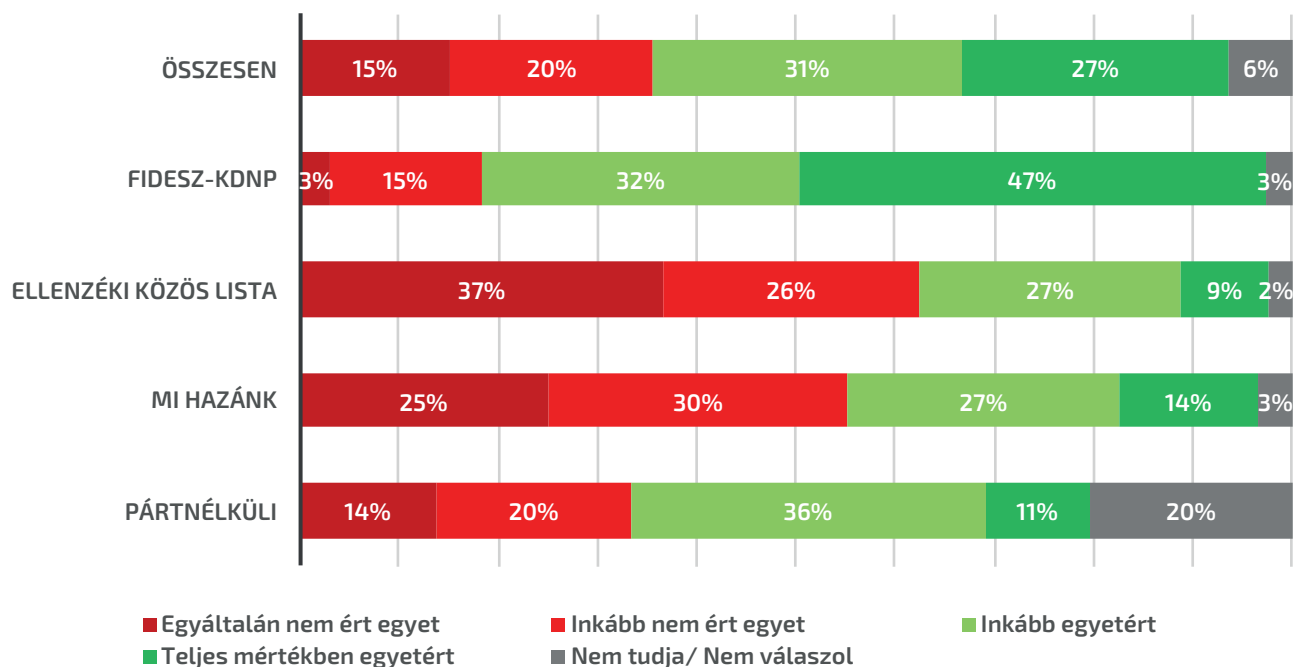
A demokratikus nyilvánosság megítélése

A 2022-es parlamenti választásokat követően a magyarok többsége (58%) úgy vélekedett, hogy Magyarországon a választások szabadok és tisztességesek (44. ábra). A magyarok harmada (35%) szerint nem beszélhetünk tisztességes és szabad választásokról. A kormánypárti szavazók 79 százaléka – szemben az ellenzéki listára voksolók 36 százalékaival – értékeli szabadnak és fairnek a magyar választásokat. Nem csak az ellenzékiek (63%), de a Mi Hazánk Mozgalom szavazóinak többsége is (55%) elégedetlen a magyar választások körülményeivel. A párt nélküliek 47 százaléka szerint tisztességesek és szabadok a magyar választások, azonban 35 százalékuk nem tud ezzel egyetérteni.

44. ábra

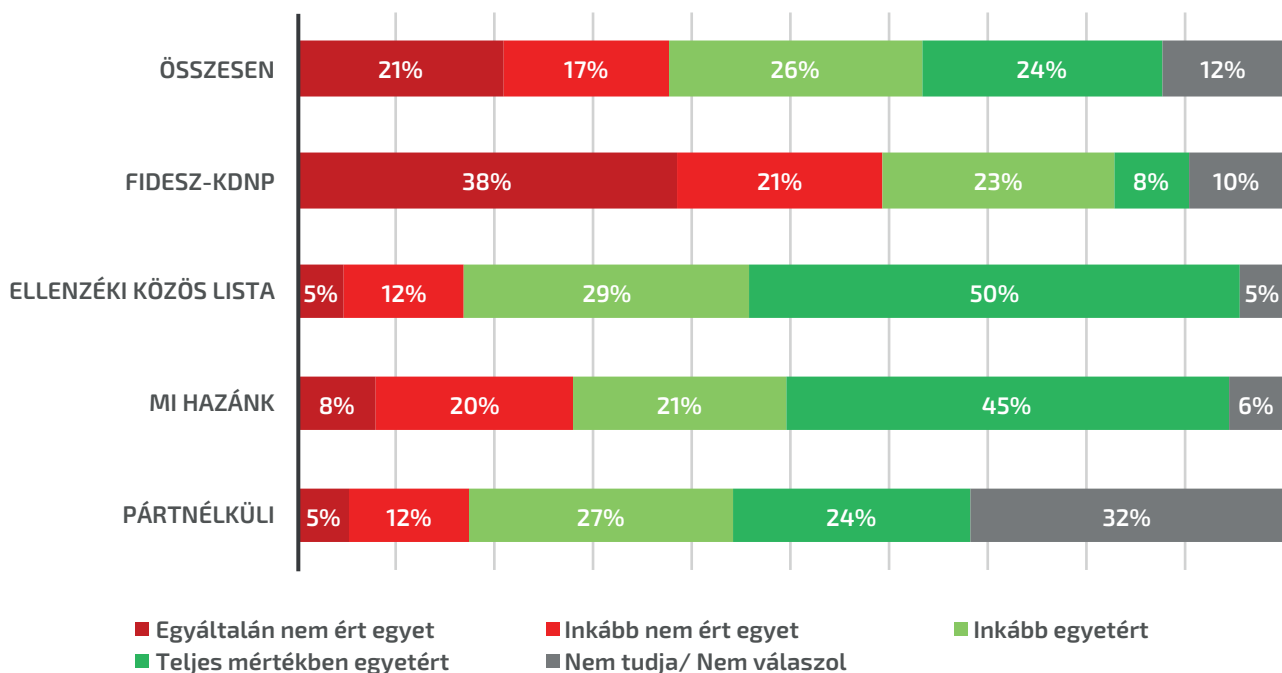
A választások szabadok és tisztességesek Magyarországon

A 2022-es választások után egy hónappal készült felmérésünk szerint a magyarok 50 százaléka ért egyet azzal az állítással, hogy a Fideszt már nem lehet leváltani demokratikus úton, míg 12 százalékponttal vannak kevesebben (38%) azok, akik szerint ez még lehetséges (45. ábra). Annak ellenére, hogy a Fidesz-KDNP szavazóinak 59 százaléka nem értett egyet az állítással, minden harmadik kormánypárti voksoló vélekedik úgy, hogy demokratikus úton már nem leváltható a jelenlegi kormány. Az ellenzéki szavazók körében beállt mély apátiát jól érzékelteti, hogy az ellenzéki közös listát támogatók közel 80 százaléka (79%) a 2022-es választás után nem lát esélyt a Fidesz demokratikus leváltására. A Mi Hazánk Mozgalom szavazóinak kétharmada (66%) és a párt nélküliek fele (51%) is ezt az álláspontot osztja.

45. ábra

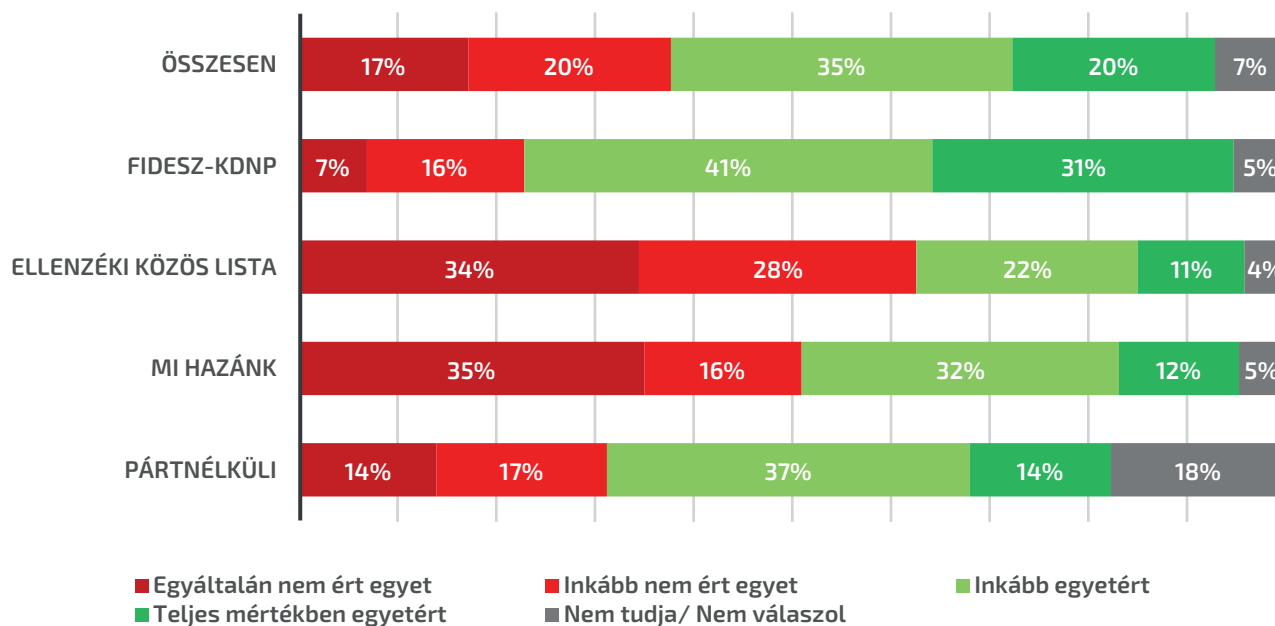
A Fideszt demokratikus úton már nem lehet leváltani, csak erőszakkal

Szintén fontos aspektus a demokrácia minőségének megállapításához, hogy mennyire elérhetőek bárki számára a megbízható információforrások (46. ábra). Mindössze a megkérdezettek fele (55%) gondolja úgy, hogy Magyarországon vannak olyan források, amelyekhez bárki hozzáférhet és azok megbízható információkat közölnek, azonban minden harmadik válaszadó (37%) már nem vélekedik ennyire pozitívan. **Miközben a Fidesz-KDNP szavazóinak több, mint kétharmada (72%) ért egyet az állítással, addig az ellenzékiek 62 százaléka és a Mi Hazánk Mozgalom támogatóinak 51 százaléka szerint nehezen vagy szinte egyáltalán nem hozzáférhető bárki számára megbízható információforrás Magyarországon.** A párt nélküliek ebben a kérdésben leginkább a kormánypárti voksolókhöz hasonló attitűddel bírnak: az 51 százalékuk egyet értett az állásponttal, míg 31 százalékuk nem tudott egyetérteni.

46. ábra

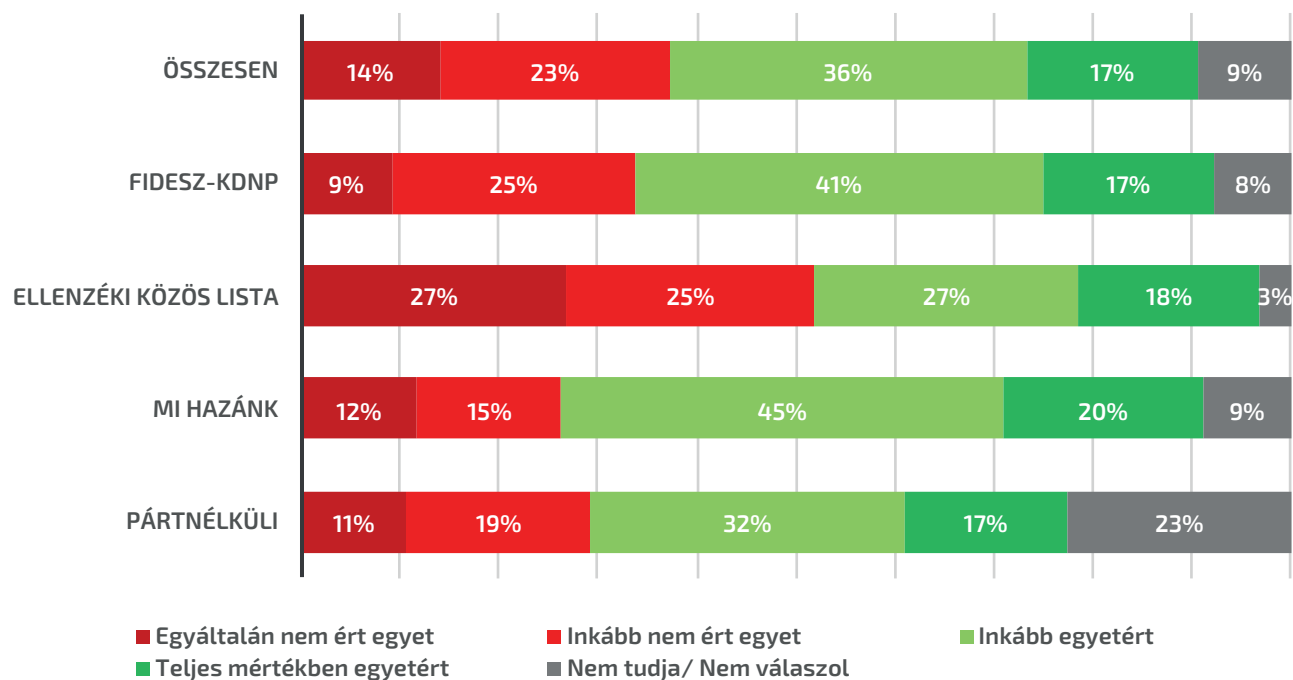
Magyarországon bárki hozzáférhet megbízható információkhoz

A következő kérdés esetében a válaszadóknak értékelniük kellett azt az állítást, hogy a kormánnyal kritikus média célja nem a hírszolgáltatás, hanem az ellenzéki propaganda terjesztése (47. ábra). **A magyarok 53 százaléka egyetértett ezzel az állítással, míg 16 százalékponttal kevesebben voltak azok, akik szerint a hírszolgáltatás a célja a kormánnyal kritikus médiának (37%).** Az állítással leginkább a Mi Hazánk Mozgalom támogatói tudtak egyetérteni: 65 százalékuk szerint a kormánnyal kritikus média az ellenzéki propagandát terjeszti. **A Fidesz-KDNP szavazók 58 százaléka gondolta propagandának a kormánykritikus médiát.** Az ellenzéki listára szavazók között azonban két, közel azonos méretű csoport mutatható ki.

47. ábra

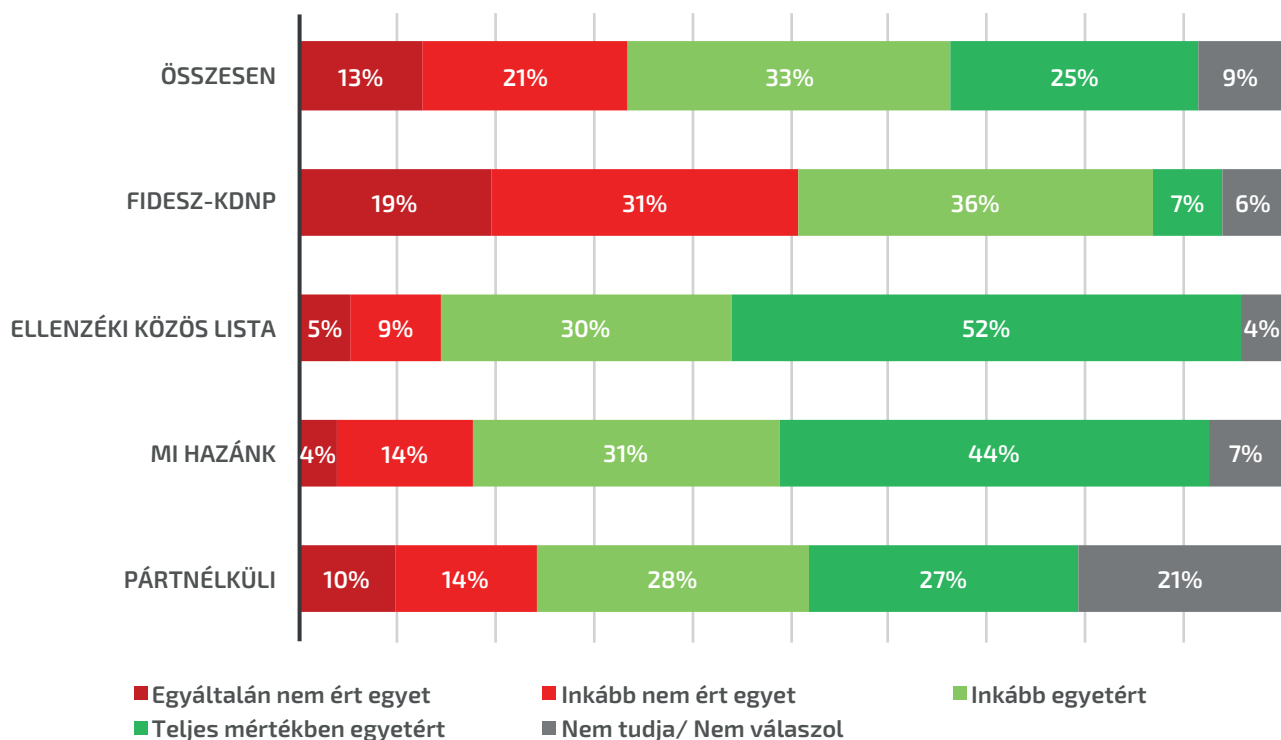
A kormánnyal kritikus média (pl. HVG, 444, Telex) célja nem a hírszolgáltatás, hanem az ellenzéki propaganda terjesztése

A kormánnyal kritikus média értékelését követően megvizsgáltuk azt is, hogy a magyarok véleménye szerint a köz-média (M1, Kossuth Rádió) betölti-e a szerepét vagy inkább kormánypropagandát terjeszt (48. ábra). **A válaszadók 58 százaléka szerint nem tölti be eredeti funkcióját a közmédia és ezzel összefüggésben a kormánypropaganda terjesztőjeként értékelik, míg mindössze a magyarok egyharmada (34%) nem értett egyet az állítással. A kormánypárti szavazók egyik fele (50%) szerint a közmédia betölti a feladatát, míg másik fele (43%) úgy véli, hogy igenis a kormánypropagandát terjesztenek az állami csatornák.** Az ellenzéki közös listára voksolók (82%), a Mi Hazánk-osok (75%) és a párt nélküliek (55%) döntő többsége szerint a közmédia nem látja el eredeti szerepét.

48. ábra

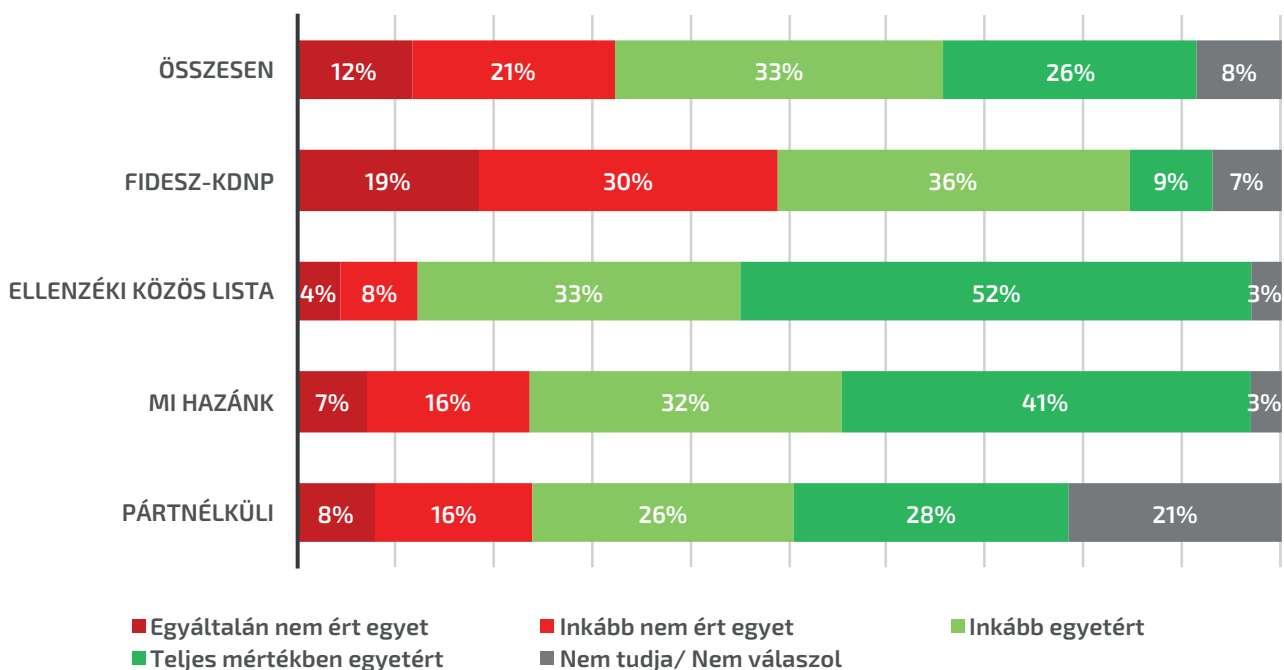
A közmédia (M1, Kossuth Rádió) nem tölti be a feladatát, hanem kormánypropagandát terjeszt

Összhangban a közmédiával kapcsolatos szkeptikus állásponttal, **a magyarok 59 százaléka gondolja úgy, hogy a kormányt támogató média (pl. Origo, Magyar Nemzet) célja, hogy a Fidesz propagandáját terjessze és a hírszolgáltatás csak másodlagos (49. ábra). A Fidesz-KDNP táboraiban megoszlik az álláspont a kormányt támogató médiával: 45 százalékuk tud egyet érteni az állítással, míg 49 százalékuk szerint a hírszolgáltatás a célja a kormányt támogató médiának.** Az ellenzéki listára szavazók (85%) és a Mi Hazánk szavazói (73%) határozottan úgy gondolják, hogy a kormányt támogató média célja a propaganda terjesztése és nem a hírszolgáltatás. A párt nélküliek körében 54% képviseli ezt az álláspontot.

49. ábra

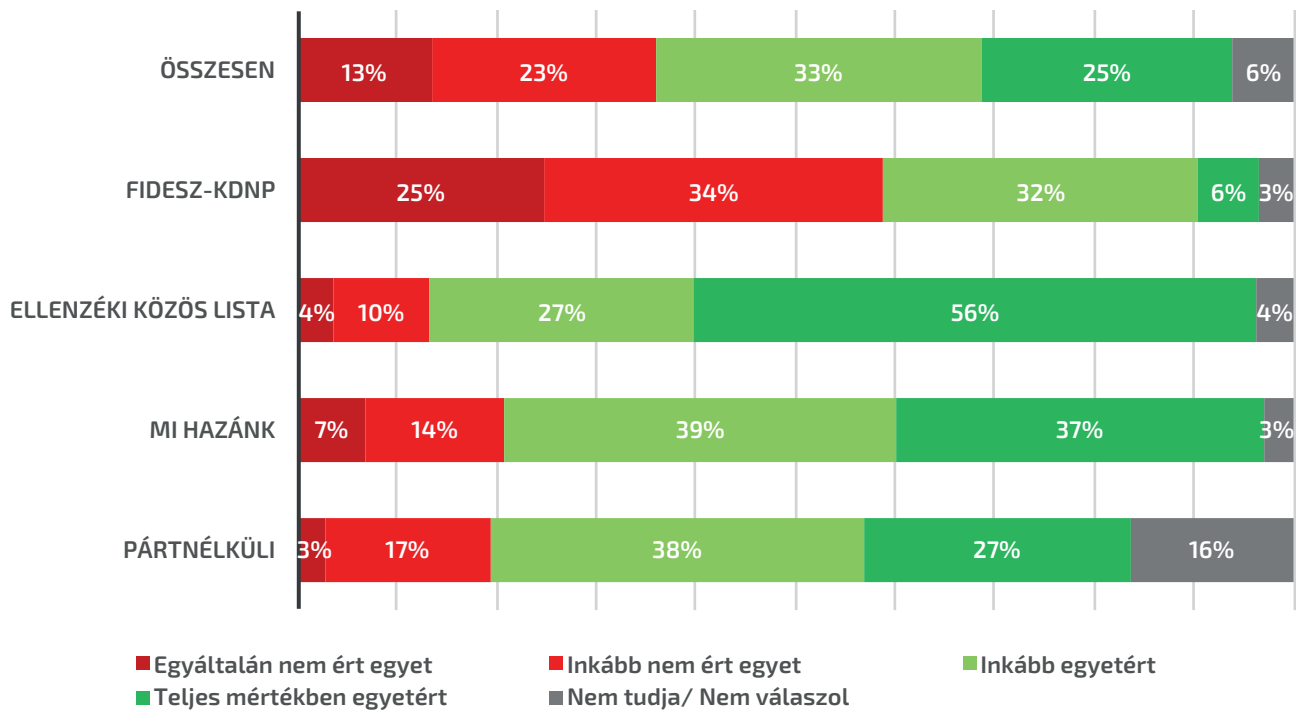
A kormányt támogató média (pl. Origo, Magyar Nemzet) célja nem a hírszolgáltatás, hanem a Fidesz propagandájának terjesztése

A demokratikus választások és a magyarországi média helyzetének értékelése után felmértük azt is, hogy a magyarok véleménye szerint a Fidesz-KDNP-kormány mennyire kedvez a gazdagoknak és mennyiben befolyásolja a kormánnyal való jó kapcsolat az előrehaladást. **A válaszadók 58 százaléka tud egyetérteni az állítással, míg mindössze minden harmadik magyar (36%) gondolja úgy, hogy a Fidesz nem csak a gazdagoknak kedvez (50. ábra).** Jól látható különbség azonosítható ezen a téren is a kormánypárti és a nem kormánypárti szavazók között: **a Fidesz-KDNP szavazóinak többsége (59%) nem ért egyet az állítással, míg az ellenzéki (83%), a Mi Hazánk voksolók (76%) és a párt nélküliek (65%) inkább úgy látják, hogy a kormány elsősorban a gazdagoknak kedvez.**

50. ábra

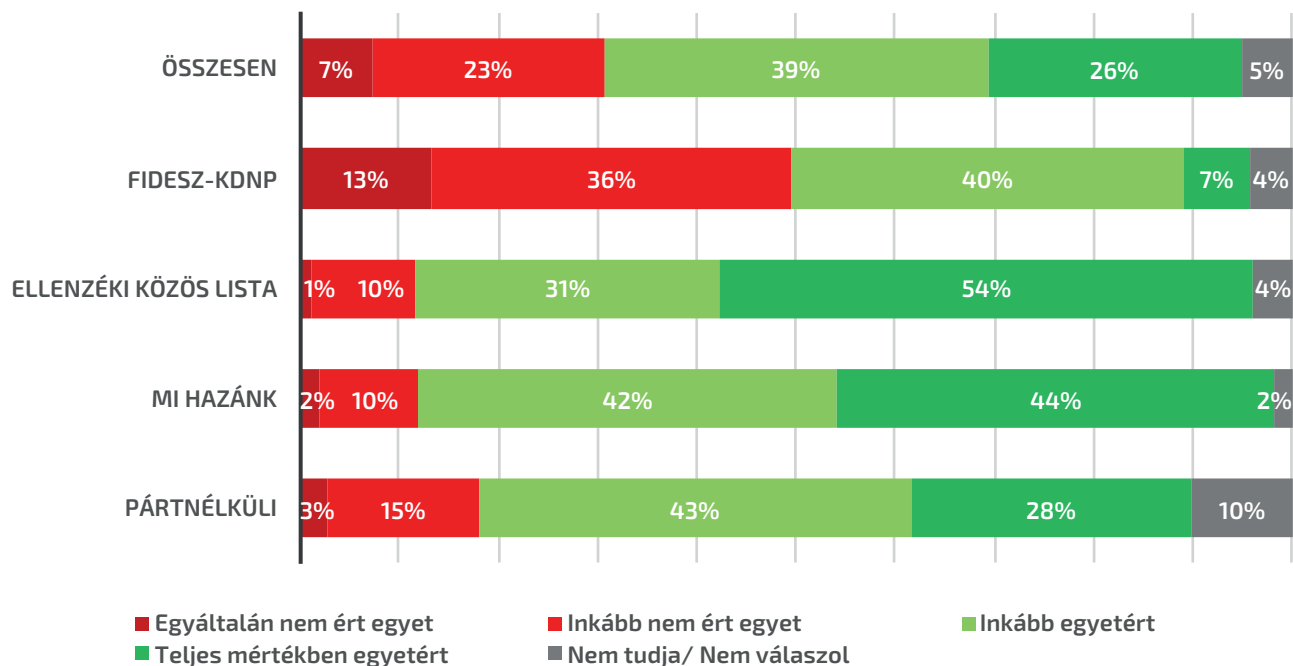
A Fidesz-kormányzása elsősorban a gazdagoknak kedvez

Amellett, hogy a válaszadók szerint a magyar kormány inkább a gazdagokat segíti, addig a magyarok 65 százaléka szerint csak az tud előrejutni Magyarországon, aki jó kapcsolatot ápol a kormánnyal (51. ábra). A kormánypártiak 49 százaléka szerint a kormánnyal való jó kapcsolat nélkül is előre lehet jutni Magyarországon, és mindössze 2 százalékponttal kevesebben vélekednek ellentétesen (47%). Ezzel ellentétben az ellenzéki közös listára szavazók (85%), a Mi Hazánk Mozgalom támogatói (86%) és a párt nélküliek (71%) határozottan képviselik azt az álláspontot, hogy a kormányhoz fűződő pozitív kapcsolat ma elengedhetetlen az érvényesüléshez Magyarországon.

51. ábra

Magyarországon ma elsősorban az tud előrejutni, aki jóban van a kormánnyal

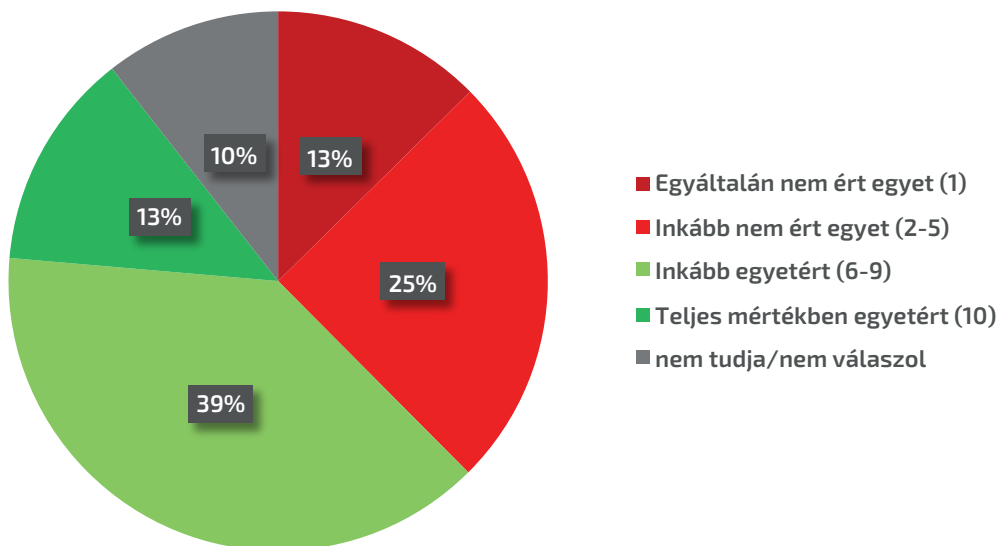
4.3. Polarizáció az orosz-ukrán háború megítélésében

A kutatást záró két kérdéssel arra voltunk kíváncsiak, hogy a magyarok miként viszonyulnak az orosz-ukrán háborúhoz. Ezt azért is különösen releváns kérdésnek tartottuk a pártos polarizáció kontextusában, mivel a háború meghatározó témája volt a 2022-es országgyűlési kampánynak, és éles kontrasztban állt a háborúval kapcsolatos ellenzéki és kormánypárti narratíva. A válaszadóktól azt kérdeztük meg, hogy Vlagyimir Putyint háborús bűnösnek tekintik-e, valamint azt, hogy mennyire értenek egyet azzal az állítással, miszerint Oroszország azért támadta meg Ukrajnát, mert az ukránok népiertást hajtottak végre az oroszajkúakkal szemben. A válaszadóknak egy tízfokú skálán kellett értékelniük, hogy mennyiben értenek egyet az adott állítással: míg az egyes az „egyáltalán nem ért egyet” válaszlehetőséget takarta, addig a tízes a „teljes mértékben egyetért” opció volt.

A magyarok fele (52%) egyetért azzal az állítással, hogy Vlagyimir Putyin háborús bűnös, mert tömegmészárlást hajt végre Ukrajnában, azonban fontos kiemelni, hogy a válaszadók 38 százaléka szerint ez nem így van (52. ábra).

52. ábra

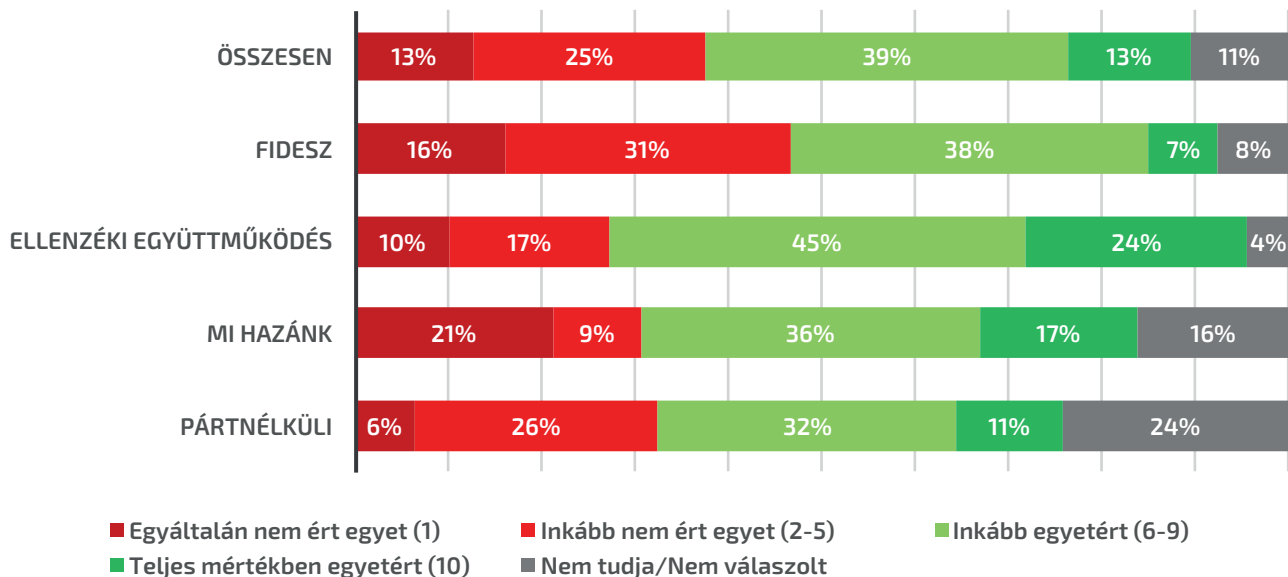
Vlagyimir Putyin háborús bűnös, mert tömegmészárlást hajt végre Ukrajnában

Ha az egyes politikai táborok szavazóit vesszük figyelembe (53. ábra), akkor **azt látjuk, hogy a kormánypárti voksolók körében relatív többsége van annak az álláspontnak, hogy Vlagyimir Putyin nem tekinthető háborús bűnösnek (48%)**, azonban nem sokkal marad el ettől a Putyint elítélő fideszesek aránya (45%). **Ezzel szemben az ellenzéki listára szavazók kétharmada (69%) ítéli el az orosz elnököt az orosz-ukrán háború miatt, de minden negyedik ellenzéki érzelmű választópolgár (27%) nem ért egyet azzal, hogy az oroszok tömegmészárlást hajtanának végre Ukrajnában.** A Mi Hazánk Mozgalom táborában szintén az elítélő attitűd tekinthető dominánsnak: **a szélsőjobboldali párt szavazóinak 53 százaléka szerint Putyin háborús bűnös (míg 30 százalékuk nem ért egyet ezzel az állítással).** A párt nélküliek körében is többségben vannak az elítélő hangok az orosz elnök irányába (43%), azonban mindössze 11 százalékponttal kisebb (32%) az ellenvéleményt megfogalmazók tábora.

53. ábra

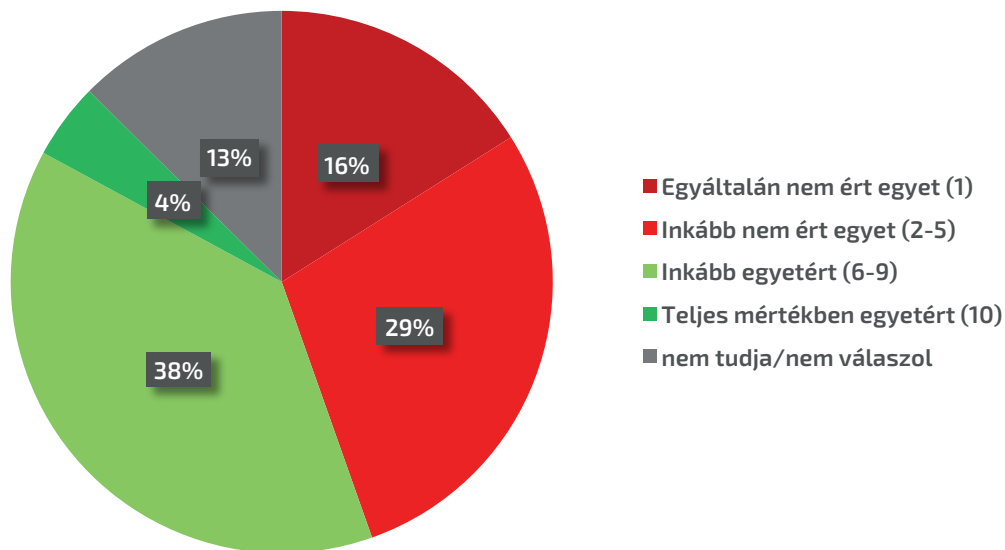
Vlagyimir Putyin háborús bűnös, mert tömegmészárlást hajt végre Ukrajnában

Megvizsgáltuk azt is, hogy a magyarok hogyan vélekednek arról az állításról, hogy az orosz támadás oka az lenne, hogy az oroszajkúakkal szemben az ukránok népirtást hajtottak végre (54. ábra). **A magyarokat erősen megosztja a kérdés: míg 45 százalék a megkérdezetteknek elutasította ezt a narratívát, addig a válaszadók 42 százaléka szerint az oroszok elleni népirtás volt a háború oka.** A megkérdezettek 13 százaléka nem tudta vagy nem akarta kifejezni véleményét az állítással kapcsolatban.

54. ábra

Az oroszok azért támadták meg Ukrajnát, mert az ukránok népirtást hajtottak végre az oroszajkúakkal szemben

Habár az állítással kapcsolatos vélemények tekintetében kimutatható különbség az egyes politikai táborok között, azonban jól látható, hogy mind a kormánypárti, mind a nem kormánypárti választópolgárok körében jelentős az aránya, akik inkább egyetértenek az állítással (55. ábra). **A Fidesz-KDNP táborában relatív többségben vannak (49%) azok, akik szerint az ukránok népirtást hajtottak végre az oroszajkúakkal szemben és ez szolgáltatta az okot az orosz-ukrán háborúra, míg az ellenzékiek körében inkább a narratíva elutasítása (52%) tekinthető a többségi véleménynek.** A Mi Hazánk Mozgalom támogatóinak 48 százaléka ért egyet az ukránokat elítélő állítással (34 százaléka nem), míg a párt nélküliek relatív többsége (42%) nem gondolja úgy, hogy ez adta volna az okot a háború elindítására.

55. ábra

Az oroszok azért támadták meg Ukrainát, mert az ukránok népirtást hajtottak végre az oroszajkúakkal szemben

